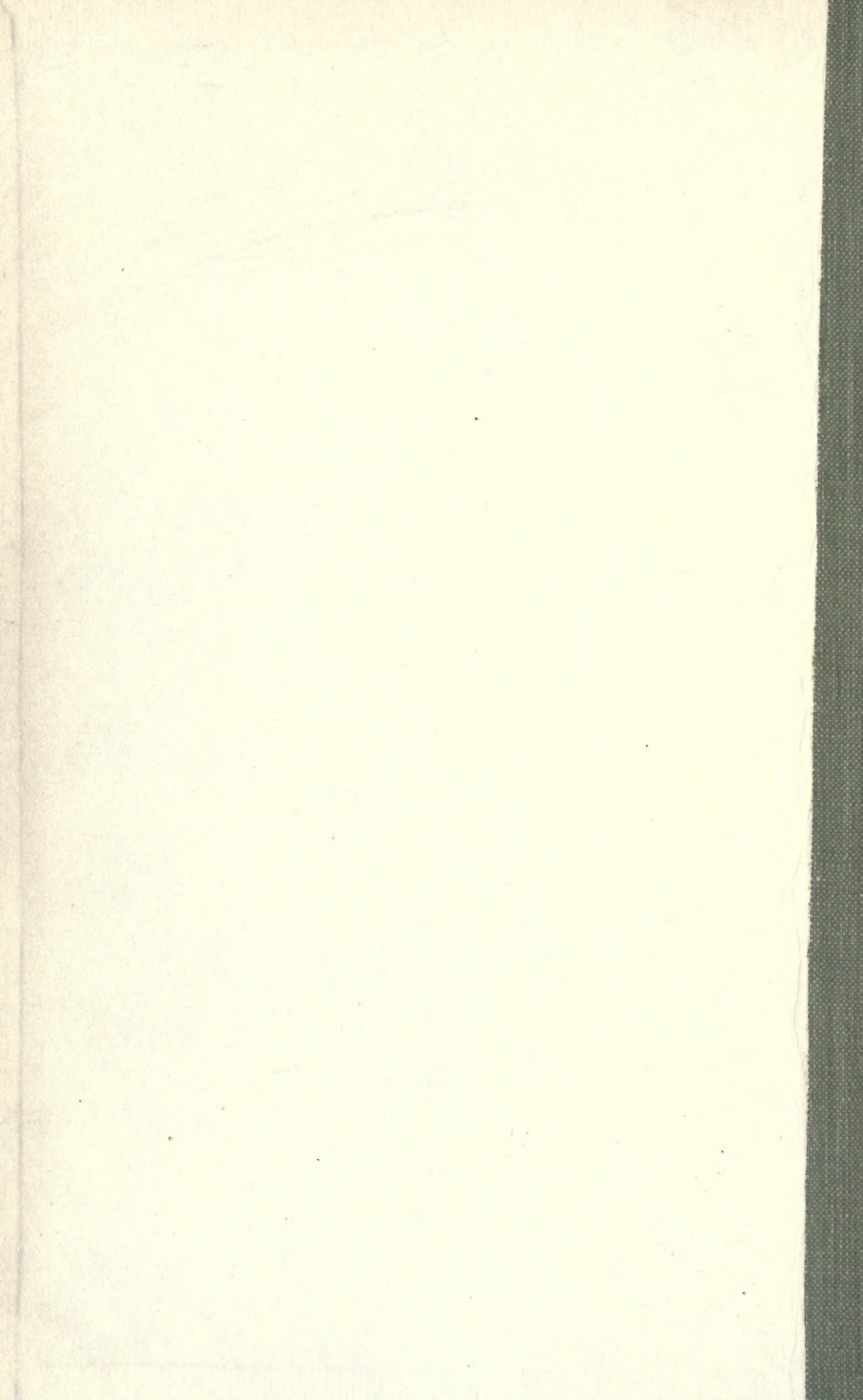

UNIV. OF
TORONTO
LIBRARY

47

14

MIREIA

16 (b) (ml)
.Cs

113

MIREIA

• POEMA • PROVENÇAL • DE •
FREDERIC MISTRAL
TRADUCCIÓ • CATALANA • DE
MARIA-ANTÒNIA SALVÀ

(SEGONA EDICIÓ, REVISADA PER LA TRADUCTORA)

200 014
19.1.26

Institut d'Estudis Catalans

Sec. Filològica

ATENES A. G. — Provença, 157. — Barcelona

A LAMARTINE

*Io t'oferesc Mireia: és mon cor, és ma vida,
la flor de mos anys és;
és un raïm de Crau, de rama ben complida,
que te dona un pagès.*

MISTRAL

CANT I

EL MAS DELS LLADONS

Exposició.—Invocació al Crist, nat dins la pastoria.—Un vell paneraire, Mestre Ambròs, amb son fill, Vicent, van a demanar per romandre al Mas dels Lladons.—Mireia, filla de Mestre Ramon, el mestre del mas, els dóna la benvinguda.—Els missatges, havent sopat, fan cantar Mestre Ambròs.—El vell, altre temps mariner, canta un combat naval del Batlle Sufrèn.—Mireia mou conversa a Vicent.—Relació de Vicent: la caça de les cantàrides, la pesca de les sangoneres, el miracle de les Santes Maries, les corregudes dels homes a Nimes.—Mireia resta encantada, i son amor comença.

CANT PRIMER

Cant una jove de Provença.

En les amors de sa juvença,
a través de la Crau, ¹ vers la mar, entre el blat,
del gran Homer infant d'escola,
jo vull seguir-la a ella sola,
ja que, donzella camperola,
son nom, enllà la Crau, no és gaire anomenat.

Enc que en son front només lluïa
la juvenesa, i no tenia
ni diadema d'or ni mantell de domàs,
jo vull que en glòria sia alçada
com una reina, i festejada
per nostra llengua menyspreada.
Cantar vull per vosaltres, pastors i gent de mas.

Déu de ma pàtria! Vós, qui un dia
volguéreu nàixe' en pastoria,
inflamau ma paraula, donau-me un fort alè!
Vós bé sabeu que entre verdures,
de sol i rou amb banyadures,
quan ja les figues són madures,
ve l'home, i la figuera va a desfruitar de ple.

1.—Notes al Cant I, p. 261.

Mes, sobre el fruit que a l'arbre arranca,
 vós heu posada qualche branca
 on l'home afamegat no pugui alçar la mà;
 bella tanyada primerenca,
 plena de fruita vermellenca
 d'una dolçor magdalenenca,
 a on l'ocell de l'aire sa fam ve a apaivagâ.

Prou jo la veig, a la branqueta,
 i sa frescor me fa denteta!...
 Prou que veig bellugar als oretjols novells
 l'immortal fruit, com una gala!...
 Bon Déu amic! Sobre de l'ala
 de nostra llengua provençala,
 feu que pugui abastar la branca dels ocells!

De l'ample Rose a la vorera,
 entre els pollancs de la ribera,
 dins un pobre casull, per l'aigua eixamorat,
 un paneraire s'estatjava
 qui, amb el seu fill, llavors passava
 de mas en mas, i apedaçava
 qualche canastra vella, qualche panê esfondrat.

Anant, un jorn, lluny de sa porta,
 amb grans braçades de ridorta,
 Vicent, mirant el sol, diu: — Pare: què farem?...
 Sobre la vella Magalona ²
 s'apilen núvols cada estona!
 Si aquella cella no s'afona,
 abans d'ésser al mas potser ja ens banyarem.

2.—Notes al Cant I, p. 261.

— Ca! Vent de mar les fulles branda!
 No plourà, avui, d'aquesta banda,—
 el pare respongué — que això no és el vent *rau*.³
 — I dels Lladons al Mas, o pare!,
 quants de parells hi llauren, ara?
 — Sis, — diu el vell — o més encara...
 Oh! sí! És un conradís dels bons que hi ha a la Crau!

Son olivar com més el mires
 més gran t'apar... ¡Hi ha més tires
 de vinya i d'ametllers!... Mes no és això l'estrany,
 sinó que el mas que ara s'acosta
 (no n'hi ha d'altre dins la costa!)
 té tantes tires, just a posta,
 i tants de peus, la tira, com dies compta l'any.

— Caspi! — Vicent digué aleshores. —
 Bé n'hi caldran, de collidores,
 per aplegar l'oliva! — I bé! Tot això es fa!
 Vingui Tots-Sants, i les baussenques⁴
 de vidriades i negrenques
 omplen els sacs, i van vitenques
 rient i cantussant... que ja n'apleguen, ja!... —

I Mestre Ambròs així parlava
 mentres el sol, qui tramuntava,
 de més gentils colors tenyia els núvols clars.
 Ja se'n venia la colcada
 dels parellers a la sopada,
 la pica en l'aire ben alçada,
 i la nit s'escampava al lluny pels salobrats.

3, 4.—Notes al Cant I, p. 261.

— Té! vora l'era ja es colombrà
 l'ast del paller en mig de l'ombra —
 digué encara Vicent. — Arribarem d'un bot!...
 — L'ovella ací té bella estada!
 Pinar ombriu a l'estiuada
 i a l'hivern plana assolejada —
 recomençà el vellard. — Oh! sí! que hi ha de tot!

I aquells grans arbres de boscatge
 qui a les teulades fan ombratge!...
 i aquella bella font rajant en els viviers!...
 i els bucs d'abelles anostrades
 que fan patir les tardorades,
 i que de maig per les diades
 fan cent eixams, qui pengen dels grossos lladoners!...

— Oh! Mes, de tota l'encontrada,
 ço qui més, pare, a mi m'agrada,
 és — tornà a dir Vicent — la filla d'aqueix mas...
 la pubilleta tan garrida
 qui ens va fe fer (no se m'oblida)
 dos canastrells per la collida
 i renovar les anses a son petit cabàs. —

I ambdós encara conversaven
 que en el portal ja s'aturaven.
 La jove, els verms de seda venint de recaptar,
 sobre el llindar, a la rosada,
 sortí filant una fusada.
 — Bon vespre a tots i bona anyada! —
 digué el vell paneraire. I els feixos va llançar.

— O Mestre Ambròs! Que Déu hi sia!...
Veieu? Jo sempre, nit i dia,
voltant el fus!... Vosaltres anau de nit, també?...
I d'on veniu? De per enfora?
— Just. I, com era la mala hora,
per no dormir tan al defora,
“ — Anem al mas — hem dit: — bon jaure fa al pallê. ” —

I amb el seu fill, el paneraire,
ja d'un corró s'asseia al caire
sense cap més raó: tots dos restaren muts,
trenant, trenant, a la vegada,
una canastra començada,
i de la garba desfermada
creuaven i torcien els vímets llargaruts.

Enc que no hagués setze anys encara,
Vicent, del cos i de la çara,
és cert, era un bell jove qui feia enamorar:
amb la color un poc cremada
si es vol; mes terra ben colrada
dóna sovint prou bona anyada,
i surt del raïm negre un vi qui fa ballar.

Com el verduc cal disposar-se,
i après com ha de manejar-se,
tot ho sabia a fons. I no és que en treballs fins
mostrés, només, les seves traces;
que per fer sàrries i beaces
que vol un mas a totes passes,
i coves, morrions, senalles, esportins,

per tot ormeig tenia manya ;
grossos cistells, paners de canya,
i graneres de mill, de tot, i encara més,
ell treballava sens fatiga
i amb mà de mestre, cal que es diga.
Mes, dels gorets i la garriga
vinguts tots els missatges, pastors i jornalès,

allà defora, a la carrera,
Mireia, jove masovera,
a la taula de pedra portava l'ensiam.
Ja, a cullerades ben complides,
tiraven tots, fent per les vides,
les faves tendres amanides...
mentre el vellard i el fill trenaven al llur ram.

— Au, Mestre Ambròs! A la rotllada! —
amb una veu malhumorada
digué Mestre Ramon, el majoral del mas. —
Hala! deixau la canastrella,
que ja la nit es renovella!
Mireia! porta una escudella!
Au! a la taula, doncs, que deveu ésser las!

— Anem! — digué el vell paneraire.
I avant es feren vers un caire
de la taula de pedra, i es varen tallar pa.
Mireia, al punt que allò sentia,
sens perdre temps l'oli prenia
i el plat de faves amania ;
i al bell instant, corrent, el duia ja a la mà.

En sos quinze anys era Mireia.
 Costa blavenca de Font-Veia ⁵
 planes de Crau! baussenques collades! bells indrets!...
 mai véreu jove més garrida!
 L'alegre sol li donà vida,
 i, tota fresca i eixerida,
 sa cara, a flor de galtes, somreia amb dos clotets.

Al seu esguard, quan resplendia,
 tota marfuga s'esvaïa:
 més dolç era que el raig dels astres, i més pur;
 li negrejaven les trunyelles,
 que al capdavall feien anelles;
 sota la llum de ses parpelles
 son pit s'arrodonia, com préssec no madur.

Eixerideta, llesta i fina,
 i una miqueta salvatgina!...
 Ah! Si dins un glop d'aigua aquella gràcia mai
 trobàs algú, com la beuria!
 Quan cadascú dels fets del dia
 hagué parlat, tal com solia
 (com al mas, com en temps de mon pare, ai! ai! ai), ⁶

— Eh, Mestre Ambròs! De blanca o bruna
 no en cantareu anit alguna? —
 digueren. — Això sembla la vetlla de la son!
 — Eï, estimats! Al qui se'n riga,
 d'un pobre vell, Déu el castiga
 i el fa ballar més que no es diga.
 Cantau vosaltres, joves: per mi ja el sol es pon!

5, 6.—Notes al Cant I, p. 262.

— No, Mestre Ambròs: no anam de riure!
 Mes prou que el vi us farà reviure!
 el vi de Crau! un vi dels més enjogassats!
 Au, doncs, padrí! trinquem a l'aire!
 — Ah! De mon temps era cantaire —
 digué llavors el paneraire; —
 mes ara... la cigala ja té els miralls trencats!

— Sí, Mestre Ambròs! Això distreia.
 Cantau un poc — digué Mireia.
 — O bella jove! — Ambròs llavors li va di. —
 No té ma veu sinó l'aresta,
 mes per a tu serà prou llesta. —
 I tot d'un cop començà aquesta,
 tan prompte hagué buidat el got tot ple de vi:

I

“El batlle Sufrèn, qui a la mar comanda,
 al port de Tolon ha fet sos senyals.
 Partim de Tolon cinc cents provençals
 per batre l'anglès com ferre de llanda:
 que les llars no ens obrin mai més els portals
 si no fem l'anglès anar de la banda.

II

En tot un mes llarg de bon navegar
 no havem vist ningú: sols, per les antenes,
 gavines a esbarts, volant a centenes.
 En el segon mes de córrer la mar,

un gros temporal corbà les esques:
d'aigua, nit i jorn, prou n'hem de buidar!

III

Però, al tercer mes, ja ens prengué la ràbia:
bullia la sang de ningú trobà
que el nostre canó pogués escombrà.
Cop en sec, Sufren: — Amics! a la gàbia! —
ens diu, mentre el vell gabier ja està
espiant al lluny la costa d'Aràbia.

IV

— Tres grossos vaixells — crida el gabier —
se'n vénen tot dret de llunyanes ribes!
— Amics! als canons! Deixau les estibes! —
cridà de bell nou el gran mariner. —
Que tastin avui les figues d'Antibes:
després en vindran d'un altre paner.

V

No havia parlat que esclata la flama.
De quaranta trets cap n'hi ha de fals:
tots van de l'anglès als vaixells reials.
D'un dels tres vaixells ja es desfà la trama!
Se sent l'estabor dels canons fatals,
la llenya qui cruix i la mar qui brama!

VI

Ja dels enemics un pas, o no tant,
 ens té separats. Quin pler! Quina festa!
 El Batlle Sufren, alçada la testa,
 dret damunt el pont, amb aire arrogant:
 — Amics! prou, de foc! Això és tasca llesta!
 Del bell oli d'Ax aneu-los untant. —

VII

No havia parlat que el marineratge
 ja pren l'alabarda, coltell i destral,
 i, l'arma a la mà, l'ardit provençal
 amb sola una veu crida: — A l'arrambatge! —
 Al vaixell anglès ens tiram d'un salt:
 llavors començà l'horrible carnatge.

VIII

Oh! quins esclafits! quin terrabastall!
 L'arbre mestre cruix i cau en desferra!
 sota els mariners el pont ja s'atterra!
 Ja més d'un anglès fa el darrer badall!
 més d'un provençal a l'anglès s'aferra,
 l'estreny dins ses urpes i van per avall!"

— Sembla... no és ver?... que això és rondalla —
 digué el bon vell. — I la batalla,
 amb tot, es va seguir com canta la cançó.
 Jo en puc parlar sense temença,

de l'abordatge i la defensa.
Tant com viuré serà en ma pensa!
Ai! Jo em trobava allà per governà el timó!

— Qui? Vós, hi éreu, a la feta?...
Mes... tres contra un... quina desfeta!...
Degueren bé xalar, veient tothom batut!...
— Ells? els anglesos?... — La pitrera
del vell s'inflà com una fera.
Mes, rialler, com abans era,
començà de bell nou son cant interromput.

IX

“Els peus dins la sang, durà aquella guerra
fins al vespre entrat, que finia el trull;
i es veu, quan la pols no entelà més l'ull,
que ens manquen cent homes entre la desferra.
Però els tres vaixells passaren per ull!
tres grossos vaixells del rei d'Anglaterra!

X

Després, al tornar al nostre país
(cent bales portant la nau incrustades,
arbres a bocins, veles esqueixades),
el Batlle va dir-nos amb un gai somris:
— Anau, mos valents, mos bons camarades!
Parlaré de tots al rei de París.

XI

— O nostre almirall! Ta paraula és franca —
 tots li responem: — el rei t'oirà...
 Mes, pobres marins, de què ens servirà?
 Tot ho hem deixat... la llar, la calanca...
 per córrer a la guerra, pel rei emparà;
 i tot, fins el pa, ja veus com ens manca!...

XII

Mes, si vas amunt, recorda-ho, a fe,
 quan la gent s'inclín a ton bell passatge:
 en amor a tu ningú ens aventatja;
 car, o bon Sufren!, si havíem podé,
 abans de tornar al nostre vilatge
 t'alçariem rei, sense perdre alé! —

XIII

És un martegal ⁷ qui féu la cantada
 calant sos filats dins l'estany blavis...
 El Batlle Sufren partí vers París;
 i es diu que entre els prous d'aquella contraða
 tothom fou gelós de sa anomenada...
 Mes ai! per als seus s'és fet fonedís."

Ben de bon punt el vell finia,
 puix la cançó talment sentia
 que un glop de plor sa veu anava ja a ofegar:
 no així el jovent, per cosa certa,

7.—Notes al Cant I, p. 263.

qui, sens dir mot, la testa alerta,
tots amb la boca mig oberta,
llarg temps après del cant seguien l'escoltar.

— I vet ací ço que es cantava
quan, en temps vell, Marta filava... —
digué el vell. — Les cançons eren belles del tot!
L'aire és antic (no en calen proves),
i ara ja es canten coses noves
amb mots més fins, i belles trobes
compostes en francès; mes qui n'entén un brot? —

Del bon vellet a tal paraula,
els parellers, deixant la taula,
els sis parells de muls anaren a menar
en el corrent de l'aigua bella,
sota la verda penjarella,
cantussejant la cantarella
del vell valabreguès⁸ al temps de l'abeurar.

Mireia, en tant, tota soleta,
era romasa assegudeta
allà, prop de Vicent, el fill de Mestre Ambròs.
Tots dos plegats llavors parlaven,
i els joves caps, qui s'inclinaven
un devés l'altre, s'assemblaven
a dues flors obertes dins el mateix redós.

— Doncs sí, Vicent — seguia ella: —
quan, a l'esquena la trossella,
te'n vas, trescant el món, a fer qualche paner,

8.—Notes al Cant I, p. 263.

ja en veuràs bé, en els teus viatges,
d'antics castells, de llocs salvatges,
de festes, balls i romiatges!...

Nosaltres sempre ací, dins nostre colomer!

— Sí que heu dit ver, ben ver, ma bella!
L'aspre sabor de la grosella
apaga tant la set com l'aigua del poal:
si per trobar el nostre obratge
cal afrontar del temps l'ultratge,
també hi ha plers en el viatge,
i, amb l'ombra, la calor s'oblida així com cal.

Ara, en venir la primavera
i tan bon punt que l'olivera
rumbeja els brots florits i canta el rossinyol,
quan les diades són calentes,
¡quines caçades més plaentes
fem de cantàrides lluentes,
que destriam pels arbres, fent lluentors al sol!

I, hala, per vendre a les botigues.
Llavors collim per les garrigues
el quermes roig, o al llac anem també a pescar
les sangoneres, bella pesca!
Ni cal filat ni cal més esca
que batre els peus dins l'aigua fresca,
punt les sangoneres s'hi vénen a aferrar.

Mes... ni a les Santes sou estada? ⁹
Quint cant, allà! quina gentada!

Allà de tot indret emmenen els malalts.

Jo hi vaig anar. Jamai oblida,
qui hi va, la festa tan complida.

M'apar sentir la gent qui crida :

“ — O Santes! O grans Santes! Guariu els nostres mals!”

Això fou l'any d'aquell miracle.

Bon Déu! Bon Déu! Quin espectacle!

Un infant, orb de llum, plorava el goig perdut.

Era polit com el Baptista,

i, amb una veu queixosa i trista,

“ — Santes! — deia ell. — Donau-me vista!

Jo us faig oferiment de mon xotet banyut!”

Al seu entorn les gents ploraven,

mentre les caixes davallaven ¹⁰

lentament, d'allà dalt, sobre el poble ajuntat;

i, cada volta que el cordatge

cedia un poc, un clam salvatge

com un gran vent dins el boscatge,

“ — O Santes! — exclamava. — Salvau-nos! Pietat!”

Mes, sobre el braç de sa padrina,

amb la manona tendra i fina

tan prompte com l'infant els ossos pot tocar

de les Maries benaurades,

a les relíquies venerades

s'agafa, ardent, amb les arpades

del naufrag a la post que troba per la mar.

10.—Notes al Cant I, p. 264.

I, al bell instant que hi arribava
 i a les relíquies s'aferrava,
 l'infant (jo, jo ho vaig veure!) exclama, commogut,
 amb una fe meravellosa:
 "—Ja veig la caixa portentosa!
 Ja veig la gent tota plorosa!
 Anem prest a cercar el meu xotet banyut!"

I ara jo us dic, ma bona amiga:
 Déu vos mantingui sens fatiga;
 mes si un llop, una serp, un drac, per mala sort
 (qualsevol fera furienta)
 vos fa sentir sa dent punyenta,
 si la dissort vos bat, cruenta,
 correu també a les Santes, que hi trobareu conhort. —

Així passava la vetllada.
 L'alta carreta, abandonada,
 amb ses dues grans rodes feia ombra vora el rec.
 De tant en tant se sent enfora
 un picarol (sembla que plora).
 Desperta una òliba a deshora,
 al cant dels rossinyols mesclava son gemec.

—Mes, ja que anit fa bona lluna,
 voleu—diu ell— que en conti una?—
 Voleu que us cont d'un cop que jo, corrent el cós,
 em vaig pensar que guanyaria?—
 La joveneta digué:—Sia!—
 I, resplendents de l'alegria,
 per a sentir-se bé s'han acostat tots dos.

—A Nimes era, a l'Esplanada,
 que aquella festa era donada.
 A Nimes, o Mireia! Un poble allà aplegat,
 i més espès que pèl de testa,
 era acudit vestit de festa,
 i, peu descalç i sense vesta,
 els corredors anaven pel cós ja preparat. ¹¹

Doncs; bella amiga, haveu de creure
 que, tot d'un cop, s'hi deixa veure
 en Lagalant el fort (son nom haureu sentit):
 el marsellès de fama extensa,
 el corredor sense temença
 qui de la Itàlia i la Provença
 desalenava arreu els homes de més pit.

Era de mides desusades:
 oh! quines cuixes més granades!
 De plats d'estany guanyats tenia'n un sens fi
 portant escrites ses eixides;
 i tantes xarpes colorides
 que hauríeu dit, vent-les unides,
 que prou s'hi desplegava tot l'arc de Sant Martí.

Mes, tot d'un cop baixant la testa,
 es posen tots de nou la vesta,
 que ningú gosa córrer amb ell. Tan sols el Cri,
 un jove sec com les matraques,
 qui mai patí de cames flaques
 i era vingut a menar vaques
 a Nimes, ell tot sol es va arriscâ a sortir.

11.—Notes al Cant I, p. 264.

Jo, qui aquell dia m'hi trobava,
 “—Què! Com s'entén!...—ja m'exclamava.—
 Jo també en sé, de córrer!...” I, al punt, la gent: “—Què
 Au, doncs!... a córrer, que ara és l'hora!” [dius?
 Figurau's, jo, qui terra enfora,
 sens més que els roures a ma vora,
 no havia corregut més que encaçant perdius!

Calgué sortir. Tan prompte em mira,
 que Lagalant aquesta em tira:
 “— Ja pots, pobre petit, lligar fort el botí!”
 I, mentrestant, ell es vestia
 la rica malla qui estrenyia
 sos muscles forts i l'embellia,
 calçó de seda ornat amb cascavells d'or fi.

Per reposar-hi l'alenada
 una branqueta ens hem posada
 a la boca, i tots tres, amics, damunt el camp,
 ens dam la mà. Cascun sentia
 la sang qui ardenta li bullia;
 damunt el solc ja el peu glatia...
 Esperem el senyal... És dóna!... I, com un llamp,

tots per avall sobre la plana!...
 Ja és teu! Ja és meu! I per l'andana
 un remolí de pols alçam de tots costats!
 Ens porta, l'aire, a la carrera.
 Oh! quin ardor! quina fallera!
 Llarg temps es creu, la gent que hi era,
 que al pal on és la joia arribarem plegats.

Ve que per fi mon peu avança ;
mes això fou ma malaurança,
perquè a l'instant que jo, com un follet, de ple
i a la perduda m'amollava,
sobtadament, quan ja els passava,
ve que ensopec, mon peu es trava,
i caic, boca terrosa, morent i sense alè.

Els altres dos, així com dansen
els cavallets, ¹² de front es llancen
plegats, sempre plegats. El famós marsellès
creia guanyar ; mes ningú diga
vindrà el gaudir o la fatiga :
fou tanmateix, ma bella amiga,
sabata de son peu el Cri de Muriés. ¹³

Ones de gent es revoltaven :
al terme quasi ja arribaven.
Ma bella, haguésseu vist volar el Cri... tot xop
de la suor. Ni amb sol ni amb gebre,
no heu vist isard, no heu vist cap llebre,
qui corri mai amb tanta febre!...
Furiós, Lagalant, udola com un llop,

mentres el Cri com una toia
alça la barra de la joia!
Tot Nimes, d'un sol cop, vol celebrar son guany.
Lluu, entre gent caravermella,
el plat d'estany, com una estrella ;
ja els platerets trenquen l'orella ;
sona la trompa... El Cri va a rebre el plat d'estany.

12, 13.—Notes al Cant I, p. 265.

—I Lagalant? — digué Mireia.
 —Tot aclofat, la testa ajeia;
 i entre la pols que alçava la gent, pel gran afront
 que ànima endins tant li coïa,
 desesperat ell estrenyia
 sos dos genolls tant com podia,
 mesclant el plor dels ulls amb la suor del front.

El Cri l'aborda i ja el saluda:
 “—A les cantines fan beguda,
 company! — li digué el Cri. — Anem-hi, doncs, al vol.
 (Avui el goig, demà les penes!)
 Anem a beure les estrenes,
 que allà, darrera les Arenes,
 per tu, tant com per mi, encara és alt el sol.”

Mes ell, alçant la cara blava,
 i de sa carn, qui tremolava,
 tot arrencant la malla cascavellada d'or,
 “ — És teva, o Cri! — diu amb noblesa; —
 que, si m'afona la vellesa,
 t'exalta a tu la juvenesa,
 i amb honrament pots dur les gales del més fort.”

Tal sa resposta fou donada;
 i, dins el bull de la gentada,
 abatut, com un om que els vents han esbrancat,
 se'ns en va anar sens més espera.
 Per Sant Joan ni per Sant Pere
 mai més l'han vist sortí a carrera
 per córrer o per saltar damunt un odre inflat.—

Davant el mas, al clar de lluna,
així contava, d'una a una,
les coses que sabia, Vicent. Tot ell encès,
son ull, tan negre, flamejava;
allò que deia, ho bracejava;
i la paraula li abundava
com un aiguat de maig damunt l'herbei estès.

Més de dos cops els grills callaren
entre les herbes i escoltaren;
sovint, dels rossinyols i de l'ocell de nit
la veu, al bosc quedà extingida;
i, al fons de l'ànima ferida,
ella, asseguda, embadalida,
fins a l'hora d'albada no hauria gens dormit.

—Mare!— exclamà. — Com té bon aire!
Com, per ser fill d'un paneraire,
parla agradosament!... O mare! És un plaer
dormir, l'hivern: ara per ara
per a dormir la nit és clara.
Restem oint, restem encara...
Jo aquí l'escoltaria mon viure tot sencer!

CANT II

LA COLLIDA

Mireia cull fulla de morera per a sos verms de seda.—Vicent, el paneraire, passa per allà prop.—La pubilla el crida.—El jovecell hi corre, i, per ajudar-la, puja amb ella dalt de l'arbre.—Conversa dels dos infants.—Vicent fa la comparança de sa germana Vicenteta amb Mireia.—El niu de pimparrins.—La branca rompuda.—Mireia i Vicent cauen de l'arbre.—L' enamorada donzella declara son amor.—Desbordament del jove.—La Cabra d'or, la figuera de Valclusa.—Mireia és cridada per sa mare.—Emoció i departiment dels dos amants.

CANT SEGON

Cantau, cantau, les jovencelles,
que el collir ama cantarelles!
Bells són els verms de seda, qui dormen a les tres. ¹
Són, les moreres atapides,
plenes de joves deixondides,
com vol d'abelles eixerides
qui roben mel flairosa, als romanins, d'un bes.

Tot desfullant branques novelles,
cantau, cantau, les jovencelles!
Mireia cull la fulla, de maig un bell matí.
Aquell matí, per arracades,
a ses orelles ha penjades
dues cireres acoblades.
Aquell matí Vicent passava per allí.

A sa vermella barretina,
que prou coneix la mar llatina,
hi duia gentilment un plomatjó de gall.
Dels caminois que trepitjava
les serps porugues espantava,
i, amb una verga que portava,
feia rodar els còdols amb fort terrabastall.

1.—Notes al Cant II, p. 265.

—Vicent! — Mireia al punt li crida,
 d'entre el fullatge, amb veu ardida. —
 Com tan de pressa vas? — Vicent, tot amatent,
 girà sos ulls per la contrada,
 i, entre les branques enfilada
 com una bella cogullada,²
 destria la donzella i vola allà content.

—Va bé, Mireia, el collir fulla?
 —A poc a poc tot es despulla!
 —Voleu que vos ajudi? —Si fa! —I a bell esclat,
 mentre ella a dalt xisclava i reia,
 ell per la soca amunt es feia
 i a la pubilla ja li deia:
 —Mireia, essent pubilla, no us cal treball sobrat:

feu vós els baixos, que la cima
 jo prest l'hauré. — I, amb sa mà prima
 ella esfullant les branques, diu: — Sempre minva el feix
 un poc de bona companyia:
 la solitud com angunia!
 —També el qui em roba l'alegria—
 aquí respongué el jove — és just això mateix.

Quan passa una hora, i una altra hora,
 i no sentim a nostra vora
 més que el Rose qui llima les roques a son pas,
 oh! quin enuig, moltes vegades!
 A l'estiu rai! Les estiuades
 donen prou gust, amb les anades
 que fem mon pare i jo d'un mas a l'altre mas!

2.—Notes al Cant II, p. 265.

Mes quan hi ha arboces vermellenques,
 i es fan, les hores, hivernenques,
 i llargues les vetllades; prop del cendrós caliu,
 sentint com xiulen per les baules
 esperitons dels de les faules,
 llavors sens llum, sense paraules,
 cal esperar la son, tots sols, en nostre niu!—

Aquí li diu la jovencella:

—Mes... i ta mare?... a on és ella?

— És morta. — I el minyó callà per breus moments.

Llavors digué: — Quan Vicenteta
 era amb nosaltres, joveneta,
 guardant encar la cabaneta,

llavors sí que era un pler! — Vols dir, Vicent, que tens

una germana? — I ben carada

que és, la minyona!... i endreçada!...

massa! — digué Vicent. — Així, quan ella anà

a Font del Rei, prop de Belcaire,

en temps de messes, de segaire,

tant s'agradaren de son aire

que per servir l'han presa, i de serventa fa.

— T'hi assembles, tu, a la germaneta?

— Qui, jo? No gens: ella és rosseta,

i jo... veieu?... só bru, talment un corbetó.

Sabeu, més tost, qui li retira?

Vós! Vostra testa, quan se gira,

té el seu posat: si hom les mira,

són vostres cabelleres semblants en l'abundô.

Mes, per cosir la tela bella
 de vostra gorra, millor que ella
 teniu, Mireia, el fil!... No és mal garbada, no,
 ma germaneta, ni adormida;
 mes vós... que en sou, de més garrida!—
 Mireia, aquí, ja mig collida,
 deixà escapar la branca dient: — Ah, Vicentó!...—

Cantau, cantau, les jovencelles,
 que el collir ama cantarelles!...
 Bells són els verms de seda, qui dormen a les tres.
 Són, les moreres atapides,
 plenes de joves deixondides,
 com vol d'abelles eixerides
 qui roben mel flairosa, als romanins, d'un bes.

—¿Vols dir que só més galanxona
 que ta germana? — en breu estona
 diu, a Vicent, Mireia. —Ja ho crec! — ell respongué.
 —I què tinc més? —Mare divina!
 I què té més la cadernina
 que la terrola? Ploma fina,
 i la beutat mateixa, i el cant, i el vol lleugê...

—I encara més? —O ma germana!
 No hauràs la rosa més galana!
 Vicenteta té els ulls com l'aigua de la mar,
 que li blavegen i claregen:
 no com els vostres, qui negregen
 i, quan mirant-me belluguegen,
 un tassó de vi cuit em sembla bé esgotar.

Ma germaneta, jovencella,
 al cantussar *la Peironella*,
 feia goig de sentir, amb sa veueta d'or;
 mes una sola parauleta
 que em digueu vós, o joveneta!,
 més que cap altra cançoneta
 encanta mes orelles i ve a torbar-me el cor.

Com brot de dàtils s'és colrada,
 ma germaneta ben amada,
 corrent per les pastures en el bon sol de Déu:
 vós sou tan fina i encisera
 com una flor de porrassera,
 i de l'estiu la mà grollera
 no gosa afalagar el vostre front de neu.

Com la libèhula qui vola
 ma germaneta és primatxola.
 Pobreta! en un sol any cresqué com un albó.
 Vós sou, Mireia, bella i blanca!...
 sou ben plantada, i res vos manca!...—
 Mireia, aquí, deixant la branca,
 tornant un poc vermella digué: — Ah, Vicentó!...—

Tot desfullant branques novelles,
 cantau, cantau, les jovencelles!...
 Així els dos bells infants, de l'arbre tan fullós
 amagadets entre el brancatge,
 amb innocència mig salvatge,
 feien d'amor l'aprenentatge.
 Les serres es desfeien de llur mantell boirós.

I de les roques mig pelades,
 sobre les torres esfondrades
 on tornen a la nit els vells senyors de Baus,
 els capons-fers, 3 qui blanquejaven,
 dins l'ample espai el vol alçaven
 i llurs alasses llampegaven
 al sol, qui ja escalfava les planes i els afraus.

—Oh! No hem fet res! D'averkonyida
 bé en puc estar! Passa de mida!...
 I aquest gala-bon-temps, qui diu que ve a ajudar
 i no ve més que en so de festa!
 Hala! A fer via, i la mà llesta!
 Llavors ma mare em tira aquesta:
 que encara só travada per a pensâ en casar.

Hala, hala! Tu, qui t'alabaves,
 mon pobre amic! Ai si et llogaves
 per collir-ne a quintar, de fulla, bon Jesús!
 Quan fos la rama despullada,
 podries fer bella dinada!
 —Vol dir que us sembl un mà enrampada?—
 li va respondre el jove, una miqueta esmús.—

Ara ho veurem, per vostra vida,
 qui fa més feina a la collida!—
 I sus!, amb cada mà, resolts, amb aire ardit,
 vinga torçar i munyir rama.
 (Són les raons cosa de dama
 i perd bocí l'ase qui brama.)
 Serà, l'arbre qui els porta, en un moment, collit.

3.—Notes al Cant II, p. 265.

Mes la parella ja reposa.
 Quan un és jove, oh! bella cosa!...
 Mentre al mateix sac posaven amb ardô
 la fulla tendra que esbrostaren,
 un cop, els dits, s'entremesclaren,
 i dins la riscla ⁴ s'ajuntaren
 les mans d'ella amb les mans ardents del Vicentó.

Tant l'ú com l'altre s'estremiren
 sobtadament i envermelliren,
 que ambdós, al mateix temps, d'un foc desconegut
 sentiren viva flamarada;
 i quan Mireia, esparverada,
 treia la mà de la fullada,
 ell, de la trebolina encara commogut,

diu: — ¿Qualque abella aquí amagada
 vos ha fet mal amb sa picada?
 —No ho sé! — baixant el front Mireia respongué.
 I, sense més, tots dos tornaven
 a collir fulla. Ambdós callaven,
 i, testa baixa, s'espriaven
 mirant de cua d'ull el qui riurà primê.

El cor els bat!... Altra vegada
 queia com pluja la fullada;
 i, quan després al sac l'anaven a ficar,
 dues manetes, blanca i bruna,
 ja fos a posta o per fortuna,
 anaven sempre una vers l'una,
 talment com si el treball no els fes un gran pesar.

4.—Notes al Cant II, p. 265.

Cantau, cantau, les jovencelles,
tot desfullant branques novelles!...

—Oh! oh!— cridà de sobte Mireia. — Ja l'haurem!

—Qu'és? — Amb el dit qui als llavis toca,
com un llagost sobre una soca,
davant la branca a on s'ajoca

feia signe amb el braç...—Un niu... que agafarem!

—Èspera!... — I prest, a la callada,
com un ocell per la teulada,

Vicent, de branca en branca, arriba al niu, submís.

Dins un forat que la natura
va fer buidant la soca dura,
a l'aguaitar l'embocadura,

dels ocellons es veia l'estol bellugadís.

Prest en aquella branca torta
Vicent nuà sa cama forta,

i, penjat d'una mà, com fura dins el cau

cercava amb l'altra. Un poc més alta,

Mireia, amb roses a la galta,

—De qu'és? de qu'és? — tot d'una salta.

—De pimparrins. — De què? — D'ocells de capet blau. —

Mireia aquí esclafí en rialles.

—Saps — diu — què conten, les rondalles?

Quan dos troben un niu dalt la morera, o bé

l'arbre semblant a son fullatge,

a dins un any, poc avantatge,

l'Església ha fet el maridatge...

“ — Proverbi, — diu mon pare — és sempre vertadê.”

— És ver — diu ell; — mes l'esperança
se pot desfer, de tal bonança,
si abans d'entrà a la gàbia s'escapen els ocells.

— Jesús, Déu meu! Alerta! alerta! —
diu la donzella, més desperta. —

Guarda'ls, que cal, per cosa certa!

I a on els guardarem perquè no ens fugin ells?

— La millor gàbia per tancar-los
ara per ara, i aturar-los,
serà el vostre gipó. — I és ver! — Ell, amb bon pols,
fica la mà dins la niada
i la treu plena, curullada:

quatre ocellets d'ala estufada.

— Bon Déu! — digué Mireia parant la mà. — Són molts!

Oh! quina bella niarada!

Pobres petits! Una besada! —

I, folla de plaer, no es deixa de besà
com si els menjàs, i els afalaga
(que no sap dar-los millor paga)
i en son gipó ja se'ls amaga...

— Parau! — li diu Vicent. — Parau de nou la mà!

— Oh! capets blaus, ullons d'agulla
tremoladissos com la fulla! —

I, de nou, dins la blanca i agombolant presó
tres pimparrins la joveneta
ha arrecepat. I, calenteta
sentint-se allà, la covadeta
se creu que l'han remesa al fons del nieró.

—De bo, Vicent, n'hi ha més, encara?
 —Sí! —Santa Verge! Però... í ara!...
 que tindràs mà de fada? —I doncs? àngel de Déu!
 Els pimparrins, quan ve Sant Jordi,
 fan nou, deu ous; i, si és any d'ordi,
 catorze i tot! Au! que us recordi!...
 Els caganius!... I tu, niu ja buidat, adéu!—

Mes quan Vicent es despenjava
 i els ocellons ella amagava
 ben delicadament dins son fixú florit,
 —Ai! ai!— amb tendra veuerrina
 sobtadament fa, la mesquina.
 I vergonyosa, pobra nina,
 —Ai! ai! que em mor!— exclama, creuant les mans al
 [pit.—

Ai!— diu plorant. — Aquí trafiquen!
 Ai! M'esgarrapen!... Ai! Em piquen!
 Ai! Corre, Vicentet!— Era que, en un moment
 (què me'n direu?), la banda alada
 la gran revolta havia armada:
 en un moment, a l'ocellada,
 els caganius, havien portat esverament.

Que, en sa presó trobant-se estreta
 la vivarrona niadeta
 i no podent-se ja plegats acomodar,
 tot remenant unglons i ales,
 fos a les bones o a les males,
 amb tombarelles desiguales,
 a baix, i d'un a un, anaven a parar.

—Vina a cercar-los! ai! — sospira.
 I com un pàmpol que el vent gira,
 tal com una vedella que pica el llop-volant
 i qui es retorç pel dolor cega,
 així es retorç, així gemega
 la donzellea temorega.
 Mes ell prompte hi volava. Cantau tot desfullant!...

Tot desfullant branques novelles,
 cantau, cantau, les jovencelles!...
 Dalt de la branca plora. Mes ell prompte hi volà,
 i així li diu amb veu amiga:
 —Per un no-res tanta fatiga?
 Si peu descalç, per dins l'ortiga,
 sovint, sovint, com jo, haguésseu vós d'anâ,

com ho faríeu? — I a la nina
 ell va allargant sa barretina
 per tal que els ocellons ella hi posàs a dins.
 Mireia, en tant, la mà passava
 davall sa roba, que estufava
 la niarada, i s'acallava,
 d'un a un a la gorra deixant els pimparrins.

El front tombat i consirosa,
 pobreta!, encara era plorosa;
 mes ja amb un dolç somriure entremesclava el plor:
 talment, a l'alba, s'enriola
 la flor humil de corretjola
 amb la rosada camperola
 qui perleja i es fon al raig de la llum d'or.

I tot d'un cop ve que la branca,
del mateix pes, cruix i s'esbranca!...
Al coll del paneraire, ella, amb un crit d'esglai,
es precipita esmaperduda;
i de la branca ja rompuda,
amb una ràpida caiguda,
tomben embessonats damunt el fresc margai.

Vents del gargal i la marina!
vents d'alenada fresca i fina!
sobre el jove parell que el vostre gemegar
resti un moment en quietesa!...
Alenau ara amb més dolcesa,
aures del camp, i la bonesa
d'un somni d'amor pur deixau-los somiar!

Vés lentament, o rierola!,
i així, rodola que rodola,
entre els llisos palets ofega ta remor.
Dos esperits en harmonia,
com un eixam al clar del dia,
volen amunt, per l'alta via.
Oh! Deixa'ls enlairar per l'aire i la claror!

Mes ella, al temps d'una pensada,
se deslliurà de l'abraçada,
més blanca del que són les flors dels codonyers.
Uns breus instants no bé passaren
que assegudets es retrobaren
un prop de l'altre, i s'esguardaren,
Mireia, la pubilla, i el jove dels paners.

—Vos heu fet mal? — ell li demana. —
 Oh! la vergonya de la plana!
 mal arbre que en divendres en Barrufet plantà!
 Que el llamp del cel et torni esca!
 que arrel i soca se't podresca
 i que ton amo t'avorresca!—
 Mes ella, amb tremolors que no pogué amagâ,

—No m'he fet mal — digué en veu baixa;—
 mes, com l'infant a dins la faixa
 qui nit i jorn plorinya, sense arribâ a callar,
 tinc qualche cosa qui em desvia
 vista i sentit, i m'angunia.
 Mon cor em bull, mon front somia,
 i la sang, dins mon cos, no es pot aquietar.

—És que tal volta pensau ara
 que us renyarà la vostra mare
 trobant que us sou torbada... no és ver?... i això us fa pô!
 Igual que jo quan me n'anava
 a aplegar mores, i tornava
 tard, i la roba m'esqueixava...
 —Oh! no! — digué Mireia. — Un altre mal tinc jo!...

—Potser serà la soleiada—
 digué Vicent — qui us serà entrada
 dins el cervell? Si ho és, això es cura aviat:
 jo sé una vella (quina cosa!),
 que es diu Tavèn, qui al front vos posa
 un got ple d'aigua com la rosa,
 i balla al punt, el sol, dins l'aigua, conjurat.

—Ni tem gelades hivernenques
ni soleiades estiuenques.

No és del jovent de Crau el tenir por del sol!...
Però per què cal enganyar-te?
Ja mon secret no puc callar-te.
Vols, o Vicent!, assabentar-te?
Estic enamorada de tu!... — El torrentol,

l'aire tranquil, la verda molsa
i els salzes vells de cançó dolça,
tots foren clarament estremits de plaer!
— Ah! ma princesa! ¡Tan polida
com sou, i amb llengua maleïda?—
el paneraire aquí li crida.—
N'hi ha per caure en terra, vençut, si això fos ver!

Com! De mi vós enamorada?
Ma vida encara és benaurada:
no jugueu pas amb ella, Mireia, en nom de Déu!
Ah! No em feu creure aquestes coses
qui, dins mon pit quan sien closes,
seran ma mort! No em doneu roses
sols perquè les espines esqueixin el cor meu!

—Que Déu no em do l'eterna vida
si en ço que dic hi ha mentida!
El creure que jo t'am, això no fa morir,
Vicent. Mes, si per dolentia
tu no em volguessis per aimia,
jo en tiraré gran malaltia:
lentament, a tos peus, veuràs-me consumir.

— Oh! No digueu coses estranyes!
 De vós a mi s'alcen muntanyes—
 el fill de Mestre Ambròs, tot vacil·lant, digué.—
 Vós sou del mas, i tot es plega
 davant de vós, tot es doblega...
 Jo, panerer de Valabrega,
 jo sóc un malanat, un pobre jornalê.

— I ¿què hi farem que més bon aire
 tingui un baró que un paneraire
 si aquest m'agrada a mi? — digué, mirant-lo a ell,
 l'ull radiós, la cara ardenta;—
 si és ton amor ço qui em turmenta?
 si em fas morir de pena lenta,
 espellissat i tot? Per què m'apars tan bell?—

Davant la jove enamorada
 ell era mut, boca badada
 com un ocell qui tomba de l'aire, fascinat.
 — ¿Ets fada, doncs, — diu amb veu llesta —
 que ja de força no me'n resta
 i sent ta veu pujâ a ma testa,
 deixant-me esmaperdut, com home embriagat?

¿No ho veus, no ho veus, que ta abraçada
 ha dut un foc dins ma pensada?
 I té!... Si vols saber-ho, encara que al moment
 en facis burla, o encisera!,
 jo vaig a dir-t'ho sense espera.
 Mireia, t'am: de tal manera
 que, a fe, et devoraria, de tant d'amor que sent!

T'estim talment, que si em demanes
 la Cabra d'or ⁵ d'enllà les planes,
 que ni muny ni pastura cap home venturós,
 que pels penyals de Baus-Manera ⁶
 llepa la molsa roquetera,
 o jo em perdré per la drecera
 o tu em veuràs portar la Cabra de pèl ros.

T'estim talment, clara donzella,
 que si ara em dius: " — Vull una estrella",
 no hi ha desert, ni mar, ni bosc, ni torrent foll,
 no hi ha botxí, ni foc, ni ferre,
 per aturar-me o moure'm guerra:
 la portaré de l'alta serra,
 i ja podràs, diumenge, dur-la penjada al coll.

Com més et mir, o criatura!,
 més m'enlluerna ta llum pura.
 Vaig veure una figuera mesquina, en mon camí;
 patia set, el sol l'abrusa
 vora la cova de Valclusa:
 al llangardaix que allà s'amusa
 haurien fet més ombra els brots d'un gessamí.

Un cop cada any, l'ona veïna
 a ses arrels fresca s'inclina,
 i a l'abundosa font, l'arbret arrevellit,
 reviscolat, com és de creure,
 tant com en vol s'aboca a beure:
 sols d'allò viu. Com podràs veure,
 això, Mireia, em ve tal com l'anell al dit.

5, 6.—Notes al Cant II, ps. 265 i 266.

Jo só, Mireia, la figuera :
tu l'aigua fresca i riallera.

Oh! Si pogués, almenys un pic cada any, estant
de genollons comestic ara,
beure la llum mirant ta cara!
si, sobretot, pogués encara
la punta de tos dits besar, tot tremolant! —

Ella amorosa l'escoltava.

I, esmaperdut quan ell anava
a estrènyer-la a son pit ferreny, per l'aire clar
un crit de vella se sentia
qui fent: — Mireia! — retrunyia. —
Mireia! A veure si a migdia,
encara, els verms de seda, ni res podran menjar! —

¿No heu sentit mai la piuladissa
i el voleteig i parladissa
d'ocells, a dalt d'un pi, un cap-al-tard d'estiu?
I, cop en sec, quan la pedrada
d'un segador hi cau sobtada,
¿no heu vist, llavors, com l'ocellada
esfereïda vola, ficant-se al bosc ombriu?

Perdut l'esment pel goig qui es vessa,
així fugí més que de pressa
l'enamorat parell. Mireia, cap al mas,
sense dir mot, partia llesta,
el sac de fulla dalt la testa.
Ell, astorat, el cor en festa,
la mirà córrer, lluny, fugint per dins l'ermàs.

CANT III

LA TRIA DELS AMETLLONS DE SEDA

Les collites provençals.—En el Mas dels Lladons, un alegre estol de jovencelles desenganxa de les branques els ametllons de seda.—Jana-Maria, mare de Mireia.—Tavèn, la bruixa de Baus.—La mala mirada.—Les despulladores de branques, per passar el temps, fan castells en l'aire.—L'altiva Laura, reina de Pamparigusta.—Clemença, reina de Baus.—El Ventur, el Rose, la Durença.—Azalais i Violant.—La cort d'amor.—Les amors de Mireia i Vicent descobertes per Norada.—Verbes de les jovencelles.—La bruixa Tavèn les fa callar: l'ermità de Leberon i el pastor sant.—Nora canta *Magali*.

CANT TERCER

Quan, en collites falagueres,
a ple barral les oliveres
dins les gerres d'argila aboquen l'oli ros;
quan, dels garbers que al sol feinegen,
pels caminals qui serpentegen,
xisclant, els carros sotraguegen,
topant a tot obstacle amb llur front alterós;

gallard i nu, dant-se bons aires,
quan Bacus ve, dels trepitjaires
menant la farandola al veremar de Crau;
quan tota cama és ja tenyida
del most vermell qui dóna vida,
i la beguda beneïda
dintre el cup, a bell raig, tota escumosa cau;

quan, transparent, per la ginesta
el verm de seda puja, en festa,
per filar l'ametlló daurat; quan al moment
aquells insectes torniolen
i a milenars s'embarriolen
dins llurs bressols, qui els agombolen,
dins llurs presons, teixides d'un raig de sol naixent...

llavors, en terra de Provença,
 sí que es pot dir que el trull comença!...
 el bon muscat de Bauma ¹ i el vi farigolet ²
 fan alçâ els ulls a les estrelles.
 I es fan dinars rostint ovelles;
 i els fadrinets i les donzelles,
 al so del tamborí, joiosos fan rotllet.

— Que ho som, enguany, d'afortunades!
 Per les canyisses enramades
 tants ametllons de seda! Uns brots més ensedats,
 una collida tan complida,
 no s'era vista, per ma vida,
 fora d'un any qui mai s'oblida,
 fora de l'any de Déu que fórem maridats. —

En tant que allà la seda es tria,
 així digué Jana-Maria,
 del vell Mestre Ramon esposa diligent
 (i de Mireia, els dos, bons pares),
 a les veïnes i comares
 qui amb bona amor i alegres cares,
 fent colla, treballaven en llur departament,

tria que tria. Ella mateixa,
 Mireia, alegre i sense queixa,
 portava els brots d'estepa, portava els romanins,
 on, a l'olor de la muntanya,
 el noble insecte tant s'afanya
 i s'hi enfila amb tanta manya
 que com a palmes d'or n'eren fornits de dins.

1, 2.—Notes al Cant III, p. 266.

Jana-Maria deia encara :

— Com tots els anys, la Verge-Mare
té ja a sos peus l'ofrena que ahir li vaig portar.
Cada any enrama sa capella
de mes brancades la més bella,
que hi duc per delme, ja que és ella
qui mana als verms de seda de créixe' i de filar.

— Això dels verms, ja sé què em costa —
va dir Isel del Mas de l'Hoste; —
que, el jorn que tant bufava per Crau el llevatàs,
no vaig posar, per mala cura,
al finestró la tancadura,
i a l'endemà ma desventura
me'n féu comptar ja vint de morts damunt el jaç. —

Tavèn, per dar un poc d'ajuda,
també de Baus era vinguda;
i a Isel digué Tavèn així: — Sempre ho veureu:
sempre, en tot temps, la juvenesa
vol saber més que la vellesa.
Mes, quan la vida ja és empesa
dels anys, només llavors, les coses clares veu.

Vosaltres, joves taravelles,
si les collites semblen belles,
per places i carrers tot d'una anau xerrant:
“ — Mos verms de seda! Ho podeu creure?
Veniu, que us dic que són de veure!”
Sempre l'enveja troba lleure:
darrera de vosaltres se'n puja remugant.

“—Fan goig!—et diu, de cop, alguna.—
Sempre, filleta, tens fortuna!”

No hauràs girat l'esquena encara, per sortir,
que ja els abrusa l'envejosa
amb una ullada verinosa.

I tu, llavors, tota plorosa,

“—És un mal vent—diràs—qui me'ls va fer morir.”

—No dic que no. Sia com sia,—

Isel digué—jo bé podia

barrar mon finestró, aquell matí de vent!

—¿I encara et cal assegurança

d'aquell verí que un mal ull llança

quan dins la testa amb febre dansa?—

Tavèn feia un mirar estrany i furient. —

¡Las de qui creu que, si escatia

a dins la mort, hi trobaria

de l'abella i la mel el secret vertader!

¿Qui ho dubtarà que, quan s'esqueixa,

pugui una ullada, la mateixa,

matar l'infant abans de néixe'

i de les belles vaques pugui eixugâ el braguer?

Els ulls de l'òliba espantada

sovint encisen l'ocellada;

l'ull de la serp les oques fa caure en tremolor:

¿resistirà, la pobra eruga,

contra una ullada malastruga?

¿Quina donzella no és poruga

davant l'ull d'un galant que fa lluir l'amor?

¿On és, llavors, la jove ardida
 per defensar-se?—A tal sortida
 els ametllons de seda caigueren de les mans
 a tres o quatre... —Oh! l'enutjosa
 serpent—digueren—verinosa,
 qui en no picar no està gojosa!
 Galants, heu dit?... Que en vinguin! No farem gaire es-
 [pants!

—No!—gaiament cascuna deia.—
 Cap ens en cal! No és ver, Mireia?
 —No sempre es cull la seda—digué—en tanta abundor.
 Vaig al celler, on tinc guardada
 una beguda qui us agrada.—
 I girà en cua, atropellada,
 sentint florí en ses galtes sobtada vermellor.

—Ningú és capaç de fer-m'hi caure,—
 digué llavors l'altiva Laura —
 a escoltar, quan no vull, d'amor galants raons.
 Mal fos un rei de sang augusta,
 rei de la gran Pamparigusta, 3
 jo xalaria, tota adusta,
 de veure'l a mos peus penar set anys rodons.

—Doncs jo al revés — digué Clemença. —
 Si qualche rei, per escaiença,
 de mi s'enamoràs i em devingués esclau,
 sent ell brillant i en juvenesa
 i el més galant en tota empresa,
 jo, sens fer tanta gentilesa,
 me deixaria dur per ell a son palau.

3.—Notes al Cant III, p. 266.

I així que fos reina galana,
emperadriu i sobirana,
amb la ufanosa capa brodada d'or i argent,
lluïnt al cap corona bella,
d'art i riquesa meravella
(perles, maragdes, en tota ella),
a Baus llavors vindria, mon llogarret, rient.

Ma capital de Baus faria.
Sobre el rocam rebastiria
de nou, i més gentil, nostre vell castellàs,
fent-li corona de torrelles,
i una major, més alta que elles,
fins a arribar a les estrelles.
I aprés, quan ens caldria una ombra de solaç,

a la torrella, qualque estona,
sense mantell i sens corona,
sola amb mon jove príncep, muntariem plegats.
Soleta amb ell, ¡com em plauria,
quina delícia que seria,
perdre la vista en llunyania,
i, contra la barana de colzes abocats,

veure de ple—digué Clemença—
mon bell reialme de Provença
com hort de tarongers a l'hora del florí;
i sa mar blava, tavellada
sota sos colls i sa esplanada;
i tanta barca abanderada
pujant a vela plena al peu del castell d'I! ⁴

4.—Notes al Cant III, p. 266.

I l'alt Ventur, ⁵ que el llamp llavora;
 qui alça la testa vetlladora
 damunt les muntanyoles a on està elevat!...
 Son cap de neu li dóna traces
 d'un vell pastor qui a poques passes,
 per entre els faigs i les pinasses,
 corbat sobre el bastó, contempla son ramat.

I veure el Rose, on tantes viles,
 per beure, vénen a grans files
 i, rient i cantant, van abocant-s'hi a plom!...
 el Rose, altiu en sa carrera,
 qui, d'Avinyó ja a la vorera,
 consent a tòrce' i fer voltera
 per vení a saludar Nostra Dama de Dom!

I la Durença, la cabrida
 botant salvatge, esporuguida;
 la qui rosega al pas, sia fullatge o bri;
 la riolera joveneta
 qui ve del pou amb sa gerreta
 i après escampa l'aigua neta
 jugant amb els companys que troba pel camí!—

I, tot dient això, Clemença,
 la gentil reina de Provença,
 s'alçà de la cadira, i dins el canastrell
 vessà, lleugera, sa faldada.
 Azalaís, ⁶ bruna i colrada,
 amb Violant embessonada
 (que d'Estoblon, els seus, menaven el castell);

5, 6.—Notes al Cant III, p. 266.

Azalaís, bruna i colrada,
 que amb Violant, bessona amada,
 al Mas dels Lladoners sovint sovint anant,
 l'amor, qui té males inquinaes
 i de les ànimes més fines
 li plau fer, sempre, ses joguines,
 al cor les va ferir per un mateix galant;

Azalaís alçà la testa:
 —Ja que, filletes, som en festa,
 donem per suposat que fos la reina jo,
 i que, amb ses barques, ja Marsella
 i la Ciutat, qui riu amb ella,
 i de Salon la plana bella,
 Belcaire i el seu prat, tot meu fos de debò.

Daria una ordre sobirana:
 “—D'Arles, de Baus, de Barbentana,
 dames i camperoles, veniu a mon palau.”
 Les set més belles triaria,
 i aquest consell definiria
 l'amor qui enganya i esgarria,
 o bé l'amor qui és vida i el cor del rei fa esclau.

¿No us sembla, doncs, mala passada
 que una parella qui s'agrada,
 de deu vegades, nou, no es pugui aparellar?
 Mes jo, la reina, a tal desveri
 vull posar fi dins mon imperi.
 Per mala sort o estrany misteri
 si mai una parella se sent contrariar,

al tribunal de set donzelles
trobarà llei de meravelles!
Qui per joia o per or ven son mantell d'honor,
o qui l'amada amb greu vilesa
hagi traïda o hagi ofesa,
al tribunal de juvenesa
trobarà lleis terribles i venjament d'amor.

Quan dos galants l'amor encari
vers la mateixa, o, al contrari,
per un dues donzelles sentin ferits els cors,
dins el consell faré que es veja
qui millor ama i galanteja
i qui és més digne, i fora enveja!
I, de les set donzelles per a companys, llavors

faré que vinguen set poetes
per fer la cort a les discretes;
i, amb mots qui bé s'avinguen i amb molt galants raons,
faré que escriguen dalt la fulla
de la llambrusca, que el rou mulla,
les lleis d'amor per onsevulla,
i, com mel de la bresca, veureu rajar cançons.—

Sota dels pins així devia
antany, la noble Estefania
Gantelme, ⁷ dictar lleis quan son front d'astre clar
il·luminava amb sa bellesa
de Romanin la fortalesa;
així de Dia la comtesa, ⁸
quan tingué cort d'amor, segur, degué parlar.

7, 8.—Notes al Cant III, p. 267.

Mes, com la Pasqua airosa i bella,
 i en mà duent una botella,
 Mireia entrà a la cambra tot exclamant així:
 —Eia! ¿Que fem una beguda
 ara que a posta só vinguda?...
 que això a la tasca és bona ajuda!
 Eia! Parau, amigues, abans de prosseguí.—

Del botilet de ratafia
 guarnit d'espart, ja s'escorria
 el líquid dins les tasses, talment com un fil d'or.
 —Só jo qui ajusta la minestra—
 digué Mireia. — Està en palestra
 quaranta jorns a la finestra
 a fi que el sol la torni suau com una flor.

Hi pos tres herbes de muntanya,
 i el sobremost qui après les banya
 en guarda una sentor qui dóna força al pit.
 —Vaja, Mireia, — digué una—
 escolta aquesta: cadascuna,
 si qualche jorn era en fortuna,
 és a dir, si era reina, ço que faria ha dit;

i ara, Mireia, a tes amigues
 la teva idea cal que digues.
 —I què voleu que us digui? Aquí, amb la meva gent,
 a nostre Mas de Crau, contenta,
 desig de res mon cor turmenta...
 —Ah! — respon una, ben llaventa.—
 És ver: ço qui t'agrada a tu no és or ni argent.

Mes... un matí... — fa amb veu amiga—
 (perdona'm, ai!, el que ara ho diga,
 Mireia!)... Era un dimarts, i jo, amb un feix petit,
 quatre boscalls i qualque branca,
 passava endret de la Creu blanca,
 quan et vaig veure dins la tanca
 que parlaves amb un... ben llest i deixondit!...

—Ai! sí? — digueren. — I qui era?
 —Per entremig de l'esponera
 dels arbres — diu Norada — no hi veu a pler tothom;
 mes, si l'esguard no m'entabana,
 una figura tan galana
 me semblà aquell qui per la plana
 fa coves i paneres i es diu Vicent de nom.

—Ai! ai! Mirau, si en sap, de viure!—
 I tot l'estol esclafí a riure.—
 Devia tenir ganes d'un covenet polit!...
 Al paneraire feia creure
 que ella el volia, i s'ho va beure...
 descalç i tot!... Serà de veure!...
 Oh! La millor pubilla, quin nuvi que ha escollit!—

I reien totes a la una.
 Mes ja, a la cara de cascuna
 fiblant la sagetada d'un ull maliciós,
 —Mal aire a totes!— Tavèn crida.—
 ¡Que la Rumeça⁹ maleïda
 no emmetzinàs la vostra vida!
 Vindria un sant del Cel, pels aires, gloriós.

9.—Notes al Cant III, p. 267.

i se'n riurien, les bajanes!...
 D'aquell Vicent, grans tarambanes,
 riure sens to ni so! Mes ¿ja sabeu què hi ha
 dins qualque pobre? Oïu l'oracle:
 davant mateix del tabernacle
 Déu aquell jorn obrà el miracle,
 i us en daré fermança, que en el meu temps passà.

Era un pastor: tota sa vida
 s'era passada assalvatgida
 dins l'aspre Leberon, ¹⁰ guardant el seu ramat.
 Un cop ja vell, al santuari
 se'n va pujar de Sant Eucari
 per visitar el solitari
 i confessar-se amb ell, allà, de tot pecat.

Sol, dins la vall rocosa i bella,
 dins cap església ni capella
 des sa primera Pasqua l'havien vist entrà:
 ja no sabia ni el llenguatge
 dels precés antics. D'aital paratge,
 ell pujà, doncs, a l'ermitatge,
 caient de genollons al peu de l'ermità.

“—Digau, germà: ¿de què us acusa
 la consciència?” Amb veu confusa,
 “—Ai, las!—respongué el vell.—Doncs m'acusa que un pic
 pels sestadors voletejava
 un buscaret qui hi habitava,
 i jo, que amb pedres l'espantava,
 matí, per mala sort, mon pobre ocell amic!”

“—Si és que el beneit no ho faci a posta,
o ho és del tot o prou s'hi acosta”,
pensà el confés. I a l'acte, rompent la confessió,
provant si el mal treia la garra,
“—Anau, germà, en aquella barra,—
diu — i penjau vostra samarra:
jo us donaré, al moment, la santa absolució.”

Aquella barra que el prevere
li assenyalava com a vera
era un bell raig de sol qui queia d'un costat.
El vell pastor, qui l'escortava,
obeint l'ordre, ja es llevava
son pobre jac, que a l'aire alçava;
i el jac, al raig de sol, hi romangué penjat.

“—Home de Déu!”, diu l'eremita.
I tot d'un cop es precipita
als peus d'aquell sant home, plorant amb esclator.
“—Jo us he d'absoldre? — repetia.—
Jo, qui sortós em sentiria
si vostra dreta em beneïa!
que vós sou un santàs i jo trist pecador!”—

Tavèn finí sa contarella.
Ja ningú reia, i, a la vella,
Laura digué: — Mostràreu (i és bona veritat,
a què jo mai faré contrari)
que no fa bons el vestuari:
que el bé pertot podem trobar-hi.
Però... tornant-hi, amigues: l'esment no hi heu posat?

Nostra Mireia, la donzella,
 ¡com és tornada, de vermella,
 tan prest com de Vicent alguna ha dit el nom!...
 Aquí hi ha cosa: és ver, polida?
 Quin temps durà vostra collida?
 En ésser dos, l'hora s'oblida;
 i amb un galant, el temps, se'n vola no sé com.

—Hala a fer feina, xerradores!
 No n'hi ha prou, ja, de tisores?—
 Mireia respongué. — Un sant fóra damnat!
 No! no em veureu mai, mai, casada!
 Més tost que veure'm acoblada
 amb un marit, vull ser tancada
 dins un convent de monges a la més bella edat.

—*Tra-la-ra-là!... Tra-la-ra-le-ra!...*—
 cantaren totes, fent esquera.
 —A poc a poc això serà la Magalí,
 la Magalí, qui, fugitiva
 del foll amor qui ens encativa,
 s'estimà més, com morta viva,
 al convent de Sant Blai, d'Arles, se sepelí.

Ja que tu, Nora, tan bé cantes,
 tu qui, quan vols, l'orella encantes,
 canta-li *Magalí*, la bella qui a l'amor
 amb mil enginys sempre escapava,
 qui es va fer peix de la mar blava,
 ocell qui vola, rosa esclava,
 i qui a la fi fou presa de l'amorosa ardor.

—*O Magalí, ma ben amada!*—
 començà Nora. I la rotllada
 la feina reprenia amb nou delit del cor.
 Com la cigala renouera
 canta, i les altres a darrera
 van responent, d'igual manera
 les joves responien cada tornada a chor.

MAGALÍ

“—*O Magalí, ma ben amada!*
 Guaiti ton cap al finestró!
 Escolta un poc aquesta albada
 de tamborins, tota dolçò!

Lluu dels estels la munió;
 l'aura és callada...
 Mes els estels s'esllanguiran
 quan et veuran!

—*A la cançó que el bosc entona*
 més que a ta albada jo faig cas:
 me'n vaig a mar, i en poca estona
 tornada anguila ja em veuràs.

—*O Magalí! Quan tu seràs*
 el peix de l'ona,
 un pescador jo em tornaré:
 te pescaré!

Oh! Mes, llavors, si et fas pescaire,
ton volantí quan llançaràs
jo esdevindré l'ocell volaire,
vola que vola i volaràs!

—O Magalí! Quan tu seràs
l'ocell de l'aire,
un caçador jo em tornaré:
te caçaré.

—A l'ocelleta més garrida
quan vulguis tu parar ton llaç,
jo esdevindré l'herba florida:
m'amagaré pels pedregàs.

—O Magalí! Mes, si tu et fas
la margarida,
jo l'aigua clara em tornaré:
te regaré.

—Si tu et tornesses l'aigua pura,
jo esdevindria nuvolàs,
i endreçaria, a la ventura,
cap a l'Amèrica mon pas.

—O Magalí! Si tu te'n vas
lluny per l'altura,
l'aura de mar jo em tornaré:
te portaré.

—Mes, si tu et fas la marinada,
quan de seguir-me provaràs
jo esdevindrè la calorada
que escampa el sol quan fon el glaç!

—O Magalí! Quan tu seràs
la soleiada,
la sargantana jo em faré
i te'm beuré.

—Si et fas reptil de dura esquena,
quan pel pedreny t'amagaràs
jo esdevindrè la lluna plena
qui dels bruixots fa llum al pas.

—O Magalí! Quan tu seràs
lluna serena,
jo blanca boira em tornaré:
t'embolcaré.

—Mes, si la boira m'emmantella,
encara presa no em tindràs,
jo esdevindrè rosa poncella
entre espinals, i no m'hauràs.

—O Magalí! Quan tu seràs
la rosa bella,
la papallona jo em faré:
te besaré.

—Corre que corre, bé et pots moure!...
 jamai, jamai m'agafaràs:
 jo de l'escorça d'un gran roure
 me vestiré sens fer-te cas.

—O Magalí! Mes no seràs
 encara a lloure:
 jo branca d'eura em tornaré:
 t'abraçaré.

—Quan et creuràs tenir-me estreta,
 sols un vell roure agafaràs:
 seré a Sant Blai ben tancadeta,
 i el monestir barra ton pas.

—O Magalí! Mes, si tu et fas
 monja blanqueta,
 el teu confés jo em tornaré:
 t'escoltaré.”

Aquí les joves sospiraren
 i els ametllons un punt deixaren.

—Acaba, Nora — deien: — digue'ns ara mateix
 el que va fer ja tancadeta
 la Magalí, qui abans, pobreta!,
 roure era estada, i fou floreta,
 núvols i sol i lluna, herba, ocellet i peix.

—De la cançó gairebé llesta,
 vos cantaré el trosset que en resta.

On érem?... — digué Nora. — Sembla que érem allà
que d'entrar monja ella li parla,
i ell li respon, per aturar-la,
que hi entrarà per confessar-la,
quan ella, amb son enginy, més traves li posà:

“—Si del convent passes la porta,
totes les monges trobaràs
cantant responsos amb veu forta,
i amortallada allí em veuràs.

—O Magalí! Mes, si tu et fas
la pobra morta,
llavors la terra em tornaré,
i aquí t'hauré.

—Ja de ma fe et puc dar fermaça:
crec ton parlar que no és fingit.
Mon anellet de recordança
deixa que posi en el teu dit.

—O Magalí! Com bat mon pit!
Quina alegrança!...
Mira els estels, o Magalí!,
s'esmortei!”

Nora callà: ningú motava.
Tan bellament Nora cantava,
que les altres, gronxant llurs fronts rítmicament,
l'acompanyaven amistoses
com motes d'herba esponeroses

qui fent penjolls, voluptuoses,
es deixen dur plegades dins l'aigua d'un torrent.

—Oh! quin bell temps que hi fa, al defora!—
a l'acabar s'exclamà Nora. —

Ja els segadors arriben i a l'aigua dels viviers
de llurs falçons renten la goma.
Cull-nos, Mireia, qualche poma,
i amb un formatge, a plena aroma,
anem a berenar davall els lladoners. —

CANT IV

ELS PRETENDENTS

El temps de les violetes.—Els pescadors de Martega.—Tres pretendents vénen a demanar Mireia: el pastor Alari; Veran, el guardià de cavalls; Urriàs, el menador de braus.—Alari i les seves riqueses en bestiar de llana.—La tosa.—La transhumància: descripció d'un gran ramat que baixa dels Alps.—Entrevista d'Alari i Mireia.—El mausoleu de Sant Rumié.—Ofrena del pastor: la copa de boix esculpit.—Alari és desenganyat.—Veran, el guardià de cavalls.—Les eugues blanques de Camarga.—Veran demana Mireia a Mestre Ramon.—Alegria i bona acollida del vell; refús de Mireia.—Urriàs, el domador de braus.—Els braus negres salvatges.—La *ferrada*.—Urriàs i Mireia a la font.—El menador és desenganyat.

CANT QUART

Vingui el bon temps. Les violetes
vagin florint, amagadetes
per la frescor del prat: ja les vindrà a collir
qualque parella enamorada!

Vingui el bon temps en què l'onada,
ja sa furor apaivagada,
de tot son ample pit més lentament respir.

No hi manquen llanxes ni falues
qui, de Martega, a grans corrues,
se'n van a dins les xarxes a embolicar el peix:
se'n van al rem... Mar qui ressones!
que tes onades sien bones.

Vingui el bon temps que entre les dones
l'eixam de les donzelles novelles refloureix;

que pastorelles o comteses
el renom guanyen de belleses.
No hi manquen festejaires a Crau ni pels castells.
Tan sols al mas, ses contarelles
féu un euguer de cent esquelles,
un pasturaire de vedelles,
més un pastor d'ovelles; tots ben plantats i bells.

Primê el pastor compareixia.
 Mil caps es diu que posseïa
 de bestiar de llana, vora el llac d'Entressén,¹
 pasturant l'herba salabrosa.
 I, quan la xeixa es fa nuosa,
 dins la muntanya alta i fresca
 dels Alps diu que les duia des de que el maig se sent.

Quan no hi ha neus enlloc per fondre,
 devés Sant Marc, diu que, per tondre,
 nou tonedors tenia dels més anomenats;
 sense comptar el qui tragina
 els vells de llana blanca i fina,
 ni el bergantell qui es desteixina
 duent d'un cap a l'altre els bòtils prest buidats.

Mes quan ja ve que l'estiu passa,
 i pels penyals la neu es glaça
 caient a remolins pel cim i l'espadat,
 a pasturar l'herba hivernenca
 dins la gran plana marinenca,
 de l'alta coma delfinenca
 llavors era de veure baixar tan bell ramat!

De bestiar una riada
 era, entre pedres, escampada.
 Davant, els anyellets, a estols de més de vint,
 saltironant plens d'alegria,
 i l'anyeller qui els conduïa,
 i ases movent algaravia
 de cascavells, i rucs, someres, tots seguint.

1.—Notes al Cant IV, p. 267.

Ben eixancat damunt l'albarda,
el somerer els mena en guarda;
i allà, dins les beaces dels ases ensellats,
porta la roba que calia,
beure i menjar per cada dia,
del bestiar qui té avaria
la pell que han escorxada, i els anyellets cansats.

Com capitans d'una bandera,
Les fortes banyes cap enrera,
brandant llurs picarols, venien els primers,
mentre de caire l'ull giraven,
cinc bocs ferrenys qui capejaven.
Darrera els bocs, seguint anaven
les cabres, i cabrides i cabridets lleugers.

Tropa qui esbrosta a tota banda,
és el cabrer qui la comanda.
I vénen els moltons. Com passa-xots, davant,
el morre a l'aire, compareixen
a la carrera, que es parteixen:
amb les grans banyes es coneixen,
les banyes revingudes l'orella enrevoltant.

I, com a senya ben gallarda
que ells són els amos de la guarda,
van enflocats de borles en els costats i el pit.
I el pastor vell de la ramada
passa amb la manta mig plegada
i a ses espatlles arrapada.
Però l'esplet en massa arriba tot seguit.

Dins nuvolots de polseguera
en tropell corren amb dalera
les mares dels anyells, qui belen responent
als tendres bels de sa fillada;
i, de vermell tota enflocada,
també polseja l'anyellada
amb els moltons llanuts, qui van pausadament;

i els rabadans, qui amb veu resolta
als cans cridaven: — A la volta!...—
I tot l'esplet qui amb pega duu el flanc assenyalat,
i les toïsses, les primeres,
les de record i les lleteres,
i les fecundes bessoneres
qui amb prou fatic traginen llur ventre embarassat.

Mes l'esquadró de la bassiva,
i els vells moltons, que res aviva,
qui són estat vençuts en els combats d'amor;
ovelles coixes o espeuades,
o per vellura esdentegades;
van al darrera, a batzegades,
amb els xots qui han perdut les banyes i l'honor.

I tot això, cabrum i ovelles,
davant el sol i les estrelles
era d'Alari tot: vell, jove, bo, dolent;
i davant ell quan davallaven,
quan a centenes desfilaven,
sos ulls a pler s'hi delectaven.
Portava, com a ceptre, un bastó d'arc potent.

I amb sos bells cans, sos cans d'atura,
 qui amb ell seguien a pastura,
 genolls dins les polaines de cuir abotonats,
 i el front serè, lliure d'agravis,
 David semblava, el rei dels savis,
 quan, essent jove, al pou dels avis
 anava, a l'hora baixa, per abeurâ els ramats.

— Ja es veu Mireia qui es passeja
 davant el mas, mentre feineja! —
 digué el pastor. — Bon Déu! M'han dit la veritat:
 ni dins el pla ni per l'altura,
 ni de debò ni per pintura,
 n'he vista cap que a la cintura
 li arribi pel posat, la gràcia, la beutat! —

Per veure bé l'agraciada
 s'era allunyat de la ramada
 Alari. En ésser prop, a penes gosa dir
 amb veu commosa, qui el traïa:
 · — ¿Podries tu dar-me una via
 i jo els turons travessaria?
 Tinc por, si no m'ajudes, de no saber-ne eixir.

— Sí: podeu pendre la drecera
 (crec que no hi ha millor manera),
 i, après, de Pedra-mala seguiu dins el desert,
 i caminau per la vall torta
 fins que vejau una gran porta
 amb una tomba qui suporta
 dos generals de pedra ² i amunt per l'aire es perd.

2.—Notes al Cant IV, p. 267.

Les Antigalles s'anomena.

— Mercès! — diu ell corbant l'esquena. —

Mil caps de bestiar portant ma marca, en Crau
munten demà vers la muntanya :
jo vaig davant qui els acompanya,
per senyalar dins la campanya
redós i pasturatges, fins el camí que em plau.

Mon bestiar sempre millora.

Quan em maridi, ma pastora
sentirà tot el jorn el cant del rossinyol.

Si tingués sort, bella Mireia,
que tu, acollint ço que jo et deia,
ara acceptasses ma llureia,
t'oferiria un vas que he fet i és com un sol. —

I de parlar tantost finia

que de sa vesta ja sortia,

tallada en boix, la copa, miracle d'enginy seu;

puix, quan en sesta tot reposa,

ell, assegut sobre una llosa,

s'entretenia en semblant cosa,

fent, amb son ganivet, talment obra de Déu.

Amb mà traçada burinava

els flabiols per, quan menava

el bestiar, de nit, sonar l'aire lleuger ;

i pels collars de les ovelles,

i pels batalls de les esquelles,

d'osques i talls feia obres belles,

fullam, ocells i flors... tot quant volia fer!

Mes era tal, el vas d'oferta,
que no semblava cosa certa
que una eina de pastor l'hagués pogut tallar :
una bardissa ben florida
a son entorn era expandida
en flors de rosa i margarida ;
venien dues cabres les anses a formar.

Sota s'hi veien tres donzelles
qui eren, per cert, tres meravelles ;
més lluny, davall un arbre, dormia un pastorell.
Les donzelletes, qui el miraven,
a la callada s'acostaven
i dins la boca li posaven
un xingló de raïm que treien del cistell.

I el jovencell, qui somiava,
tot rialler es desvetllava :
de les donzelles, l'una, semblava amb cor mogut.
Sens la color del bell fustatge,
cada animal o personatge
viu semblaria en tal obratge.
En aquell vas, ningú havia encar begut.

— En veritat — digué Mireia —
fa goig, pastor, vostra llureia. —
I amb goig la contemplava. De sobte tornà a dir :
— Mon bon amic copa més bella
té en son amor, i, davant ella,
o cal que baixi la parpella
o dins de mi sent córrer un goig que em fa estremir. —

I la donzella, en son desvari,
 desapareix. El bon Alari
 tornà a guardar son vas, i, el cor ple de tristor,
 es va allunyar de la bastida
 planyent-se, amb l'ànima ferida,
 que, aquella jove tan garrida,
 per altre i no per ell amàs de tant d'amor.

A l'altre dia, al mas es veia
 un guardià d'eugues qui es deia
 Veran. Aquest Veran del Sambú va arribar.
 Allà, en grans prades on floria
 la cabridella qui hi creixia,
 cent eugues blanques posseïa
 qui esbrosten el canyet per l'àrid salobrar.

Cent eugues blanques! Voladora
 al vent i franca de tisora
 la triomfal crinera, s'hi veien rumbejar:
 quan amb ardentes abrivades
 elles partien desbocades,
 tals com la glassa de les fades
 damunt els colls flotava, fent ones, com la mar.

O raça d'homs, feble i amarga!
 Les eugues blanques de Camarga,³
 ni a l'esperó subtil qui ensagna llurs costats
 ni a blana mà qui acaricia
 mai han sotmès llur valentia.
 Preses tan sols amb gosadia,
 n'he vistes exilar dels salinosos prats;

3.—Notes al Cant IV, p. 267.

i un jorn, d'un salt que ningú espera,
 el llur genet llançà amb quimera,
 devorar al galop vint llegües, amb furor,
 flairant el vent, i revingudes
 al Vacarés, ⁴ on són nascudes,
 jo les he vistes, mai vençudes,
 a respirar de mar la lliure salabor.

Que aquella raça salvatgina
 té per estatge la marina;
 del carro de Neptú escàpoles, potser
 encara blanques de l'escuma.
 I quan la mar més s'embelluma,
 quan bufa el vent i l'ona fuma,
 llavors llurs cavalls mascles eguinen de plaer.

I fan brandar, espeteganta,
 la llarga cua rosseganta,
 graten la terra, i senten llurs carns esgarrinxar
 pel dur trident del déu terrible
 qui, en la barreja més horrible,
 mou la tempesta, l'aire fibla,
 tot capgirant de fons l'abisme de la mar.

Aquell Veran les pasturava.
 Quan per la Crau, un jorn, passava,
 al mas de la Mireia sembla que aquell Veran
 s'encaminà; que en la Camarga
 i Rose enllà, fins que a la llarga
 sa aigua, dins mar, es torna amarga,
 tots deien que era bella Mireia, i ho diran!

4.—Notes al Cant IV, p. 269.

Vingué arrogant, amb llarga capa
 arlesiana, qui el mig tapa,
 talment com a l'espàtula el jove dur-la sol;
 amb la cintura mostrejada
 com d'un rèptil la pell clapada,
 i un capell d'ala xarolada
 a on es reflectia la lluentor del sol.

Al veure el mestre, a sa arribada,
 — Bon jorn — li diu — i bona anyada!
 Del Rose camarguenc só riberer vingut:
 jo sóc el nét de l'avi Pere,
 d'aquell euguer qui, temps enrera,
 prop de vint anys, dins vostra era,
 amb bestiar potent el blat vos ha batut.

En aquell temps que al mas venia,
 tres rodes ⁵ d'eugues posseïa
 mon avi. No us recorda?... Mes de llavors ençà
 aquell llevat anà en creixença:
 ja es pot segar sense temença,
 que ara, damunt la plana extensa,
 en tenim ja set rodes, del millor bestia.

— Que per molts anys a la pastura
 pugues menar raça tan pura! —
 digué el vell. — Amb ton avi, per cert que ens ha ajuntat
 una amistat encobeïda.
 Mes... tornam vells, i tot s'oblida;
 que, a la hivernada de la vida,
 cascun a son recó, se perd fins l'amistat.

5.—Notes al Cant IV, p. 269.

— I això no és tot! — diu Veran. — Ara
 tinc més que dir: molt més encara!
 Sovint són els crauencs qui vénen al Sambú
 a cercar palla; i, carregades
 quan ja tenim les carretades,
 amb les gran xàvegues pitjades,
 de Crau a les donzelles nostra conversa ens duu.

I m'han retret vostra Mireia
 tant de mon gust, — el jove deia —
 que, si Veran us plau, bon gendre vos serà.
 — Ah! — diu el vell. — Que ta quimera,
 per mi, Veran, no es quedi enrera!
 De mon amic l'euguer en Pere
 el bell plançó florit, per força m'ha d'honrà! —

I, amb el transport d'una persona
 qui alaba a Déu i gràcies dóna,
 alçà les dues mans amb eixa exclamació:
 — Que agradis, sols, a la menuda
 (que és pubilleta i benvolguda),
 com a primícia merescuda
 la benaurança et vingui amb ma benedicció. —

I a la pubilla ja cridava
 i li digué de què es tractava.
 La pobra, esblanqueint-se i amb el mirar confós,
 no sap què fer per sa defensa:
 — O pare meu! — diu amb temença. —
 On és la vostra coneixença?
 Voleu que, essent tan jove, m'allunyi ja de vós?

Oh! No planyeu mon fadrinatge!
 Per concertar un maridatge
 conèixer cal la gent i ésser-ne conegut.
 Mes, el conèixer, qu'és, encara?—
 I entre la boira de sa cara
 sobtadament s'hi mostrà clara
 una plaent membrança. En dia que ha plogut,

es veu així la flor negada
 al fons de l'aigua embassolada.
 La mare ses raons li va aprovâ al moment;
 i el jove diu amb veu modesta:
 — Mestre Ramon, ja em basta aquesta;
 car del mosquit que puny la testa,
 un jove camarguenc, coneix el pic coent. —

L'estiu mateix, del pasturatge
 d'un lloc aspriu dit el Salvatge, ⁶
 vingué, a veure Mireia, Urriàs ⁷ el domador.
 Raça bovina endiablada
 dóna al Salvatge anomenada.
 Rebent el sol i la gelada,
 i les batudes fortes de pluges de tardor,

sol, entre els bous de raça brava,
 Urriàs tot l'any els pasturava.
 Nat entre bous i vaques, i amb ells des que era infant,
 dels bous tenia la figura
 i l'ull salvatge i la negrura,
 l'aire damnat, l'ànima dura...
 ¡Que vegades, per terra sa manta rossegant,

6, 7.—Notes al cant IV, p. 269.

ell, forçarrut i amb mala cara,
 de les mamelles de la mare
 havia desmamat vedelles i vedells,
 sobre la vaca enfurismada
 pegant a viva garrotada
 fins que fugís de l'atupada
 girant-se i bramulant per entre els pinetells!

¡Quants de vedells, quantes tercenques,
 dins les *ferrades*⁸ camarguenques,
 prenent-los per les banyes, en terra va tirar!
 També en guardava una costura
 entre les celles; i ventura
 que no en morí, quan la pastura
 sa sang, regalimant, llavors va clapejar!

Era un bell jorn de gran *ferrada*.
 Per fer dels bous la replegada,
 la vila d'Aigües-Mortes, les Santes, Faraman
 i Albaron,⁹ ja a l'erm tenien
 cent cavallers qui perseguïen
 el bestiar i el conduïen
 a on un poble en massa cenyia un clos tot gran.

Sobtats els braus per la salina,
 sentint al flanc l'agulla fina
 amb què els puny, al galop, bullent, el picador,
 mil curses fent desesperades
 com el bronzir de les ventades,
 deixant les canyes trepitjades,
 ja tres cents bous tancats eren al marcador.

8, 9.—Notes al Cant IV, p. 269.

Aquella tropa banyarruda,
espaordida, resta muda.

Mes, l'arma dins el flanc, a guisa d'esperó,
tres cops encara li fan batre
l'entorn de l'ample amfiteatre
els picadors: tres cops o quatre,
com els cans a la llebre, com l'àguila al tudó.

Què me'n direu? Contra la usalla,
Urriàs de l'euga ja davalla.

A vora del portell els bous apilotats,
de sobte, amb ira, s'empentegen,
i dins l'arena ja negregen
cinc bouetons d'ulls qui espiregen,
com travessant el vent llurs caparrons alçats.

Urriàs, amb bella revolada,
com vent après la nuvolada,
s'hi tira i els encalça, com un orat, i els puny;
tantost corrent els pren avança,
ja els puny de nou sa llarga llança,
al davant d'ells tantost ja dansa,
tantost els atoneix amb un gran cop de puny.

La gent fa escàndol, renouera.
Urriàs, tot blanc de polseguera,
a l'últim pel banyam va a pendre'n un, corrent.
i, abraonant-lo amb tota força,
ses dures banyes vol retòrce'.
El negre monstre, a la biorsa,
fent salivera i fum bramula furient.

Vana furor! Tot és debades!
L'home de formes tan cepades
rebat contra sa espatlla fornida, de gegant,
del brau forçut l'hòrrida testa,
li torç el coll perquè no envesta,
i empeny tan fort, amb ruda gesta,
que brau i cristià per terra va rodant.

Una esglaiada cridadissa
va retrunyir per la bardissa:
— Bon home, Urriàs! Bon home! — sonà com un ahuc.
Cinc joves forts tenen en terra
el brau, vençut en dura guerra.
Urriàs mateix ha pres el ferre,
i amb ferre caldejat li marca el fort maluc.

Un bell estol, muntat en sella,
de filles d'Arles, s'atropella,
batents de cor i enceses, damunt el poltre blanc:
una gran banya li oferien
al ras de vi. De nou fugien
sus! per la plana, i es perdien;
i un vol de cavallers seguien a llur flanc:

Urriàs sols mira bous a abatre:
n'ha vençut un i en resten quatre.
Mes, tal com el dallaire com més té per tombà
tant més ardenta pren l'enfuita,
Urriàs reprèn a corre-cuita
el dur esforç d'aquella lluita,
i els quatre animalots al punt arronyonà.

Tacat de blanc, banyes superbes,
 el bou qui resta ton les herbes.
 — Urriàs! N'hi ha prou! N'hi ha prou! — tots els vaquers,
 li van cridant. Vana quimera! [al punt,
 Contra aquell brau, sens més espera,
 la llarga pica a la cadera,
 suós, espitellat, Urriàs ja hi és damunt,

zas!, i en ple morre l'endevina:
 la llarga pica s'esbocina.
 El brau, per la punyida, recula endiablant.
 El domador salta a ses banyes,
 i, embolicats, per les campanyes
 ja són partits, afollant canyes,
 mentre a cavall i amb pica, i amb el mirâ astorat,

els vaquers d'Arles i Aigües-Mortes
 van contemplant les lluites fortes
 per vèncer, furiosos, acarnissats, tots dos:
 el domador, que res no espanta,
 i el bou, qui emporta el qui l'aguanta,
 amb una llengua escumejanta
 llepant, mentre corria, el morre tot sagnós.

Misericòrdia, que el bou guanya!
 Ja, com si fos de buida canya,
 cau l'home, rodolant, en el seu córrer foll.
 — Fe el mort! Fe el mort! — Mes ja d'en terra
 amb son banyam el bou l'aferra,
 i el llança en l'aire com desferra,
 fins a set canes d'alt per sobre de son coll.

Una esglaiada cridadissa
 va retrunyir per la bardissa...
 I al lluny, el malanat, de cara va tombâ.
 Des de llavors l'assenyalava
 el trenc del front qui el descarava.
 Sobre de l'euga que muntava
 vingué, doncs, vers Mireia, el llarg punxó a la mà.

Aquell matí la fadrineta
 era a la font tota soleta,
 la mànega trossada igual de sos vestits,
 qui amb un fregall d'herba morella
 hi netejava una escudella
 de formatjar. ¡Com era bella
 dins l'aigua transparent mullant sos peus petits!

Urriàs digué: — Bon jorn, la bella!
 Qu'és? Refrescau vostra escudella?
 A dins el clar safreig, si això no us fa enutjà,
 abeuraré ma bèstia blanca.
 —En veritat, d'aigua no en manca,—
 Mireia diu—ni mai s'estanca:
 ja podeu fer-la beure, si us plau, fins que en voldrà.

—Bella—digué el galant salvatge:—
 si, en romeria o maridatge,
 Selva-Reial¹⁰ vos veia, a on la mar se sent,
 tindríeu feina menys penosa,
 que allà, la vaca, qui és negrosa,
 lliure es passeja i ufanosa,
 ningú la muny: la dona hi passa el jorn plaent.

10.—Notes al Cant IV, p. 269.

—Jove: entre els bous i les esquelles
moren d'enuig les jovencelles.

—Bella: ni dol ni enuig hi ha mai en ésser dos.

—Jove: entre punxes d'atzavara
diu que és amarga l'aigua clara;
diuen que el sol crema la cara...

—Bella: a l'ombra dels pins hi trobareu frescòs.

—Jove: pels pins hi ha enfilades
serps verdosenques i clapades!

—Bella: tenim flamencs, tenim els serpeters,
qui, desplegant les ales rosa,
els donen caça vora el Rose...

—Jove, escoltau una altra cosa:
són lluny, els vostres pins, dels nostres lladoners!

—Bella: el prevere i la donzella
no sabran mai la llur estrella
ni a on, com diu l'adagi, llur pa hauran de menjar.

—Sols que jo el mengi amb qui m'agrada,
res més deman, i, enamorada,
deixaré el niu aconhortada...

—Bella: la vostra amor vullau-me ja donar.

—Jove: l'haureu—digué Mireia;—
però seria si s'esqueia
que fes, aquest nenúfar, raïms granats i blaus!...
veureu la píca, abans, florida;
la muntanyola, ara endurida,
serà de cera reblanida,
i s'anirà per mar al llogarret de Baus!

CANT V

EL COMBAT

El bover se'n torna furiós del refús de Mireia.—Les amors de Mireia i de Vicent.—L'herba dels rulls.—Urriàs troba Vicent i el provoca.—Insults.—En Joanet de l'Onso.—Combat dels dos rivals dins la Crau vasta.—Victòria i generositat de Vicent.—Traïció del domador.—Urriàs travessa Vicent d'un cop de pica i fuig al galop de sa euga blanca.—Arriba al Rose.—Els tres barquers fantàstics.—La barca es revolta sota el pes de l'assassí.—La nit de Sant Medard: processó dels negats per la vora del riu.—Urriàs s'enfonsa.—Dansa de les bruixes damunt el pont de Trencatalla.

CANT CINQUÈ

L'ombra dels àlbers s'allargava;
una aura fresca es bellugava;
el sol un parell d'hores tenia d'alt encar;
i els parellers qui el camp llauraven
devés el sol llurs caps giraven,
car l'hora baixa desitjaven
per la muller reveure, qui espera en el llindar.

El domador, qui se'n tornava,
dins de son cap hi remenava
el desengany rebut, l'inesperat afront.
Era sa pensa trastornada;
i de sa ràbia concentrada,
de temps en temps, la sagetada,
li feia anar la sang i la vergonya al front.

Com més, trotant, ell feia via,
tant més sa ràbia s'encenia;
i, per l'amarg despit, callat com un mussol,
un tal corcó son cor rosega
que als macs i tot mouria brega
(als macs de Crau, que ara ensopega
la bèstia), i amb sa punxa travessaria el sol.

Talment, llançat de la garriga
del negre Olimp,¹ amb greu fatiga
entre rebolls i penyes s'escapa el porc senglar,
i, quan l'estol dels cans afina
qui allà prop d'ell s'arremolina,
tot el seu pèl arreveixina
i sos queixals esmola pels troncs de l'alzinar.

Contra camí del guardavaques,
qui dins el cap porta matraques,
venia el bell Vicent, dins el mateix camí,
somialt sa ànima novella
de la conversa dolça i bella
que amb l'amorosa jovencella
a sota la morera tingueren un matí.

Dret com les canyes de Durença
ell caminava, i de plaença
i de pau i d'amor deixava un raig festiu;
l'aureta fresca se n'entrava
dins sa camisa, que badava;
i dins els còdols caminava
com una sargantana, descalç, lleuger i viu.

Sovint, a l'hora regalada
en què la terra és ombrejada,
quan el fullam de trèvol, copant-se en tremolò,
de nou comença la dormida,
ell, a l'entorn de la bastida
on habitava la polida,
venia, enamorat, a fer-hi el papalló.

1.—Notes al Cant V, p. 269.

I d'amagat, amb sa veu fina,
del verderol o la titina
el cant ell imitava dins el fullatge ombrós.
La joveneta enamorada
prest entenia la cantada,
i a la bardissa arreconada
arribava amb el cor de joia tremolós.

I els raigs de lluna al caure llisos
sobre les testes dels narcisos;
i l'aura de l'estiu qui frega, a sol tombant,
els camps d'espigues alegroies,
qui van daurant-se com a joies
i qui al sentir ses pessigoies
devenen tremoloses com un coret amant;

i la bonesa enjogassada
de la camussa qui, ençalçada,
sentí per les garrigues i penyes de Queiràs²
els caçadors qui la fan córré',
i qui a la fi damunt un morre
dret i escarpat com una torre
se veu lliberta i sola en mig del bell conglaç...

no és res, encara, en comparança
d'aquells moments de benaurança
que allí els dos estimats anaven a passar.
Mes parlem baix, boqueta mia:
potser la brosta escoltaria!...
Allà, amagats dins l'ombra pia,
les mans, a poc a poc, s'anaven a ajuntar.

2.—Notes al Cant V, p. 269.

Per breus moments llavors callaven,
els macs d'en terra remenaven
amb els peus, i llavors, què dir-se no sabent,
ell s'enginyava com podia
i, mig rient, li referia
tot quant de nou li succeïa:
els cops que feia nit davall el firmament;

dels cans de mas la mossegada
que duia encara assenyalada...
I tot seguit, Mireia, amb nou delit del cor,
també contava de sa vida,
i de sa tasca ja finida,
i de la cabra maleïda
qui havia destroçada tota una parra en flor.

No podent més, una vegada,
Vicent, de l'herba de la prada
on seia, rossegant-se igual que un gat muntès,
fins als peus d'ella va fer via.
Mes parlem baix, boqueta mia:
potser la brosta escoltaria!...
—Mireia! per favor! Deixa'm donar-te un bes!

No menj ni bec, Mireia amada:
tanta és l'amor que m'has donada!
Mireia: jo voldria tancar dins mi, a l'instant,
ton alenar, que l'aura llesta
me ve a robær tota xalesta!
Almenys, a l'orla de ta vesta
que m'arrossegui deixa'm, besant-la delirant!

—Un pecat negre això seria,
 Vicent!... I, après, l'ocelleria
 s'envola, dels amants per escampâ el secret.

—No en tinguis por, de tal passada;
 que jo, demà, a l'eixir l'albada,
 la Crau d'ocells he despoblada,
 Mireia!... Oh! Veig en tu mon paradís tot net!

Mireia!... escolta sens temença:
 Dins nostre riu de la Provença
 s'hi fa l'*herba dels rulls*,³ qui viu de la frescor.
 Té dues flors, dues flors nades
 en dues motes separades
 i al fons de l'aigua retirades.
 Mes quan el temps arriba, per elles, de l'amor,

sobre el cristall de l'aigua neta
 puja una flor tota soleta
 i deixa al raig del sol descloure son botó;
 mes, de mirar-la tan polida,
 ja l'altra flor se sent llanguida,
 i la veureu, d'amor ferida,
 que neda tant com pot per a fer-li un petó.

I, tant com pot, va deslliurant-se
 dels embolcalls i va acostant-se
 fins que ha romput, pobreta!, tots sos lligams estrets.
 Lliure a la fi, mes incolora,
 amb sa boqueta moridora
 besa la flor qui l'enamora.
 Un bes, i après la mort, Mireia!... I som solets!—

3.—Notes al Cant V, p. 269.

Ella era blanca: ell la mirava...
 I, no sabent què li passava,
 com un gat fer s'adreça ardit, i en un moment,
 la joveneta, esporuguida,
 de sa cadera arrodonida
 va a decantar la mà atrevida
 qui ja l'abraça; i ell hi torna novament.

Mes parlem baix, boqueta mia:
 potser la brosta escoltaria!...
 —Està quiet!—diu ella, lluitant per se'n desfer.
 Com més li fuig, més ell s'exalta:
 esmaperdut al coll li salta
 i la pren galta contra galta.
 Ella el pessiga, es corba, i fuig d'aire lleuger.

I, un cop ja lluny, la joveneta,
 —Aleí! aleí!—tota burleta—
 Aleí! ja no m'arribes!—cantava.—Així, tots dos,
 a l'hora baixa, a l'hora bruna,
 sembraven junts el blat de lluna,⁴
 maina florida de fortuna
 que al rústec com al rei Déu envia abundós.

Per la Crau, doncs, quan s'enfosquia,
 ja a l'hora baixa, se'n venia
 Vicent, i tot de sobte amb Urriàs topà.
 Verga de llamp qui va enfurida
 al primer arbre que la crida,
 tal era l'ira comprimida
 del domador de bous, i a l'últim esclatà:

4.—Notes al Cant V, p. 269.

—¿Ets tu, fill bord de malanada,
 qui la Mireia has encisada?
 Si ets tu, pelleringós, i l'has de veure anit,
 t'envio a dir-li, a tota vela,
 que ella i sa cara de mustela
 tan poc m'importen com la tela
 que et malcobreix la pell!... Ho sents, gran presumit?—

De Vicent l'ànima encalmada
 se revifà com la flamada:
 son cor saltà en son pit com un coet llançat:
 —Parfant! ¿Que cerques que t'ofegui
 i que amb mes arpes et doblegui
 i així per terra t'arrossegui?—
 I el mira, com llopard qui es gira afamegat,

mentre ses ires concentrades
 feien tremir ses carns morades.
 —Tu sí, que per la grava sabràs qu'és rodolar!—
 diu l'altre.—Tu, robagallines,
 tens les manetes tan mesquines!
 Només pots tòrcer vergues fines,
 i caminar dins l'ombra, i vagabundejar!

—Sí! Com jo torç la verga fina,—
 respon Vicent, que això enverina—
 te torç el coll de pressa! Au! fuig, si pots fugir!
 Fuig, vil covard, ma ràbia amarga,
 o, ni a la curta ni a la llarga,
 no hi tornaràs, a la Camarga!,
 que ara mon puny de ferre tos ossos va a esbaltir!—

Content, car l'home ja tenia
 en qui esbravar sa gelosia,
 —Espera!—el domador li crida, reganyós—
 que encenc la pipa.—I, mentre ho deia,
 de pell de boc la bossa treia,
 i, amb una ràbia qui somreia,
 se posa ell a la boca la pipa, i, desdenyós,

diu a Vicent:—¿Mai, la gitana
 qui et donà a llum per dins la plana,
 d'en Joanet de l'Onso ⁵ la història no et contà?
 ¿No en saps res, res, de l'home doble
 qui, quan son amo amb un bell coble
 el féu llaurar dins el restoble,
 com qui agafa una mosca de cop ell agafà

parell de bous i jou i arada,
 i, tot plegat, d'una estrebada,
 dalt un pollanc a l'aire ho va llançar, volant?
 Sort que els pollancs per eixes vies
 no es fan, que prest hi volaries!
 —Ni un ase vell destravaries,
 gran porc, i tanta llengua? — deia Vicent cridant.

I, com llebrer parant la fera,
 para al bover la davantera
 mentre s'esgargamella cridant de tot cridà:
 —Ei! bretolàs! Tu, qui t'engalles
 damunt la sella! ¿Que davalles
 o bé et davall?... Ai! calles? ¿Calles
 ara que anam a veure qui bona llet mamà?

5.—Notes al Cant V, p. 270.

I ets tu, dolent, que portes barba?
 Ah! jo et batré com una garba!
 ¿Ets tu qui d'aquell mas la verge has menyspreat,
 flor del terror, qui és tota flaire?
 Doncs jo, Vicent, son festejaire,
 jo, miserable paneraire,
 ben tost en sang, si en tens, l'insult hauré rentat.

—Arri!—diu l'altre.—Estrafolari!
 Mal festejaire! Gat d'armari!
 Espera! espera un poc!—I a terra ja ha saltat.
 Per allà lluny les vestes volen;
 piquen de mans, les dents ja molen;
 sota llurs peus els macs rodolen;
 l'un sobre l'altre es tiren, i s'arma el gran combat.

Tal com dos braus, per l'esplanada,
 quan crema fort la soleiada,
 al veure qualche vaca de jove pèl lluent
 qui sos bramuls a l'aire dóna
 dins el joncar de prop de l'ona,
 sentint l'amor qui els agullona,
 devé, cascun dels dos, més brau i furient;

i en terra graten, folls, i es lluquen;
 prenen impuls, i... zas!... s'assuquen;
 s'envesten de bell nou, i, a força passes lluny,
 fan retentir llurs cops de testa
 en lluita bàrbara, feresta,
 car és l'amor qui fa que envesta
 cada brau, és l'amor el qui els incita i puny...

així els rivals es colpejaven,
 així amb furor manotejaven.
 Urriàs devés les dents un puny ha tastat ja;
 i, com que l'altre l'amença
 d'un cop novell, sa gran manassa
 s'aixeca amunt com una maça
 i d'una ampla galtada Vicent amaçolà.

—Jas! baladrer! Torna amb aquestes!
 —Ja ho veus, si en tinc, d'ungles ferestes!—
 es criden l'un a l'altre. — Compta, home!, compta ardit
 els blaverols que, quan hi topa,
 mon dit ferreny deixa en ta popa!
 —Monstre! ¿No veus la terra xopa
 només de la sang viva qui et raja a broll seguit?—

Llavors s'agafen, es sacsegen;
 a qui més pugui s'empentegen;
 espatlla contra espatlla, l'artell contra l'artell,
 torcen els braços, les esquenes...
 semblen serpents de fúria plenes:
 sota la pell bullen les venes,
 i els muscles de les cames s'estiren del tropell.

Emparpalats així restaven
 mentre llurs flancs els bategaven
 com el batut de l'ala, feixuc, del corbató...
 allà, tots dos, la llengua muda,
 amb insistència caparruda,
 com els pilars que amb força ruda
 el pont meravellós aguanten del Gardó.

I tot d'un cop es desseparen,
 i més punyades es desparen,
 com maces qui de nou colpegen el morter!...
 Hi van les ungles a arrapades!...
 hi van les dents a mossegades!...
 Oh! quants de cops i bufetades
 donà Vicent, i quants n'ensivellà el bover!

A tots indrets, dreta i esquerra,
 Urriàs fa anar son puny de ferre!
 Mes, el valabreguès, de cops també expedeix
 tota una gran calabruixada;
 i, entorn de l'altre fent rodada
 com la bassetja voltejada,
 —Té! para aquest!—li diu.—Vejam si t'esbalteix!—

Mes, quan enrera fa l'esquena
 per investir més a la plena,
 el domador forçut pels buits ja l'ha agafat
 a la manera provençala,
 i el fa volar com una bala:
 tal com el blat rebat la pala,
 el llança, i allà enrera va a caure de costat.

—Cull, home!, cull la quarterada,
 ja que ton morre l'ha llaurada!
 Mal verm! Si et plau la terra, ja en pots menjar per llarg!
 —Prou!—diu Vicent amb una enfuita.—
 Sols el cop terç fineix la lluita!—
 I ja s'aixeca, a corre-cuita,
 sentint al paladar un glop de fel amarg.

A corre-cuita ja es relleva
 el paneraire, i, sense treva
 volent venjar son nom, com pedra qui rebruny
 parteix rabent contra el salvatge;
 i, d'una força i d'un coratge
 meravellós, amb fam d'ultratge
 li tira, en mig del pit, mortal, un cop de puny.

El de Camarga testaneja
 sentint sa cama que flaqueja.
 Mes troba tot seguit, l'enterbolit mirâ,
 que al seu entorn tot balla i corre;
 freda suor del cos s'escorre,
 i... pataplum!... com una torre,
 Urriàs, tan llarg com és, tomba damunt el pla!...

La Crau tranquila s'adormia
 per allà lluny, i s'estenia
 perdent-se dins la mar, i la mar dins el blau;
 i el cigne blanc, la fotja lenta
 i el bell flamenc d'ala lluenta,
 a la darrera llum morenta
 venien vora els llacs amb llur volar suau.

Del camarguès la bèstia blanca
 enllà esbrostava qualque branca
 d'alzina, i els estreps es veien oscil·lar,
 fregant son ventre, buits, a lleure.
 —Mou-te i t'esclaf! Ho pots ben creure!...
 Ara, bergant, ho podràs veure,
 si, els homes, a la cana o al pam s'han d'amidar!—

I, a dins la Crau silenciosa,
 amb actitud victoriosa,
 Vicent petjava el pit d'Urriàs, qui, els ulls en blanc,
 jau allà estès, fet una coca,
 sentint que el cor se li desboca,
 mentre pel nas i per la boca
 llançava glops seguits d'ennegreïda sang.

Volgué tres pics llançar de caire
 el peu unglós del paneraire,
 i el fill de Mestre Ambròs, tres pics, d'un cop de mà,
 el tornà a estendre dalt la grava;
 mentre el vaquer, qui escumejava,
 els ulls girava i regirava
 bufant, i badallant com peix tret de la mà.

—Els homes, doncs, de força rara
 no seran tots fills de ta mare!—
 li crida ja Vicent. — Allà a Selva-Reial
 vés a contâ als bous ma destresa!
 Vés a amagar ta gran vilesa
 i ta arrogància mal entesa
 al fons de ta Camarga, que és ço qui més et cal!—

I abandonà la bestiassa.
 El tonedor, amb igual traça
 reté dintre les cames un gros moltó banyut,
 i, un cop li ha tos el vell de llana,
 li pega un toc amb la mà plana
 i el deixa anar. De mala gana
 així el vaquer s'alçava, tot rabiós i mut.

I fuig, amb l'ànima estremida
 per una idea maleïda:
 llançava flastomies i ahucs, d'aire ferest!...
 Dins l'alzinar, per la ginesta,
 què cerca doncs?... Immòbil resta.
 Mes ai!... brandant sobre la testa
 el seu trident terrible, contra Vicent invest.

Quan es veié sota la llança
 sense defensa ni esperança,
 Vicent s'esblanqueí com si arribàs la mort:
 no que la mort se li fes dura,
 més ço qui aplanava sa natura
 es veure's presa ben segura
 d'un flac qui sols l'engany havia fet més fort.

—Ah! traïdor! — diu al contrari.
 I, com un màrtir voluntari,
 se planta. Enllà, amagat entre el ramatge bru,
 el mas hi ha de la que enyora.
 S'hi gira amb vista moridora,
 com per a dir a sa pastora:
 —Un sol esguard, Mireia! Vaig a morir per tu!—

O bell Vicent! De la que amava
 sa ànima encara somiava!
 —Fes ton prec! — el vaquer, de sobte, li cridà
 amb ronca veu de corn de guerra.
 I el travessà d'un cop de ferre.
 Amb un gemec, damunt la terra,
 el pobre paneraire, ferit, va rodolà.

Sobre les herbes sangonoses,
 sobre ses cames, ja terroses,
 passaven les formigues del camp, fent-hi camí.
 I el domador, qui galopava,
 mentre fugia i s'allunyava,
 —Al clar de lluna, — murmurava
 anit, els llops de Crau, riuran de tal festí! —

La Crau tranquila s'adormia
 per allà lluny, i s'estenia
 perdent-se dins la mar, i la mar dins el blau;
 i el cigne blanc, la fotja lenta
 i el bell flamenc d'ala lluenta,
 a la darrera llum morenta
 venien vora els llacs amb llur volar suau.

I ell galopava, galopava!...
 —Hop! hop!... — li deien, quan passava,
 els corbs, a l'euga blanca, amb veu qui en l'aire es perd.
 I l'euga els nassos més obria
 i les orelles estenia!...
 Sota la lluna ja es destria
 el Rose, adormissat, dins son llit descobert,

com un romeu de Santa-Bauma⁶
 qui, tot cansat, en jaç de vauma
 s'ajau dins un barranc. Tres barquerols, aquí,
 senten un crit qui a ells arriba:
 —Ah de la barca!... A l'altra riba,
 o bé a coberta o dins l'estiba,
 podreu passar-me, amb l'euga? — cridava l'assassí.

6.—Notes al Cant V, p. 270.

—Prou, bona peça!... Hala! a fer via! —
 un dels barquers li responia;—
 que, el llum de l'alta nit per veure remuntà,
 ran de la barca ja es belluga
 el peix lluent, qui bota i juga.
 Tindrem pescada benastruga.
 Mon home, l'hora és bona: aborda, aborda ja!—

I el malanat, sens més espera,
 s'asseu a popa. Allà darrera
 fermada, l'euga blanca nedava après la nau,
 mentres el peix, vestit d'escata,
 movia a proa saragata
 i, amb mil capfics de viva plata,
 del Rose, tot calmós, torbava l'ampla pau.

—Mestre pilot! Alerta! alerta!...
 La nau es tomba i no va certa!—
 diu un barquer. I, el peu sobre del banc, tornà
 a moure el rem i s'ajupia.
 —Ja fa un moment que me'n temia.
 Portam mal pes: ho juraria!—
 li respongué el pilot. I no tornà a motà.

La pobra barca trontollava
 d'un cap a l'altre, i vacil·lava
 d'un balanç espantós, com home embriagat.
 La pobra barca, ja envellida,
 era de fusta mig podrida.
 —Ai! llamp de Déu! — el bover crida.
 I, aferrant-se al timó, s'aixeca esparverat.

Una invisible estranya força
fa anar la nau a la biora,
com serp a qui, de sobte, ferint-la amb un verdanc,
han consentida l'espina.

—D'on ve, companys, la sotragada?
Voleu que em nec d'una vegada?—
cridava el domador, com la paret de blanc.

—Mes, a la nau, qui la domina?...
Jo no puc pus! Ella s'empina
com per saltar-me a sobre amb un furor etern!
Que has mort qualche home, miserable?
—Jo?... Què dius, ara?... ¡Que un diable,
si això fos ver, espaventable,
me tir, d'un cop de forca, tot d'una dins l'infern!

—Ah! no! Só jo qui m'enganyava!—
digué el pilot. — Ara oblidava
que anit és Sant Medard. Tothom qui es va negâ,
tothom que aquí perdé la vida,
del fons de l'aigua enterbolida
aquesta nit ha de fê eixida:
la llarga processó al lluny comença ja.

Les veus? Les ànimes ploroses,
per les riberes pedregoses
munten a peu descalç. Del llim de llurs vestits
i de llur testa renclinosa
degota una aigua salabrosa,
i entre els pollancs d'ombra dubtosa
caminen lentament, duent un ciri als dits.

Oh! com esgarden vers l'altura!
 I, del sorram qui les atura
 les cames enrampades a l'arrencâ amb esglai,
 amb braços lívids, amb la testa
 bruta del llim que encara hi resta,
 són elles qui, com la tempesta,
 fan trontollar la barca de llur mateix estrai!

I, com més va, més gent arriba
 i amb nou afany munta a la riba.
 ¡Com beuen l'aire lliure i, amb l'aire de la Crau,
 l'olor del camp qui vaga a lloure!
 ¡Com troben dolç poder-se moure,
 de llurs vestits fent l'aigua ploure!...
 Algun n'arriba, sempre, del fons on era esclau!

Vells, joves, dones, l'ull destria
 dintre la fosca llunyania.
 ¡Com, amb el fang, s'espolsen l'horror del negre llit!
 Són gent de formes descarnades,
 gent qui venia a les pescades
 de les llampugues afamades,
 i après, a les llampugues, de past ells han servit!

¿Veus un estol llunyà qui passa
 desconsolat, sens deixar traça?
 Són les gentils donzelles, les folles de l'amor,
 qui, sols de veure's separades
 de l'home amat, desesperades
 han demanat a les onades
 del Rose que neguessin el llur immens dolor!...

O minyonia malaurosa!
Dintre la fosca clarinosa
glateixen nus els pits amb un afany tan llarg,
sota de l'alga qui mascara,
que, dels cabells qui per la cara
pengen a dolls, jo dubt encara
si és aigua, qui en degota, o si és llur plor amarg!—

Callà el pilot. L'acompanyada,
un llum als dits, acompassada,
seguia a poc a poc la riba sens dir res:
el vol sentia's d'una mosca.
—Mestre pilot!... mes, dins la fosca,
què hi cerca, doncs, llur vista llosca?—
demana el camarguenc, d'horror i espaume pres.

—Cerquen, oh! sí: ja ho diu llur aire.
Giren la testa de tot caire,
cercant les bones obres, cercant actes de fe:
els pocs o molts que elles sembraren
sobre la terra quan passaren.
Llurs ulls tantost algun n'ullaren,
com al margall l'ovella corrent, amb gran dalé

s'hi precipiten; i, collida
entre llurs mans l'obra polida,
devé una flor. I quan ja en tenen un ramell,
a Déu el mostren sense espera,
i vers la porta de Sant Pere
la flor s'emporta, falaguera,
qui l'ha collida; i Déu, als qui en boig capgirell

un dia al riu varen sumir-se,
els dóna un temps per redimir-se.
Mes jo en veig qui en el fons del riu enterbolit
se'n tornaran amb crims de sobres,
buides les mans de bones obres:
els renegats, escanyapobres,
homeiers, traïdors... l'estol ja maleït.

Cerquen una obra salvadora,
i llur petjada pecadora
sols troba macs i còdols (dels crims la munió)
on llur peu dóna ensopegades
(quan l'ase cau, prou fuetades)!
Mes eixes ànimes damnades
mai més podran del Cel aconseguir el perdó!—

Esparverat, pel braç esquerre
Urriàs, de sobte, aquí l'aferra:
—Aigua a la barca!—exclama. —Hi ha el buidador—
serè el pilot. Sens cap rialla [respon
Urriàs ja buida, i... au!... treballa
com un perdut! A Trençatalla,
les bruixes, a la nit, dansaven sobre el pont. 7

Buida que buida, Urriàs s'afanya!...
L'euga mosqueja, amb força estranya,
per desfermar-se. — Blanca! Ets folla? Què vols fê?
Tens por dels morts?—son amo crida,
els cabells drets, quasi sens vida...
I l'aigua puja, puja ardida:
de pressa, inexorable, sobre la borda ve.

—No sé nedar! Això és terrible!
Salvau la barca! —No és possible!
Abans d'un girar d'ull la nau s'enfonsarà.
Mes, de la riba on s'evapora
la processó esfereïdora,
ja els morts la corda salvadora
ens llancen.—I en el Rose la barca s'enfonsà.

Com dins la fosca una lluernia,
se veu sortir de la llanterna
de les mans dels negats un raig de llum subtil:
de riba a riba llampegueja
per un moment, i parpelleja.
I com l'aranya quan feineja,
qui es deixa resquitllar damunt son mateix fil,

els pescadors (oh! bruixeria!)
al raig subtil qui a ells venia
s'agafen, i s'escorren com l'aigua d'una font.
D'entre l'aiguat qui l'emorralla,
Urriàs hi estén, mentre badalla,
sa mà crispada. A Trencatalla,
les bruixes, a la nit, dansaren sobre el pont.

CANT VI

LA BRUIXA

A l'alba tres porquers troben Vicent estès i tot sanguejant dins els deserts de Crau.—El porten a braços al Mas dels Lladons.—Digressió: el poeta es recomana a sos amics, els felibres de Provença.—Dolor de Mireia.—Vicent és portat a l'Avenc de les Fades, caverna dels esperits nocturns i habitació de la bruixa Tavèn, qui conjura tots els mals.—Les fades.—Mireia acompanya son amant dins les cavitats de la muntanya.—La mandràgora.—Les aparicions de la balma: els follets, l'Esperit fantàstic, la Bugadera del Ventur.—Contarella de la bruixa: la Missa dels morts, el Sabat, la Garamanda, el Gripet, la Bambaruixa, el Mal-somni, els escarrinxes, els dracs, el gos de Cambau, el Baró Castelló—L'Anyell negre, la Cabra d'or.—Tavèn conjura la nafra de Vicent.—Exaltació i profecies de la bruixa.

CANT SISE

Per l'alba clara ja revola
l'alegre cant de la terrola:
la terra, enamorada, llavors espera el sol,
vestida d'alba i de frescura,
com una jove criatura
qui amb sa més bella vestidura
espera son promès, qui diu:—Partim al vol!—

Per Crau tres homes caminaven,
tres porquerols qui se'n tornaven
de Sant Xamàs el ric, a on era el mercat.
Guarda venuda i ja cobrada,
venien ells fent la xerrada,
i a la manera acostumada
duien la manta al coll, i el preu allà amagat.

Quan, tot d'un cop, — Ei! camarades! —
diu un dels tres.—Dues vegades
em sembla haver sentit gemecs no gaire lluny.
—Ca!—diu un altre.—És la campana
de Sant Martí o de Maussana,¹
o bé potser la tramuntana
qui frega pels coscolls i pel brancam rebruny.—

1.—Notes al Cant VI, p. 270.

Tantost callà, dins l'espessura
senten un plany qui ja els atura ;
un plany tan dolorós que el cor fa tremolar.
—Jesús! Maria!—s'exclamaren.—
Aquí hi ha cosa!—I es senyaren,
i a poc a poc s'encaminaren
de cap a on el plor sentien augmentar.

Quin espectacle! Dins l'herbatge,
tot mal parat, amb el visatge
tot rossegat per terra, Vicent era esbaltit.
Entorn, la terra trepitjada,
tots els verducs una escampada,
i la camisa espellissada,
i l'herba sangonosa i travessat el pit.

Abandonat dins la campanya,
sol, amb els astres per companya,
la nit el pobre jove passat havia allà.
Mes la frescor de l'alba humida
dalt sa parpella esmorteïda,
féu retornar un poc la vida
dintre la sang, i el jove llavors sos ulls badà.

Aquells tres homes s'estremiren ;
i del camí tantost sortiren
que, tot seguit, corbats, un bres li varen fer
amb llurs mantells, que allà escamparen :
llavors tots tres Vicent alçaren,
i així, amb llurs braços, el portaren
al Mas dels Lladoners, ja que era el més proper.

O bells amics de ma jovença!
 valents felibres de Provença
 qui escoltau mes cançons i les sabeu de cor!
 ¡O Roumaniho, qui sabies
 trenar tan belles harmonies
 fetes de plors i d'alegries,
 de riures de donzella i de perfums de flor!

Tu, qui del bosc i les riberes
 cerques, ombroses, les dreceres
 per a ton cor malalt d'ensomni llangorós,
 mon Aubanel! I, amb ço qui et sobra,
 tu, Crousillat, qui a la Tolobra ²
 dónes més nom que no en recobra
 del Nostradamus seu, l'astròleg tenebrós! ³

Mateu Anselm! i tu qui esguardes
 sota el parral, les fresques tardes,
 el pas de les donzelles, i restes pensatiu!
 I tu, Pauet, fi bromejaire!
 I tu, del camp bon treballaire,
 Tavan, humil cançonejaire,
 qui mescles ta cançó a la dels grills d'estiu!

I tu, qui encara a la Durença
 vols temperar l'ardenta pensa,
 i ton francès al sol d'ací véns a escalfà,
 o Adolf Dumas!; quan, tornada
 Mireia gran, se n'és anada
 lluny de son mas, tota estranyada,
 tu qui l'has, dins París, menada per la mà!

2, 3.—Notes al Cant VI, p. 270.

I tu, que l'aire qui flameja,
 Garcin, emporta i fueiteja,
 o fill del manescal d'Alèn, robust i ple!...
 O tots vosaltres! A mesura
 que vers la fruita ja madura
 escali jo la bella altura,
 airejau mon camí de vostre sant alè!...

—Bon dia, mestre!—s'exclamaren
 els tres porquers quan arribaren.—
 Trobarem, allà baix, un jovencell ferit,
 i el vos portam per recaptar-lo:
 cercau pedaços per curar-lo.—
 I, això dient, varen posar-lo
 a la taula de pedra perquè li fes de llit.

A la remor de tal passada,
 Mireia corre, consternada:
 venia, la pubilla, de l'hort, amb un panè
 ple de llegums i de verdura;
 tots acudien per la cura.
 Mireia, els braços a l'altura,
 —Mare de Déu!—s'exclama. I el cove li caigué.

—Vicent! Què tens?...—li demanava.—
 Com tanta sang?...—I tremolava.
 Llavors pren amb dolcesa la testa del ferit,
 i el mira muda, aclaparada,
 per la dolor tota enrampada,
 mentre de plors una ruixada
 li roda cara avall fins a banyar-li el pit.

De l'amorosa jovencella
 ell conegué la mà novella,
 i, d'una veu morenta, com veu de l'altre món,
 —Pregau que vinga en ma companya
 el bon Jesús! Só ben de plànye'!
 —Obre la boca, mentre es banya
 d'un poc d'agriostat—digué Mestre Ramon.

—Sí, beu-ne un poc, que això reviva—
 reprèn la jove. I, sempre activa,
 de son Vicent als llavis el bòtil ha posat
 i a glop a glop feia'l reviure.
 Vicent li diu, amb un somriure:
 —Que Déu, qui els bons sempre deslliura,
 vos lliuri de soscaires i us pac la caritat.

Verducs, com sempre, disposava,
 i, quan al pit un n'esporgava,
 el ferre m'ha escapat, fent-me aquest traucruel.—
 No volgué dir-li la quimera
 qui el féu lluitar com una fera,
 mes sa paraula falaguera
 tornava vers l'amor, com mosca vers la mel.

—La pena—diu—de vostra cara
 més que la nafra em dol encara!
 Ço que havem començat, nostre cistell polit,
 amb tan bon aire i bella traça,
 bé caldrà, em sembla, que es desfaça!...
 En quant a mi, sabeu bé massa
 que omplir-lo amb vostre amor sols era el meu delit!

Restau-me aquí: que us pugui veure!
 que én vostres ulls hi pugui beure
 un poc de vida encar!... Mireia! per conhort!
 Jo vos deman... si en qualque via
 al panerer s'ajudaria:
 mon pare, qui és en llunyania,
 retut per la vellesa i pel treball, mig mort!—

Mireia, en tant, es desconsola:
 renta el ferit i l'agombola.
 L'un duu filetes; l'altre a corre-cuita va
 cap a l'Alpina, on trobaria
 l'herba qui el dany remeiaria.
 Mes, tot seguit, Jana-Maria,
 — Al Clot — diu — de les Fades ⁴ faria'l jo portà.

Com més la nafra és perillosa,
 tant més la bruixa és poderosa!...—
 Au, doncs! A les muntanyes de Baus quatre bracers
 el portaran; que, enllà les planes,
 on tenen caus les sargantanes,
 dins un avenc de moltes canes
 que indiquen tot volant en roda capons-fers,

entre rebrols i qualque soca
 el clot es bada a flor de roca.
 Des que l'Ave-Maria, sonora, emprèn el vol
 en les campanes enlairades
 de les basíliques sagrades,
 són dins l'avenc les velles fades,
 privades sempre més de la claror del sol.

4.—Notes al Cant VI, p. 270.

Esperitons plens de misteri,
mes de la forma en cativeri,
dins un crepuscle erraven de límpida claror.
Déu va dotar-les de figura
per tal que fos visible i pura
l'ànima bella de Natura
i, així, dels primers homes fessen suau l'aspror.

Mes, quan les fades els miraren,
dels fills dels homes s'agradaren;
i en compte, les orades, de dirigi els mortals
cap a les altes esplanades,
de llurs amors apassionades,
com ocelletes fascinades
tombaren, de l'altura, dins fosques humanals.

L'entrada és baixa i escabrosa
de la caverna tenebrosa.
Vicent hi fou deixat pels homes entretant.
Sols, dins l'obscura davallada,
a acompanyar-lo s'ha arriscada
sa Mireieta ben amada,
qui, encomanant-se a Déu, sa via feia avant.

Per dins la mina davallaren
els dos amants, fins que es trobaren
dins una balma freda. Soleta, en mig de tot,
veren, de somnis emboirada,
Tavèn, la bruixa, agotzonada,
que un bri de gram extasiada
tenia i, amb veu trista, parlava an aquell brot.

—Ma pobre herbeta, tan amable!
 Blat, t'anomenen, del diable,—
 ella remuga—i ets un signe del bon Déu!—
 Llavors Mireia la saluda;
 i quan vol dir-li, commoguda,
 el ver motiu de sa vinguda,
 la bruixa—Ja ho sabia—respon, amb parla breu.

I, amb una veu qui tremolava,
 de nou a l'herba s'endrecava:
 —Pobra flor de la molsa! que els ramats de l'entorn
 menjant de tu tot l'any estiguen,
 i quan, pobreta!, ells et calciguen,
 tos ulls encara més espiguen
 i encatifes de verd el Nord com el Migjorn!—

I aquí sa veu trobava una osca.
 De caragol dins una closca
 un llumenet cremava, fent llum a la humitat
 de les parets de viva roca.
 Damunt la forca d'una broca
 s'estava un corb, i, toca a toca,
 una gallina blanca vora un garbell penjat.

—Siau qui es vulla,—diu la bruixa
 com embriaga, amb sa veu fluixa—
 què m'importa? La Fe ulls clucs fa son camí:
 la Caritat llavors s'entrega
 amb una bena que la cega.

—O panerer de Valabrega!
 Te sents amb Fe? —M'hi sent. —Segueix darrera mi.—

I prest, com lloba qui s'afua
 batent-se el flanc a cops de cua,
 desapareix la bruixa dins un forat. Passar
 en seguiment del paneraire
 pogué Mireia mig de caire;
 i dins la fosca d'aquell aire
 sentien volà el corb, la polla cloquejar.

—Davallau prest! L'hora és aquesta
 de la mandràgora a la testa!—
 I, a rodolons, tan fort dant-se la mà tots dos
 que ja per res no se separen,
 van a la veu que ara escoltaren;
 i una gran balma allà trobaren
 qui eixampla més i més l'abisme paorós.

—Mireu!—Tavèn els feia un signe.—
 ¡O planta santa de mon digne
 Nostradamus! brot d'or, de Sant Josep bastó,
 de Moïses màgica vara!—
 I de genolls es posava ara,
 i coronava l'herba mare
 passant-hi son rosari, amb por i amb tremolò.

I s'alça i diu:—L'hora és aquesta
 de la mandràgora a la testa!—
 I de la planta nada pels cruïes d'aquell rocal
 collí tres tanys, i en coronava
 els joves i ella, i exclamava:
 —Endavant sempre!—I s'enfonya,
 com mai ara exaltada, per dins el fosc coval.

Per aclarir la fosca plena,
 amb un llumet damunt l'esquena
 un vol d'escarabats li va davant davant.
 —Camí de glòria és il·lusori
 sens travessar un purgatori.
 Coratge, doncs!, que el rebombori
 de l'infern Sabat arriba amb tot l'espant!—

Tantost la boca hagué barrada
 ja els fibla fort una ventada
 qui els impedeix l'alè.—Tombau-vos cap avant,
 que dels follets trobam la festa!—
 diu. I, talment ratxa feresta
 de calabruix, a frec de testa
 el vagabund eixam passà brunzent, xiulant.

Dels tres mortals freda suada
 banya la testa marejada,
 ventats, fuetejats pel tenebrós volà
 d'ales més fredes que les gebres.
 —Anau a batre les tenebres,—
 crida Tavèn—desperta febres!...
 Uix, matablats!... Oh! issa!... Mal aire a qui us voldrà,

o gent dolenta i malanada!...
 I, per fer bé, qualche vegada,
 pensar que de tal gent ens hem d'emprar també!
 Car, com els metges en les cures,
 nosaltres, pobres criatures,
 per la virtut de les conjures
 així forçam el mal a congriar el bé.

Car som les bruixes. No hi ha cosa
 qui a nostra vista resti closa.
 I a on veu l'altra gent una verga, un escull,
 fuet o mal qui fa retòrce',
 veiem nosaltres una força
 qui es remou sempre dins sa escorça
 com sota del fustam un vi novell qui bull.

Puny el cubell, i de seguida
 el vi t'invest amb força ardida.
 Desxifra, si tu pots, la clau de Salomó!
 Parla a la pedra son llenguatge,
 i, la muntanya, de paratge
 se mudarà!...—I, amb nou coratge,
 seguien per avall dins l'hòrrida foscò.

Una veu prima i falaguera
 com refilet de cadenera
 —Ei, comare Tavèn! — ja l'escomet al pas.—
Roda en el torn la vella Jana,
roda en el torn, i après debana,
de nit i jorn, son fil de llana.
 I es pensa filar llana, i fila sols fenàs!

Au! Rodi el torn rabent i lliure!...—
 I vinga riure, i vinga riure...
 igual que quan eguina un poltre deslletat!
 —¿De qui és aqueixa veu parlanta
 qui tantost riu i tantost canta?—
 digué Mireia tremolanta.
 —Oi! oi!—tot repetint son riure acostumat,

va fer la veu escotorida.—
 I qui és aqueixa tan polida?
 Cara de rosa, deixa'm el mocador alçar.
 Què hi duus, a dins? Hi duus vellanes?
 Hi duus taronges o magranes?—
 Sols de plorar sentint-se ganes,
 —Ai!—deia, la pobreta. Tavèn la féu callar.

—No en tinguis mica de temença,
 que a fer la contra només pensa.
 Això és aquell cap buit Fantàstic-esperit.
 Quan sa bona hora li endevines,
 agrana, lleva teranyines,
 et dobla els ous de les gallines,
 i t'ationa el foc i fa voltâ el rostit.

Que qualche dia va al dimoni?...
 Pobra de tu!... Quin Sant-Antoni!...
 Te tirarà, dins l'olla, de sal un quarteró;
 t'apaga el foc... Ve la vetllada?
 Doncs a ton llum pega bufada.
 Vols anâ a vespres, ben mudada?
 T'amaga o et masega el teu vestit millô.

—Calla, bruixot! ¿L'heu escoltada,
 la corriola mal untada?...—
 el foll esperitó anava replicant.—
 Doncs sí, secall, vella pansida!
 Quan la donzella és adormida,
 jo estir, callant, amb mà atrevida,
 el cobertor del llit, i allà, per un instant,

tota arrufada i tremolosa
 la veig pregar, mig somiosa ;
 ja veig...—L'esperitò llavors ja no es sentí :
 ell i son riure s'apagaren,
 les bruixeries s'aturaren,
 i dins la cova ja es tornaren
 sentir les gotes d'aigua, amb llur ressò argentí,

qui, de la volta transpirades,
 queien en terra acompassades.
 Mes veu's aquí, allà baix, dins l'hòrrida negror,
 que una gran forma tota blanca,
 qui era asseguda i com estanca,
 s'aixeca dreta, un braç a l'anca.
 Vicent queda de pedra, immòbil de terror.

I, si es badàs un precipici
 davant, de por i de desfici
 Mireia s'hi tirava d'un cop. — I ara ¿a què ve
 ton balandreig, ombra funesta?—
 Tavèn li crida, amb veu feresta.—
 ¿Qu'és que pretens, movent la testa
 com un pollanc?—I als joves, esparverats, digué:

—No coneixeu la Bugadera?
 Fent-li el Ventur de respatllera,
 per núvol blanc la prenen les gents de baix estant.
 Mes que el ramat qui prop remuga
 amb sos pastors lliurar-se'n puga!
 La Bugadera malastruga
 els núvols escampats replega a son voltant,

i, quan ja en té per la bugada,
 fins dalt el colze arromangada
 comença a donar cops als núvols, i a braó
 en torç l'aiguat i els llamps de flama,
 i dins la mar, qui puja i brama,
 el mariner a Nostra Dama
 va comanant sa nau amb por i tremolò.

I el pareller devés l'estable
 corre...—Una fressa espaventable
 atura la paraula de nou a la Tavèn:
 les miolades de les faules,
 picar de portes i de baules,
 piu-piu, i xiscles, i paraules
 deixades a mig dir, que el sol diable entén!

—Gin! gin!... Pum! pum!... — I ara ¿qui pica
 per les calderes? qui repica?...
 I al punt esclats de riure, badalls, ginjolament,
 ahucs, i brams, i riallades,
 i exclamacions desesperades
 tals com de fembres abismades
 dins les dolors agudes de llur infantament!

—Dau-me la mà, que jo us arrapi!
 I anau alerta no s'escapi
 la màgica corona que al cap vos he cenyit!—
 I entre llurs cames ja s'esmunyen
 ramats nombrosos qui rebrunyen
 com a porcells grufants, qui grunyen
 i com a cans barregen lladruc, udol, clapit!

Quan sota neus dorm la Natura,
 que el caçador nocturn s'atura
 i els romeguers espolsa vora els bassols gelats,
 així els mussols i l'ocellada
 que dins el niu ha desvetllada,
 amb un brogit com d'alenada
 de manxes de forn se n'entren als filats.

Mes ja, al tropell, Tavèn li crida:
 —Arruix, llagostes d'àvol vida!...
 Arri!... Mal aire a tots!... De pressa! Feu's enllà!...—
 I així, engegant xurmes impures,
 amb son garbell, dins les fosques,
 traçava signes i figures
 i ratxes lluminoses qui es veien clarejà.

—Fugiu, com llamp, a vostres coves!...
 Que ningú més en tingui noves!...
 No us puny a dins les carns un agulló de foc?
 A dalt l'Alpina el sol hi toca.
 Fugiu al lluny, com vos pertoca!
 Penjau's al caire de la roca!
 Pels rats penats encara l'enfosquiment és poc!... —

I de tot caire s'escapaven,
 i les remors s'aquietaven.
 — Cal saber, — diu llavors Tavèn — per un conhort,
 que ací la por resta encauada
 fins que el capvespre la rosada
 sobre els restobles ha enviada.
 Mes, del moment que l'ombra estén son vel de mort,

vers quan la Vella, enfurismada,
 llança al Febrer la gran perxada...
 dins la deserta església, tancada amb pany i clau,
 dones tardanes, posau mira
 de no adormir-vos en cadira,
 que, amb una fressa qui regira,
 podríeu veure els vasos obrir-se, i, dins la pau,

s'encendre sol el lluminari,
 i, embolicats dins el sudari,
 els morts, de un a un, anar-se a agenollar;
 cantar la Missa i l'Èvangeli
 i el *Pater noster*, qui és *in Cœli*,
 un clergue blanc, qui era al sepeli;
 soles, les campanes, brandar d'un trist brandar.

Bé ho ha sentit i pogut veure
 l'òliba trista quan, per beure,
 als llantions, de nit, davalla del cloquer.
 Demanau-l'hi, que bé ho sap ella
 si l'escolà de la capella
 qui aboca el vi amb la canadella
 no és, per ventura, l'únic vivent i vertader!

Vers quan la Vella, enfurismada,
 llança a Febrer sa gran perxada, 5
 pastors, si no voleu restar, o prest o tard,
 set anys les cames enrampades
 vora les guardes encantades,
 entrau dins vostres corralades,
 car l'Avenc de les Fades amolla tot l'esbart.

I dins la Crau, la traquelada,
 a quatre peus o a la volada,
 se'n va, son pacte fet; i pel camí, sens por,
 tos mil follets, o Varigola!,⁶
 i tos bruixots, Fanfarigola,⁷
 vénen pels camps de farigola,
 tot farandolejant, a beure en tassa d'or.

Mirau com dansen, les garrigues!
 Bo i tremolant de greus fatigues,
 enllà la Garamanda espera ja el Gripet.
 Uix, males gents endiablades!
 Gripet! invest-la a mossegades!
 trau-li els budells a rapinyades!...
 Desapareixen... uix!... amb llur bordell desfet!

Aquella, allà... ¿la veus com erra
 quasi amb el cap tocant a terra,
 com lladre qui, a la nit, s'esmuny i es va amagant?
 És Bambaruixa, la morruda,
 la de l'arpada llargaruda,
 qui dalt la testa banyarruda
 s'emporta els infantons tots nus i tot plorant.

Veus l'altra vella? És la qui queia
 de nit per l'alta xemeneia.
 Li diuen el Mal-somni: damunt el pit batent
 del qui mig dorm, a tota pressa
 ella s'arrufa, o s'entrevessa
 com una torre, mentre vessa
 esgarrifosos somnis dins el cervell ardent.

6, 7.—Notes al Cant VI, p. 272.

Sentiu les portes qui portegen?
 Els escarrinxes es passegen:
 són per allà el Marmau, el Barban... Dins l'ermàs
 ells fan la boira. Amb les serenes
 i els vents qui esqueixen les antenes,
 els dracs hi corren a dotzenes,
 i al passar... pataplum!... desteulen tot el mas.

Quin tarabast!... O Lluna! o Lluna!
 ¿quin mal soscaire avui t'engruna
 per venir tan encesa, tan roja, dins el blau?
 El gos et lladra, obrint la boca!
 O Lluna! alerta! Sí s'aboca
 t'engolirà com una coca,
 que el gos que així et vigila és el Gos de Cambau!...

Mes qui les branques ha mogudes?
 Ai! Com falgueres són torçudes!
 Dels llums de Sant Antelm ix bella munió
 (tot un esbart de flamadelles),
 sonen portades, bruit d'esquelles,
 com si la Crau es fes estelles...
 El galop furient del Baró Castelló!...—

Afadigada, febrosenca,
 s'era aturada la baussenca.
 Mes ja — Amb el davantal tapau-vos — diu de nou —
 els ulls i orelles de seguida,
 que és l'Anyell negre el qui ara ens crida!
 —Qui? l'anyellet o la cabrida?—
 digué Vicent... Mes ella: — Orella sorda... i prou!

Ai del mortal qui aquí trabuca!
 Més que no el pas de la Sambuca⁸
 és perillós el pas del negre Banyarrut!
 El tal Anyell que ara sentieu
 té un belar dolç, que escoltaríeu
 tot davallant i el seguiríeu.
 El cristià qui es gira i córrer no ha sabut,

del rei Herodes veu l'imperi
 i l'or de Judes, i el misteri
 sap de la Cabra d'or, i on fou pels sarraïns
 ella amagada, i fins podria
 munyir la Cabra quan voldria;
 mes, quan arribi a l'agonia,
 que gosi demanar els Sagraments divins...

i l'Anyell negre, per contesta,
 de cops li fibla una tempesta.
 I amb tot, de nostres anys, ¡quants homes rics i plens,
 l'ànima vil i dissecada,
 per tots els vicis mossegada,
 quants són que aquí fan trabucada
 i que a la Cabra d'or van a cremar encens!—

Aquí el cantet de la gallina
 tres cops sonà per la boirina.
 —Dins la tercera balma, amics, com és ben clar,
 som arribats—la vella deia.
 I el paneraire i sa Mireia
 sota d'una ampla xemeneia
 trobaren set gats negres a vora del fogar.

8.—Notes al Cant VI, p. 272.

D'aquells set gats entre la colla,
 sobre uns trespeus veren una olla,
 veren dos dracs a sota, en forma de tions;
 i de llurs goles s'exhalava
 un broll seguit de flama blava.
 —¿Vol dir, padrina,—demanava
 Vicent —que usau tal llenya per coure els aguions?

—Ah! sí! Són soques de llambrusca.
 Cremem millor que tota brusca.
 —Ai! soques?—diu Vicent, movent el cap, com boig.—
 Vós ho heu dit, i es pot escriure.
 Mes passem prest, que no és de riure!—
 Una ampla taula, a l'espai lliure
 del centre, s'aixecava, tota de pòrfid roig.

Mils de columnes transparentes,
 encara blanques i lluentes
 com caramells de gel qui pengen dels teulats,
 en processó d'aquí parteixen
 sota les terres qui nodreixen
 els roures vells, i s'espargeixen
 en corredors immensos, de fades treballats;

pòrtics magnífics, on s'amaga
 una claror dubtosa i vaga,
 meravellós embull de temple i de palau;
 tot és un màgic laberinte
 com no en féu cap en son recinte
 ni Babilònia ni Corinte
 i que un alè de fada dissipa quan li plau.

Subtils les fades hi rondegem:
com raigs de llum qui trampelegen,
allà, amb els cavallers fadats, de tant en tant,
passen a colles amoroses
entre les ombres delitoses
d'aquelles clastes silencioses.
Pau sia a les parelles que l'ombra va amagant!...

L'encantadora, essent ja llesta,
els braços nus damunt la testa
alçava, o bé els baixava, d'un moviment ardit.
Allà, al bell mig de la gran aula,
com Sant Llorenç, sobre la taula
era ajagut, sense paraula,
Vicent, el paneraire, amb sa ferida al pit.

Més exaltada encar de talla
per l'esperit qui la treballa,
sentint inflar sa gola per un profètic vent,
Tavèn, dins l'olla, a on mormora
l'ardent onada bullidora,
planta d'un cop l'escumadora.
A son entorn, els gats, el cercle li van fent.

De la minestra que ella aferra,
aquí, la bruixa, amb la mà esquerra,
escalda, ja, a Vicent, el pit, que ha destapat;
i, amb els ulls fixos, esconjura
la dolorosa punyidura
tot remugant, amb veu obscura:
—*Crist és nat! Crist és mort! Crist és ressuscitat!*

Crist reviurà! — I aquí, severa,
 com dins el bosc tigressa fera
 qui, après la seva caça, urpeja arreu arreu
 sobre sa presa dolorosa...
 talment, la bruixa, fervorosa,
 sobre la nafra sangonosa
 tres cops amb el dit pols fa el signe de la creu.

I pel voltant sa vista lluca,
 i sa paraula brolla i truca
 als emboirats portals de l'esdevenidor.
 —Sí! reviurà! Fora quimeres!...
 Lluny, entre macs i romagueres,
 el veig, d'un mont per les dreceres,
 qui munta, el front rajant de sang i de suor!

Pels espinals i macs, encara,
 munta amb la creu qui l'aclapara!...
 On és, doncs, la Verònica, per eixugar-lo? ¿On és
 el Cireneu, per dar-li ajuda
 o per alçar-lo en sa caiguda?
 El cabell solt, la boca muda,
 ploroses, les Maries, on són?... Ningú diu res!

I allà, dins l'ombra de la terra,
 tant rics com pobres, a la serra
 el miren com se'n puja, i diuen: “ — ¿A on va,
 amunt, amunt, per la pujada,
 amb creu l'espallada carregada?”
 Sang de Caïm, deshonorada,
 d'aquell qui duu la Creu igual se'n planyerà

que del vil ca que un ensopega
 mentre son amo l'apedrega!
 Ah! raça de jueus! Mossegues amb furor
 la santa mà de què et nodries,
 i a la qui et balda t'humilies!
 Al moll dels ossos (tu ho volies)
 un temps davallaran els grans calfreds d'horror!

Tornarà pols el qui ara és roca,
 i, de l'espiga i la bajoca
 el carbonell eixint, ta fam vindrà a esglaiar!
 Oh! quants de sabres i de llances!
 Sobre dels morts de greus matances
 salten les aigües, qui eren manses!...
 Oh! Calma ja tes ones, tempestuosa mar!...

La vella barca de pesquera
 pels aspres rocs de la vorera
 s'és enfondrada!... I Pere, el mestre pescadò,
 l'ona rebel ha dominada:
 sa barca nova, agraciada,
 puja pel Rose a vela inflada,
 la creu del Fill de Déu plantada en el timó!

Iris diví de pau! immensa,
 santa, eternal, sublim clemença!
 Veig una terra nova, un sol primaveral.
 Pels olivars, l'oliva bella
 cull, tot ballant, la jovencella.
 Veig, per les garbes de palmella,⁹
 els segadors, tombats, qui empinen el barral.

I, manifest per mils d'exemples,
Déu ja s'adora dins els temples...—
I la Tavèn de Baus, als joves, a la fi,
un caminói assenyalava
que un fil de llum atravessava...
I la parella se n'anava,
corbant el coll i encesa la galta, per sortí.

Aquella mina, fosca i sorda,
al Clot de Corda ¹⁰ ve que aborda.
Tornem a veure el sol!... Davant, sota el cel clar
(enrunament i poesia),
de Mont Major ja l'abadia
com dins un somni apareixia.
Els joves s'abraçaren, seguint entre el joncar.

CANT VII

ELS VELLS

El vell paneraire i son fill, asseguts davant el lllindar de llur cabana, trenen una canastra.—Les voreres del Rose.—Vicent vol que son pare vagi a demanar la mà de Mireia.—Refús i amonestació del vell.—Vicenteta, germana de Vicent, per ajudar aquest, conta a son pare la història de Silvestre i Alís.—Mestre Ambròs, convençut a la fi, parteix cap al Mas dels Lladons.—L'arribada i el berenar dels segadors.—Mestre Ramon.—La llaurada.—Relació d'Ambròs; resposta de Ramon.—La taula de Calenda.—Mireia declara son amor pel fill del paneraire.—Enuig, imprecacions i refús dels pares.—Indignació de Mestre Ambròs.—Napoleó i les grans guerres.—Enrabiada de Mestre Ramon.—El soldat llaurador.—Faran-dola dels segadors al voltant del foc de Sant Joan.

CANT SETÈ

— Vos dic i torn a dir-vos, pare,
que en só foll, foll!... No és prou, encara?—
Vicent a Mestre Ambròs, amb ulls de torbament
mirant-lo fit, així parlava,
mentre el mestral, qui regolfava
i els alts pollancs fuetjava,
mesclava al dir del jove son bramular valent.

Davant sa pobra cabaneta
del Rose, humil i tan estreta
com un clovell de nou, el vell seia a recés,
pelant les vergues de ridorta;
i agotzonat vora la porta,
Vicent, amb mà ben destra i forta,
teixia una canastra d'aquells verducs llarguès.

Enfurismat per la ventada,
el Rose, amb força desbocada,
ses ones a la mar portava; mes aquí,
entre els joncars i llenya ombrosa
fent una cala peresosa,
com un estany d'aigua blavosa
venia, lluny de l'ona, a reposâ i dormí.

Allà els castors que hi habitaven,
 dels antics salzes rosegaven
 l'escorça amarga; i sota la calma transparent
 d'aquella cala reposada
 veia's la llúdria desvetllada
 qui al fons de l'aigua aquietada
 hi perseguia el peix, qui lluu com un argent.

Al llarg balanç de l'aura fina,
 penjava, cada pendolina,
 devora l'aigua, el niu. Llurs blancs niuets, penjants,
 eren teixits, com una roba,
 del borrissol que als àlbers roba
 l'ocell quan ja florits els troba,
 i pels canyars i brots se'ls veia bellugants.

Roseta així com la tortada,¹
 una donzella agraciada
 penjava una ampla xarxa, d'on queia el degotís,
 en el brancam d'una figuera;
 i al bestiar de la ribera,
 a l'ocellada falaguera,
 hauria fet més por un jonc tremoladís.

Era, la pobra!, la filleta
 de Mestre Ambròs: la Vicenteta.
 L'orella, foradada, no la hi portava encar;
 sa dolça ullada era blavosa,
 i ella primeta i candorosa:
 flor de la tàpara espinosa
 que el Rose, amorosit, plaïa's d'esquitxar.

1.—Notes al Cant VII, p. 272.

Amb barba blanca i revinguda,
 fins a la cinta de crescuda,
 diu Mestre Ambròs al fill:—Ah! cap sense cervell!
 Ho ets, ben cert! Sembla mentida
 que ni a ta llengua posis mida!
 —Ah! Perquè un ase faci eixida
 de son cabestre, pare, ha d'esse' el prat molt bell!

Mes a què ve tanta paraula?
 Si anava a Arles (i no és faula),
 les joves de son temps haurien de fugir.
 Del motlle seu no en trobaríeu,
 car l'han romput. I, si sabíeu
 que em digué “—Et vull”, què respondríeu?
 — Beneit!... Tant rics com pobres, “ — Beneit!”, t'hauran
 [de dir.

—De Valabrega partiu, pare;
 anau al mas, i ara abans ara
 als pares de Mireia vullau-los tot contar:
 digau que es mir (que amb això sobra)
 si un hom és ho més que si és pobre;
 digau que al camp sé fer tota obra,
 que sé podar les vinyes i els pedregars conrar;

digau, o pare!, que llurs cobles
 faran, amb mi, llaurades dobles;
 digau que jo só un home qui els vells respecta i creu;
 digau llavors que, si ens separen,
 per sempre més, ai!, es tancaren
 els nostres cors! que ens enterraren!
 —Ah! — digué Mestre Ambròs. — Ets jove, com es veu!

Això és bé l'ou de polla blanca! ²
 Això és l'ocella dalt la branca!
 La voldries haver (ja ho sé), la cridaràs,
 li prometràs coca ensucrada,
 fins a la mort l'hauràs cercada...
 i mai l'ocella agraciada
 davallarà a tots dits: ets pobre, i mai l'hauràs.

—Mes l'ésser pobre és, doncs, la pesta?—
 Vicent, aquí, gratant sa testa,
 cridà.—Mes el bon Déu, qui així ho vol ordenat,
 i qui m'exclou, en la seva obra,
 de l'únic premi qui em recobra,
 pot dir-se just? Per què som pobre?
 ¿Per què, doncs, del vinyet, de bells raïms ornat,

uns cullen fruita regalada
 i altres la rapa dessustada?—
 Mes al punt, Mestre Ambròs, tot estirant el braç,
 —Trena—li diu—ta canastrella!
 Deixi ton cap ço que garbella!
 ¿Qui mai ha vist que la gavella
 reprennga al segador? Un verm, doncs, qui s'alçàs,

¿podria dir a Déu: “—Padrastrre:
 per què no em féreu ésse' un astre?”
 “—Per què — diria el bou — no m'has criat bovè?
 Per ell el gra! per mi la palla!”...
 Bona o cruel, la sort no falla:
 el seu camí tothom davalla.
 Els cinc dits de la mà són desiguals també!

2.—Notes al Cant VII, p. 273.

T'ha fet, el Mestre, sargantana?
 Fica't al cau de bona gana,
 i beu ton raig de sol i sigues agraït.
 —Mes ¿no us he dit que la volia
 de tot mon cor? que és ma alegria?
 Si no l'hagués em moriria!...—
 I, com per llançar lluny el pes que duia al pit,

vora del riu, qui rebramava,
 ell, tot corrent, es desolava.
 Sa pobra germaneta, plorant, llavors se'n ve,
 i diu així al vell paneraire:
 —Vullau oir-me de mon caire,
 pare. Això era un treballaire
 del mas on jo servia, enamorat també,

com Vicent ara, de la filla
 del mestre, Alís, jove i senzilla.
 Ell es deia Silvestre. Pare, l'haguésseu vist!
 A punta d'alba s'aixecava,
 dòcil i bo. Quan treballava
 era un lleó! No sospitava
 ningú d'ell. Un matí... (O pare! que és, de trist!)

Doncs la muller del nostre mestre,
 un dematí, sentí Silvestre
 qui a la jove n'Alís contava son amor.
 Quan per dinar les gents entraren
 i l'ampla taula enrevoltaren,
 els ulls del mestre s'alteraren.
 “—Pren—deia—ta soldada... i allunya't, traïdor!”

I el bon minyó partí. Nosaltres,
muts, ens miràvem uns als altres
penosos, estranyats de veure'l despedit.

Per tres setmanes, de sa eixida,
el vérem córrer', a l'avorrida,
qui rondjava la bastida
tot desvariejant, tot groc i mal vestit.

De nit, estès o a la carrera,
fent uns udols talment de fera,
cridava "—Alis! Alis!", amb crit desesperat.
Un jorn... (mirau... tremol encara)...
un foc encès, de flama clara,
cremà el paller... (o pare! pare!)...
i del poal la corda va treure un hom negat!—

El vell Ambròs aquí s'alçava:
—Infant petit,—ell remugava—
treball petit; i gran, gran pena.—I, al punt... au!...
les antipares s'ha calçades
que un temps s'havia treballades,
i, amb ses sabates clavejades
i roja barretina, parteix cap a la Crau.

Era pel temps que ja l'anyada
té sa collita madurada:
era, aquell jorn, la vetlla de Sant Joan. Colrats,
pels caminois de la campanya
i els uns als altres fent companya,
els segadors de la muntanya
venien, plens de pols, a segà els nostres blats.

Duien les falçs en bandolera
 dins un buirac fet de figuera,
 a colles, dos per dos, cada parell portant
 sa lligadora. La flauteta
 i el tamborí enflocat de veta
 acompanyaven la carreta,
 on qualque vell, cansat, dormia, tot roncant.

I, vorejant, l'estol seguia
 els sementers, que el vent movia
 fent-los fer grans onades:—Quin bé de Déu de blats!—
 deien tots ells.—Quina blatada!
 Ja serà bona, la segada!...
 Com vol ajaure'ls, la ventada!
 I, amb tot, al punt ja es veuen en l'aire redreçats. —

Amb Mestre Ambròs ja s'ajuntaven:
 —¿Són tan a punt,—lí demanaven—
 vostres blats provençals, mon avi?—I el vell diu:
 —Els forments roigs, ara com ara,
 no estan a punt: són verds, encara;
 mes, si aquest temps ventós no para,
 els segadors d'allà hauran de fê el cap viu!

¿No recordau les tres candeles,
 per Nadal? Eren com esteles!
 Pensau, mos companyons, que enguany collireu gra
 per benaurança! —Déu ho vulla,
 i vostra saca ben curulla
 vegeu, padrí!...—La gent de bulla
 i el paneraire vell, qui amics es feien ja,

a l'entretant que caminaven
 com bons companys enraonaven.
 I s'aclarí, llavors, que al Mas dels Lladoners
 l'estol segaire també anava.
 Mestre Ramon s'hi passejava,
 d'aquell mestral qui tant bufava
 per veure, el blat, què en deia (com eren sos quefers).

Tota espigada era la plana:
 ell, a bon pas, de tramuntana
 cap a migjorn anava, mentres els blats, ardits,
 —Mestre—li deien:—passa d'hora!
 Mirau, el vent qui ve d'enfora,
 com ens malmena i ens esflora!
 Vostres didals de canya, com no els portau als dits?—

Altres li deien:—Les formigues
 munten de pressa a les espigues,
 i, a penes és granat, ja en roben tot el gra.
 La falç, la falç, no arriba encara?
 No ens ve a segar ara abans ara?—
 El majoral girà la cara,
 i entre arbres, allà baix, hi veu l'estol llunyà.

L'estol llunyà, tantost el veia
 que de l'estoig les falçs ja treia,
 i a l'aire, a ull de sol, les feia relluir
 i bellugar sobre la testa
 per saludar-lo en to de festa.
 Mes a la tropa alegre i llesta,
 Ramon, del més enllà que es pogué fer sentir,

—Que tot l'estol benvingut sia!—
 cridà.—Ja és Déu el qui us envia!...—

I, al punt, de lligadores enrevoltat es veu.

—Encaixem, mestre! Bé es presenta
 la feina, enguany!— deia, plaenta,
 aquella colla turbulenta.—

Ja n'hi haurà, de garbes, a l'era, Santa Creu!...

—No cal jutjar per l'estuferera,
 mos bons amics! Quan la quarterera
 hàgim del tot passada, sabrem si el gra és retent
 i ho podrem dir. S'és vista anyada
 de fê un excés per quarterada
 qui prometia una blatada,
 i no ha retut a res!... Mes cal estar content!—

I, fent la mitja rialleta,
 a tots donava la maneta,
 i amb Mestre Ambròs, llavors, parlava amicalment.
 Èren ja prop de la bastida,
 i el vell Ramon—Mireia!—crida :—
 duu l'ensiam tot de seguida,
 i vés a traure vi! Hala! cuita rabent!—

I al punt ja es veu taula posada,
 i allà damunt la berenada.
 Mestre Ramon s'asseu al lloc acostumat;
 s'asseu també la companyia...
 I el pa crostós ja se sentia
 entre les dents qui recruixia,
 mentre les mans anaven devés l'envinagrat.

La taula feia goig, rentada
com una fulla de civada :
allà el formatge fresc, l'all, qui fa entrâ en menjâ ;
les albergínies a la grella,
pebres coents o a la paella,
les rosses cebes, l'escudella
per l'aigua fresca ; i tot ben net, allà a la mà.

Mestre en el camp com baix del sòtil,
Ramon davant tenia el bòtil,
i alçant-lo deia :—Amics! beguem, ara que es pot!
Quan hi ha macs per la segada,
per enfortir la falç corbada
cal banyâ el tall, qualque vegada!—
I els homes, d'un a un, a dir, parant el got :

— Banyem el tall! — I, de les copes
el vi rajant, deixava xopes
les aspres gârgamelles dels segadors. — Després —
digué Ramon a la taulada —
que haureu la fam assadollada,
la força ja reviscolada,
per començar com cal, plegats, a qui pot més,

de la garriga aquí veïna
tall cada un una feixina,
i amb elles una pila formau-ne, que en temps breu,
quan ja la pila estigui llesta,
el vespre entrat, farem la resta ;
car de Sant Jan és vui la festa!
Sant Jan, el segador ! Sant Jan, l'amic de Déu!—

I al mestre tots fan reverència ;
car, dins la noble i gran ciència
que cal per dur bé el lloc, que cal per comandar,
que cal per fer brostar, a sota
la suorada qui degota,
la rossa espiga de la rota...
de sebre tant com ell ningú es pot gloriar.

Era, sa vida, pacienta.
És ver que, amb tot, la feina lenta
i el pes dels anys, un poc l'havien ja corbat ;
mes damunt l'era, i a la cara
dels jornalers de força rara,
tot ufanós portava encara
sobre el call de les mans dos plens almuds de blat.

Ell coneixia de la lluna
quan ve que és bona o importuna,
quan fa pujar la saba i quan l'empereseix.
Si era vermella quan sortia,
si duia rotlle o s'esblanquia,
sabia el temps que ella anuncia.
Per ell, els ocellons, el pa qui se floreix.

les de la Vaca hores marcenques 3
i les calitges agostenques,
i els tres sols en el cel, i l'alba de Sant Clar...
de quarantenes humitoses,
o de secades ruïnoses,
o de diades ploviscoses,
o també de bon temps, eren el signe clar.

Dins una terra conradora,
en venir temps que és llauradora,
jo hi he vistes junyir, cascuna en el seu lloc,
fins a sis bèsties a l'arada!
Ma vista en fou meravellada!
La terra, fluixa, assaonada,
davant davant la rella s'obria a poc a poc.

I les sis mules estiraven
servant el solc: ni mosquejaven!
Semblava que sabien que ha d'esse', el camp, conrat,
i elles a l'obra han de concórre':
sense anâ amb calma i sense córrre',
d'un aire humil, baixant el morre,
anaven de bon pas, el coll sempre estirat.

Amb l'ull damunt la solcatera,
el pareller, cantant, darrera
anava a pas tranquil: servava solament
el mantí dret. Així marxava
aquella hisenda que conrava
Mestre Ramon, i que ell menava
més ufanós que un rei dins son governament.

Ja el majoral la testa alçava,
mentre les gràcies recitava
i es senyava després. Dels segadors, al punt,
el bell estol es departia
a enlestî el foc de l'alegria:
troncs i fullaca aportaria,
i branques de pi sec, per fer la flama amunt.

Mes els dos vells resten a taula,
 i Mestre Ambròs pren la paraula :
 —Jo vinc,—diu—o Ramon!, consell a demanar.—
 Em passa un cas que abans de l'hora
 ja m'haurà dut a on es plora :
 ni sé com pugui fer-lo enfora.
 ni sé com un tal nus jo el pugui desfermar.

Jo tinc un fill. Doncs bé: fins ara,
 d'una prudència més que rara
 m'havia dades proves, i sempre. Això és ben cert :
 dient que no, li faltaria.
 Mes tota pedra un caire cria,
 l'anyell mateix té son mal dia,
 i l'ona qui apar mansa és sempre la qui ens perd.

Sabeu quina és, la seva gesta?
 Doncs el ficar-se dins la testa
 una jove que ha vista, pubilla que és d'un mas.
 I la vol, diu, a tota ultrança!
 Son goig d'abans, sa benaurança,
 ara és tristor, desesperança...
 Tant, que em fa por! Debades li he dit que no hi pensàs.

Li he dit que el món vol la riquesa
 i desprecia la pobresa.
 “—Correu,—m'ha dit—i als pares anau-los-ho a contar :
 digau que es mir (que amb això sobra)
 si un hom és bo més que si és pobre ;
 digau que al camp sé fer tota obra,
 que sé podar les vinyes i els pedregars conrar ;

digau, o pare!, que llurs cobles
 faran, amb mi, llaurades dobles;
 digau que jo só un home qui els vells respecta i creu;
 digau llavors que, si ens separen,
 per sempre més, ai!, es tancaren
 els nostres cors! que ens enterraren!”
 Ara, veient què tinc, Ramon, vull que em digueu

si jo, amb ma roba espellissada,
 he d'anâ a fer la demanada,
 o bé si deixaré morir mon fill. —Bo! bo!
 No allargueu més la contarella —
 digué Ramón. — Ni ell ni ella
 no es moriran, tampoc, d'aquella!...
 Só jo qui vos ho diu, Ambròs: no tingau pô!

El que és jo, amic, en vostra plaça,
 no m'aniria a cansar massa.
 “—Comença per callar... i fora cap raó!—
 jo li diria, sens misteri.—
 Mira si cobres més senderi;
 que, si a la fi mous un temperi,
 t'ensenyaré de creure a força de bastó!”

—Just! — diu Ambròs. — Quan l'ase brama,
 ni menjar sec ni verda rama:
 armau-vos d'un garrot! feriu-lo de valent!—
 Ramon li diu:—Ara i suara,
 com en tot temps, cal creure el pare,
 i el bestiar qui plantà cara
 volent menâ el pastor, del llop caigué a la dent.

¿Al pare un fill gremolejava,
 del nostre temps? Déu l'en guardava!
 Ell l'hauria esbaltit! Les famílies, també,
 creixien sanes, sense ultratge
 i resistents a l'oratge,
 tal com uns arbres d'alt brancatge!
 Tenien llurs renyines: tothom ho sap prou bé;

mes al bell vespre de Calenda,⁴
 quan dels estels sota la tenda
 venia a seure l'avi amb sa generació
 davant la taula beneïda,
 pel mateix avi presidida,
 llavors, sa mà, quasi sens vida,
 negava tot això dins sa benedicció!—

Descolorida i enfebrada,
 la jovencella enamorada
 —Dones em matau, mon pare!—digué d'aire remès.—
 Pare! só jo qui Vicent ama,
 i davant Déu i Nostra Dama
 sols ell haurà mon cor i fama!... —
 Esglaiador silenci els emmudí tots tres.

La mare, aquí, feta una espira,
 se va aixecar de la cadira.
 —Ma filla!—diu amb fúria.—Això que has confessat
 és una afronta mai pensada
 qui l'honra nostra ha mascarada!
 és una espina enverinada
 qui per llarg temps el cor ens deixa travessat!...

4.—Notes al Cant VII, p. 273.

A Veranet el refusares,
 el ric en vaques menyspreares,
 i aquell qui posseïa mil caps de bestiar :
 tant que et volia, el bon Alari!...
 Fou, ton voler, a tots contrari!...
 I ara per un estrofolari
 qui fuig de fam i feina et deixes enganyar?...

Bé! Hi aniràs, de porta en porta,
 captant amb ell, pels plans i l'horta!...
 Ets lliure!... Hala! parteix!... Devora qualche font
 acamparàs amb la Rucana
 o amb na Betons, la Rubicana!
 Damunt tres pedres, com la Cana,
 pots anà a fer les sopes allà davall el pont!—

Mestre Ramon cantar deixava,
 però son ull parpellejava
 sota ses blanques celles i desaparava el llamp.
 Mes ja sa ràbia fora mida
 cap a la fi pren investida
 com una onada enfureïda
 qui salta la resclosa i invest pel mig del camp.

—Diu bé, ta mare! Bon viatge!
 Sí! vés! Que es perdi lluny, l'oratge!...
 Mes no! tu restaràs: ho sents?... Mal sabés jo
 que he d'estacar-te amb la llendera
 i el ferre al nas, com una fera,
 no tornaria encara arrera!
 enc que ves ploure foc, i a tot el món fê el tro!

Sí! De neguit trista i malalta,
 veuria fondre jo ta galta
 tal com la neu al sol, sabent quin és ton mal,
 Mireia!... I, com aquella grasa
 del fogueró porta la brasa,
 tal com el Rose quan s'arrasa
 cal que desbordi, i, mira! com és això un fanal...

recorda't bé de ma paraula :
 no el veuràs pus!...—I de la taula,
 amb un gran cop de puny, el fust fa tremolar.
 I, com el rou qui a primera hora
 sobre l'herbei ses perles plora,
 com un raïm que el vent esflora,
 se veien de Mireia les llàgrimes lliscar.

—Qui m'hagués dit, a mi... mal aire!...—
 reprèn el vell, mirant de caire—
 que dins vostra cabana, i a aquell bergant, Ambròs,
 de vostre fill dant adjutori,
 tramat haguésseu el desori
 d'aquest infame robatori!—
 El panerê, indignat, s'alçà de tot el cos.

—Mal any de Déu!—cridà tot d'una.—
 Si en tenim poca, de fortuna,
 vui apendreu de mi que el cor no va pel fons!
 I, que jo sàpiga, no és vici
 ni la pobresa ni l'hospici!...
 Tinc quaranta anys de bon servici!
 de servici a l'armada, al so de mil canons!

Gairebé els mots no confegia,
de Valabrega ja partia
per mosso de vaixell. Perdut sobre la mar
(ara en repòs, ara en temperi
com res pitjor no pot haver-hi),
jo de Melinda he vist l'imperi
i l'Índia; i jorns amargs... bé n'ha calgut tastar!

Soldat llavors de les grans guerres,
he corregut totes les terres
amb el gran capità, de tots el caporal,
qui del Migjorn, per terra hispana,
a l'erm de Rússia, tot ho aplanava;
i, com perera bosquetana,
el mon ja s'espolsava al bruit de son timbal.

Mes, dins l'horror dels arrambatges
i dins l'angoixa dels naufragats,
els rics, amb tot això, jamai m'han fet costat!
I jo, qui pobre ja naixia,
que dins ma pàtria res tenia
ni un sol terròs mai semblaria,
per ella quaranta anys mon cos he maltractat!

I al serení les nit passàvem
i pa de ca tan sols menjàvem!
Corríem al carnatge gelosos de morir
per defensar el nom de França!...
D'això ningú n'ha remembrança!—
I, així dient, amb greu recança
tirà son jac per terra, fent un amarg respir.

— I ¿devés on cercau vós ara
 el Sant Piló? ⁵ — fent mala cara
 digué Mestre Ramon.—També jo n'he sentits,
 per dins les valls, de trons de bomba!
 Sent l'eco, encara, qui en rebomba!
 I he vist d'Arcola el pont qui tomba,
 i eis arenals d'Égipte de viva sang tenyits!...

Mes, de retorn d'aquella guerra,
 a treballar, a arrapar terra,
 ens som posats, a punt d'ésser escarrassats,
 de peus i d'ungles! La jornada
 era abans l'alba començada:
 la lluna, encara, a la vesprada,
 més de dos cops, amb l'eina ens ha trobat corbats.

Diuen: “—La terra és agraïda!”
 Com vellaner a la collida!
 qui, a qui no va a espolsar-lo a cops, no dona res!
 I els terrossets de terra bruna
 que vui per vui ma aixada engruna
 si algú comptava, d'una a una
 comptaria les gotes que sua el front encès!

Santa Anna d'Apt! I callaria!
 Maldar com negre nit i dia,
 i haver de les porgueres menjat un pa groller,
 perquè ma casa, ja parada,
 de l'abundor no es vés mancada,
 perquè de tots fos honorada...
 i après... donar ma filla a un pobre de pallar!...

5.—Notes al Cant VII, p. 275.

Anau-vos-en com la tempesta!
 Guardau el ca, que el cigne resta!—
 Aquests foren del mestre els mots, llançats a crits.
 I l'altre vell, deixant la taula,
 jac i bastó recull de l'aula,
 sols afegint una paraula:
 —Adéu-siau! Que un jorn no us vegi penedit!

I que el bon Déu, amb l'host alada,
 meni la barca i la barcada!—
 I, mentre se n'anava amb el finir del jorn,
 sota del vent terral qui brama
 va veure alçar del munt de rama
 una gran llengua d'alta flama,
 i els segadors, qui, folls de joia, allà a l'entorn,

girant la testa de tot caire
 dins el ressò vibrant de l'aire,
 i tots d'un mateix salt la terra trepitjant,
 feien plegats la farandola.
 La gran flamada, qui revola
 al buf del vent qui la cargola,
 il·luminava els fronts d'una claror llampant.

I, a remolins, de les grans pires
 munten als núvols les espires,
 i, al cruiximent dels troncs tombant dins el caliu,
 es mescla i riu la musiqueta
 del flabiol, vivarroneta
 com un ocell dalt la branqueta.
 Sant Jan! La terra prenys s'alegra quan veniu!

I la flamada espetegava,
i el tamborí tamborinava
sonant sempre seguit, amb cops acompassats,
com les onades somnolentes
ferint la roca lentes, lentes...
Ja fora estoig les falçs lluentes,
brandant-les cap amunt, els segadors colrats,

fins a tres pics, d'una abrivada,
fan dins la flama la Bravada,⁶
passant i traspasant d'un aire tot remès;
i d'un forc d'alls tiren les benes
dins el caliu, s'inflen llurs venes,
i, de berbena les mans plenes,
que feien beneir dins aquell foc encès,

—Sant Jan! Sant Jan! Sant Jan! — cridaven.
Tots els indrets gusporejaven
tal com si hagués plogut un rou d'estels suau,
mentre la ratxa volandera
del vent portava a l'alta esfera
encens de camps i clarandera
envers el Sant, qui plana dins un crepuscle blau.

6.—Notes al Cant VII, p. 275.

CANT VIII

LA CRAU

Desesperança de Mireia.—Abillament d'arletenca.—La jove, de nit, fuig de la casa pairal.—Va al sepulcre de les Santes Maries, patrones de Provença, a demanar-los que toquin el cor de sos pares.—Els ensignes (constel·lacions).—Corrent a través de la Crau es troba amb els pastors de son pare.—La Crau; la guerra dels gegants.—Les sargantanes, els pregadéus i els papallons adverteixen Mireia.—Mireia, abrusada de set i no podent pus de calor, prega Sant Gent, el qual ve a son socors.—Andreuet, el caragoler.—Elogi d'Arles.—Relació d'Andreuet: llegenda del Clot de la Capa; la batuda; els batadors enfonsats.—Mireia roman a la tenda de la família d'Andreuet.

CANT VUITÈ

¿Qui la lleona aturaria
quan dins sa cova, el millor dia,
no hi troba son cadell? Tot bramulant del cop,
lleugera i prima de ventresca,
per la muntanya barbaresca
corre. Els caçaires, gent moresca,
entre les argelagues l'emmenen al galop.

Qui detindrà l' enamorada?
Dins sa cambreta retirada,
a on la nit perllonga son raig lluent d'acer,
Mireia una hora i una altra hora
passa en son llit, plora que plora,
les mans al front, la son enfora.
—Nostra-Dama d'Amor! digau-me que he de fer!

O sort, qui em punys com les aritges!
O pare dur, qui així em trepitges!
Si vessis de mon cor l'estrall, ¡com pietat
hauries ara de ta filla!
M'anomenaves ta pubilla,
i sota el jou, sota la brilla,
me tens avui, com poltre al dur treball forçat!

¿Per què la mar no invest irada
 i dins la Crau llança l'onada?
 Oh! si hi vés enfonsar les terres i tresors
 causa del dol qui m'aclapara!
 Ah! ¿Per què jo de pobra mare
 no som eixida, amb pobre pare,
 dins qualque niu de serp? Llavors, potser llavors,

si un pobre jove m'agradava,
 si mon Vicent em demanava,
 prest ens maridarien!... O mon Vicent, tan car!
 Sols que ta esposa em pogués veure,
 així com l'eura abraça el reure,
 pels bassiots iria a beure!
 tos besos, de ma fam serien el menjar!—

I, desvetllada i tota sola,
 la donzelleta es desconsola:
 bullent d'amor i febre vol exhalar son pit.
 De ses primeres amoretetes
 quan repassava les horetetes,
 que veia al lluny clares i netes,
 li revingué el que un jorn Vicent li havia dit:

—Sí!—crida.—Un jorn que al mas vingueres,
 eres bé tu qui m'ho digueres:
 “—Si un llop, una serpent, un drac, per mala sort
 (qualsevol fera furienta),
 vos fa sentir sa dent punyenta,
 si la dissort vos bat cruenta,
 correu prest a les Santes, que hi trobareu conhort.”

Vui la dissort em bat cruenta.
Doncs a partir! I só contenta!—
I, de son blanc llençol saltant com un ocell,
amb una clau lluenta obria
el guarda-robes on tenia
l'adreç; un moble qui embellia,
de noguer florejat per obra de cisell.

Tots sos tresors de joveneta
eren aquí: la coroneta
que duïa el primer dia de sa comunió,
un brot d'espígol ja sens vida,
una candela beneïda,
gairebé tota consumida,
per espantar els trons al lluny dins la foscô...

A un cordó blanc, del tot resolta,
pel mig del cos fa donar volta
per fermâ un gonelló vermell, d'ella adornat
amb una fina brodadura,
obra admirable de costura;
i sobre aquell, a sa cintura,
un altre de més bell encara n'ha ajustat.

Cotilla negra se'n posava,
que el cos lleument empresonava,
i que una agulla d'or és prou a subjectar.
Son cabell penja, en la trenyella,
llustrós i negre, i emmantella
sa blanca espatlla, mentres ella
agafa prest els rulls a punt de voleiar,

els reuneix, els agombola,
i a plena mà els embarriola
amb una randa fina i clara ; i, quan ja té
la bella garba així restreta,
tres cops la lliga amb una veta
de setí blau, eixerideta ;
diadema arletenca de son bell front serè.

Pren davantal de tela fina,
i son fixú de mussolina
encreua a petits plects llavors sobre son pit.
Mes son capell de provençala,
son capellet, tan ample d'ala,
que sobre el front, l'estiu, s'acala
per guardar-se del sol, el deixa per oblit.

Vestida ja, la jove ardenta
pren les sabates, i, llaventa,
els escalons de fust davalla d'amagat ;
sens fer remor, amb sa mà forta
lleva la barra de la porta ;
pregant les Santes es conforta,
i parteix com el vent. El cel és estelat.

És l'alta hora en què els ensignes
al barquejaire fan bells signes.
L'Àguila de Sant Jan es veia reposar
als peus del seu Èvangelista
sobre els estels qui són sa pista :
parpellejant era sa vista...
El temps era serè, i el firmament tot clar.

I, per l'esfera constellada
 precipitant sa roda alada,
 el Carro de les Ànimes, camí del Paradís,
 llavors prenia la pujada
 amb sa gran càrrega preada ;
 i la muntanya era astorada
 mirant passar pel cel el Carro voladís.

Corrent, pel foc que l'agullona,
 Mireia va, com Magalona ¹
 quan dins el bosc cercava, plorant a bell esclat,
 son amic Pere de Provença,
 que li robà amb sa violença
 la mar, deixant-la sens defensa.
 Mes ja, cap a la fi del camp ben culturat,

vora l'après on acampava
 el bestiar, pastors trobava
 qui anaven a munyir. Algun, de fer mamar
 els anyellets prenia cura,
 tenint la mare ben segura,
 servant-li el cap. Per la foscura,
 d'enfora, les ovelles sentien-se belar.

D'altres menaven les ovelles
 al munyidor, qui, a les estrelles,
 dalt una pedra seia i estava ja esperant.
 Dels braguers plens aquest tirava
 la llet calenta, qui brollava
 a raig a raig i se'n pujava
 amunt, dins la ferrada, molsissa, escumejant.

1.—Notes al Cant VIII, p. 275.

Els grossos cans, de bella raça,
 blancs com el llir, plens de catxassa,
 jaient vora l'après, semblaven ensumar
 la farigola qui espigava
 allà a l'entorn. Tot respirava
 somni, repòs; tot embaumava...
 El temps era serè, i el firmament tot clar.

I com un llamp, allà a la vora,
 passa Mireia i es fa enfora.
 Ovelles i pastors s'arrufen de temò.
 Mes una veu ja se sentia
 qui diu:—¿Ningú, en la pastoria,
 voldrà vení en ma companyia
 a les Santes?—I fuig com un esperitó.

Els cans del mas la conegueren
 i llur dormida repringueren.
 Mes ella, dels coscolls fregant la testa, al pas,
 per la macada rodadora,
 per entre cards, caminadora,
 com perdiueta corredora,
 hala, hala!, es feia lluny, de pressa, per l'ermàs.

Arreu arreu, a son passatge,
 els sebetlins qui dins l'herbatge
 al peu dels arbrissols s'arrufen per dormí,
 sobtats prenien la volada
 (la llur dormida desvetllada),
 i dins la Crau fosca i pelada
 cridaven:—*Corre-li! Corre-li! Corre-li!*—

Amb sos cabells que el rou li banya,
l'Alba, entretant, de la muntanya
se veia a poc a poc baixar a dins el pla.
De la calàndria capelluda
el vol cantaire la saluda,
i, de l'Alpina cantelluda
les cimes, amb el sol s'iHuminaven ja.

Inculturada i secallosa,
la immensa Crau, la Crau pedrosa,
anava apareixent al clar d'un bell matí:
la Crau antiga, a on, dels avis
si hem d'anà a creure els contes savis,
Déu d'uns gegants puní els agravis
i a sota d'un diluvi els va enterrar aquí.

Els ignorants! Amb una escala
que amb els penyals muntassen, hala!,
creien de sa cadira llançar l'Omnipotent!
Santa Victòria ² ja s'atterra
amb un forçut parpal de ferre;
sobre el Ventur, alçant la serra,
van a posar l'Alpina... Mes en aquell moment

Déu obrí mà: la Mestralada,
els Llamps i trons, la Torbonada,
parteixen com tres àguiles, parteixen tot xisclant:
la fosca mar, la mar pregona,
van a girar dins breu estona,
espedregant el llit de l'ona.
I, com pesanta boira de sobte s'enlairant,

Mestral, Tempesta, Torbonada,
 d'un fort ruixat de pedregada
 vénen a amaçolar aquells gegants. La Crau,
 als dotze vents la Crau oberta,
 la muda Crau, la Crau deserta,
 n'ha conservada la coberta.
 Mireia, a l'entretant, en cerca de la pau,

del mas pairal s'era allunyada.
 Ja la calor, la soleiada,
 pels aires encenien, lluent, un tremolor.
 Sols les cigales es sentien,
 qui entre les herbes es rostien,
 i llurs aletes rebrunyien
 amb un ressò estrident, seguit, marejador.

Ni gent, ni ombra, ni una rama!...
 car, de l'estiu fugint la flama,
 els bells ramats qui vénen, d'hivern, a pasturar
 l'herba tan curta com gustosa
 d'aqueixa plana soleiosa,
 a la muntanya sanitosa
 pastures sempre verdes tots eren a cercar.

Sota del foc que Juny envia,
 Mireia... hala, hala!... feia via!...
 Les sargantanes grises es deien, vora el cau:
 —Cal ésser folla rematada,
 per trepitjar la pedregada
 amb un solell de tal fiblada
 qui crema els ginebrons i còdols de la Crau!—

I els pregadéus, a l'ombra fina
de l'argelaga,—O pelegrina!
vés, torna-te'n—li deien;—que Déu vora ton niu
va posar fonts d'aigües claretas,
i sota els arbres les ombretes
per servir fresques tes galtetes,
i tu cremes ta cara al raig del sol d'estiu!...—

També debades l'avisaren
els papallons qui l'encontraren,
que un vent de Fe l'emporta en ales de l'Amor:
així, embatol, és com t'emportes
blanca gavina d'ales fortes
dins les salines d'Aigües Mortes,
ahora abandonades d'ovelles i pastor.

De lluny en lluny troba tancada
qualque barraca encanyissada.
Mes, quan es veu brusida de cansament i set
al bat del sol, tota soleta,
sens rierol ni riereta,
se va estremir una miqueta.
—Sant Gent! Sant ermità—exclama—del Bausset! ³

Vós, qui la terra haveu llaurada!
vós, qui junyíreu a l'arada
el llop de la muntanya! o garriguer diví,
qui heu vist la roca, obedienta,
d'aigua i de vi brollà amatenta
per apagar la set ardenta
de vostra mare lassa, qui anava ja a mori!

3.—Notes al Cant VIII, p. 275.

vós, qui, quan tot fa la dormida,
 com jo la casa haveu jaquida,
 i, tot solet amb Déu, dins les valls de Bausset
 fóreu trobat per vostra mare!...
 donau-me un fil d'aigüeta clara,
 o bon Sant Gent!, que els còdols ara
 mos peus ardents bofeguen i estic morint de set!—

El bon Sant Gent, des de l'empiri,
 sentí Mireia en son martiri;
 i Mireia, allà lluny, al punt va destriar
 quelcom qui, enllà la plana rasa,
 apar petit per ésser casa...
 i del solell fendí la brasa
 com roquerol lleuger l'oratge en traspasar.

Era un vell pou, tot guarnit d'eura,
 on els ramats solien beure.
 Allà, murmurejant alegres cantussols,
 un minyonet veu qui jugava
 sota el brocal, a on cercava
 la mica d'ombra que donava;
 i, allà en terra, un paner al ras de caragols.

I l'infantó, dins sa mà bruna,
 les agafava, d'una a una,
 les pobres caragoles, cantant ensens així:
 —*Caragolet, treu la banyeta;*
caragol, caragol, mongeta,
surt aviat de la celleta,
 o si no esclafaré ton petit monestí.—

La bella, amb cara assoleiada,
 qui ja al poal s'era abocada,
 arbora tot d'un cop son caparró eixerit:
 —Què fas aquí, minyó? — demana. —
 ¿Véns a plegar de bona gana
 caragolets per dins la plana?
 —Sí que heu endevinat! —li respongué el petit. —

Veu's-els aquí en ma canastreta:
 són de platet, de la mongeta,
 del segador... —I en menges? —Menjar-ne, jo? Ni
 Al mercat d'Arles nostra mare [mai!
 els porta a vendre... (és menja cara!)...
 i ens duu pa tendre, més bo encara.
 Hi sou estada, a Arles, pubilla, vós? —Jamai.

—Ai! no? Mai, mai hi sou estada?
 Jo hi som estat qualche vegada!
 Pobreta! si sabíeu quina gran vila que és!
 Arles? Talment ja s'és estesa,
 que del gran Rose i sa riquesa
 i ses set boques ha fet presa!...
 Arles té bous marins amb un banyam remès;

Arles, cavalls d'anomenada;
 Arles, en sola una estiuada,
 cull blat a bastament per a menjar, si vol,
 set anys de tira! I té pescaires
 qui el peix li porten de tots caires,
 i té vaixells i navegaires
 qui van al més llunyà que hi hagi sota el sol! —

I, tirant glòria ben guanyada
 de sa gran pàtria assoleiada,
 l'infant conta en sa llengua, sa bella llengua d'or,
 de l'ampla mar tavellant l'ona,
 de Mont-Major, qui a la tafona
 plens canastrells d'olives dóna,
 i de les aus qui es crien per les marjals en flor.

Mes, o ciutat plaenta i bruna!,
 ta meravella com ninguna
 oblidà, en aquella hora, de dir-la el jovencell:
 que atorga el Cel, amb llum d'estrelles,
 la beutat pura a tes donzelles,
 com al raïm colors vermelles,
 i aroma a les muntanyes, i plomes a l'ocell.

La camperola, mig esquiva,
 estava dreta i pensativa:
 —Me'n vaig—diu al minyó.—Si tu romans, adéu!,
 que ans de sentir-se la cantada
 de les granotes, de vetllada,
 cal que jo posi ma petjada
 a l'altra part del Rose, amb bona amor de Déu.

—Esteu de sort! T'indreu posada—
 diu el petit—esta vetllada.
 Nosaltres som pescaires. Vindreu a reposà
 sota la tenda qui ens empara.
 Dormiu a pler, i nostre pare,
 al primer raig de l'alba clara,
 de grat dins nostra barca demà vos passarà.

—Oh! no! Só prou agosarada
per fer la nit per l'encontrada.

—Déu vos en guard! ¿Tal volta voleu sentir el trull
que fa la banda qui s'escapa
de dins el Clot dit de la Capa?
Pobre de vós si vos atrapa
i amb ella dins el gorg vos fa passar per ull!

—I qu'és, el Clot dit de la Capa?

—Tot caminant dins eixa clapa
d'erm, vos ho contaré, filleta. — I començà: —
Hi havia, un pic, vora d'una era,
jo no us sé dir quanta garbera!
Sobre els penyals de la ribera
demà veureu el lloc a on això passà.

D'una mesada ja passava
que sobre el blat qui s'esgranava
un rotlle camarguenc allà batia, i prou!
Mai una estona d'aturada
d'aquella tasca tan pesada:
sempre, dins l'era assolejada,
més caramulls d'espigues a batre de bell nou!

Feia un solell! De tan torrades
eren, les garbes, enflamades!
Les forques de ventar, tot fent amunts i avalls,
llancen la palla dalt les testes.
La polsegada i les arestes,
com a sagetes de ballestes,
es fiquen, afuades, pels nassos dels cavalls.

O per Sant Pere o per Sant Carles,
podeu brandar, campanes d'Arles!
Ni festa ni diumenge ningú podrà fruir:
sempre els cavalls a la batuda!
sempre la pica punxeguda!
sempre la veu aspra i aguda
del guardià, plantat al càlid remolí!

Morral i tot, l'avar posava
al bestiar qui treballava!
De la Verge d'Agost ve el dia gloriós:
i sota un sol roent qui fuma,
el bestiar, remull d'escuma,
encara bat, com acostuma,
el fetge a les costelles i el morre tot bavós.

Mes veu's aquí que una gelada
ratxa de vent els fer sobtada!
un cop de vent mestral agrana tot allò!...
Dels afamats qui renegaven
el jorn de Déu, els ulls cegaven!
l'era rodona on treballaven
s'obrí com a caldera amb esclator de tro!

La polsegada, els munts de palla,
ja és torbellí qui a l'aire balla!
Gent d'era, guardians, ningú es pogué salvà!
Ningú ni res: el mestre, l'era,
garbells i forques i garbera,
el conductor, la roda entera
de sos cavalls, al punt a dins l'avenc rodà.

—Oh!—diu Mireia.—M'esborrona!
—I això no és tot, de llarga estona!
Demà direu, tal volta, que sóc un innocent,
al veure l'aigua ben tranquila
i el peix qui baixa o qui s'enfila,
mentre la mèlera refila
en els canyars del marge melodiosament.

Mes vinga el jorn de Nostra Dama,
i, coronat el sol de flama,
quan a pleret se'n munta vers son pontificat,
posau l'orella contra terra
(sia la dreta o bé l'esquerra):
veureu el gorg qui en muda guerra
tot s'enfosqueix, llavors, de l'ombra del pecat.

I, del pregon de l'aigua fosca,
com de les ales d'una mosca
llavors hi sentireu alçar-se una remor;
després, un clar ressò d'esquelles;
després, del rocs per les estelles,
com veus dins gerres o botelles,
horrible batibull qui us deixa en tremolor!

Ara és un trot de cavalls magres
que un guardià, amb paraules agres
i juraments, insulta per fê el delit més viu;
ara és feixuga potejada
sobre una terra desolada,
aspra, resseca, assoleiada,
qui sona com una era a on s'hi bat, d'estiu.

Mes, a mesura que declina
 el sol august, d'aquella mina
 el flastomar i el bruit es torna fosc, morent;
 callen les bèsties, i, com elles,
 sota dels rocs, ja fets estelles,
 calla el dringar de les esquelles...
 i les mèlteres canten melodiosament.—

Per dins les planes totes soles,
 amb son paner de caragoles,
 davant la fadrineta anava el jovencell.
 Clara, serena, acolorida
 pel sol ponent, la serra ardida
 amb el cel pur ara marida
 sos muradals blavosos i son rosat mantell.

I el sol ponent, qui amb sa corona
 se n'entra més de cada estona,
 deixa la pau de Déu als prats, al salobrar,
 als olivars de les dreceres,
 a l'ample Rose i ses riberes,
 i als segadors, qui a ses voreres
 redrecen llurs esquenes, l'embat per respirar.

I el jovencell una envelada
 mostra a la jove agraciada.
 —Mirau—diu—nostra tenda, qui es mou a l'oratjolt!
 Not, mon germà, tot just escala
 l'àlber fullós, i se'n regala.
 Hi deu haver qualche cigala,
 o va a mirar, tal volta, si torn a mon redol.

Ai! Ja ens ha vist!... Ma germaneta,
qui a baix li feia l'esqueneta,
se gira. Sí! Mirau-la que vers ma mare corr
i li va a dir que sense espera
pot enllestir ja la caldera.
I entra a la barca, falaguera,
ma mare, i pren el peix qui estava a la frescor.—

I el pescador, qui, testa alçada,
veu la parella d'arribada,
diu:—Mira, dona, mira!... Esguarda, que és gustós!
Nostre Andreuet, per mal que vaja,
serà, en el riu o bé en la plaja,
un pescador dels bons que hi haja:
dels pollagrats la reina ja ens porta, tot gojós!

CANT IX

L'APLEC DELS TREBALLADORS

Desolació de Mestre Ramon i de Jana-Maria quan es trobaren sense Mireia.—Tot d'una el vell envia a cercar i aplega dins l'era tots els treballadors del mas.—Els dallaires; les rastelladores; la sega del fenàs.—Els carreters; el tragar de l'herba seca.—Els llauradors.—Els segadors; la segada; les espigoleres.—Els pastors.—Relació de Llorenç de Gult, caporal dels segadors: el cop de falç.—Relació del dallaire Jan Buquet: el niu envaït per les formigues.—Relació de Maran, pareller major: senyal de mort.—Relació d'Antelm, majoral dels pastors.—Antelm ha vist Mireia qui anava a les Santes Maries.—Exaltació i invectives de la mare.—Partença de la família en cerca de Mireia.

CANT NOVÈ

Els lladoners de dol ploraren.
Adolorides es tancaren
les abelles al rusc, oblidant el passeig
entre les flors, que res distreia.
—No hauríeu vist on és Mireia?—
el lliri d'aigua només deia
als alcions blavosos qui volen pel safreig.

El vell Ramon, sa bona esposa,
a penes feien altra cosa
que plànyer, morts de pena, assaonant, al mas,
el dur codony: 1 — Trista passada!
Cal tenir l'ànima alterada!
Oh! la lleugera i malanada!
De folla juvenesa oh! quin cruel traspàs!

Nostra Mireia, bella i bona,
com una vil i pobra dona
és fuita amb un rondaire dels més espellissats!...
Qui ens pogués dir, o dissortada!,
el lloc, la cova arreconada
a on el lladre t'ha menada!—
I brandaven, ensems, llurs fronts apesarats.

1.—Notes al Cant IX, p. 275.

Arribà el mosso, a lentes passes,
 amb la somera i les beaces,
 fins al portal, dient:—Bon jorn! Vinc a cercar,
 pels segadors, els ous i el beure.
 —Torna-te'n ja, que no hi ha lleure!—
 respon el vell.—Si es pogués veure
 mon cor, com la surera que acaben d'escorxar!

Au! D'una sola correguda
 retorna al lloc de ta vinguda,
 aigüer! Camps a través parteix igual que un llamp!
 Que en els farratges i llaurades
 deixin la dalla i les arades!
 deixin les falçs a les segades!
 i, els guardians, que deixin el bestiar al camp!

Que vinguen tots!—D'una embranzida,
 més falaguer que la cabrida,
 el jovençà parteix: travessa els pedregàs,
 la sulla en flor; a llargues passes,
 fregant coscolls, creua tenasses,
 salta els camins de belles traces,
 i aspira ja l'olor de l'abatut fenàs.

Per l'herba alfals ben espessida,
 alta i de blau tota florida,
 la dalla sent qui cruix de lluny; a pas igual,
 veu els dallaires qui avançaven
 pel tros dallat: veu com tombaven
 davant l'acer, i s'aterraven,
 els grans manolls espessos, fent tira, així com cal.

Minyons i joves rialleres
 (sempre, a la tasca, falagueres)
 feien jugà el rastell o anaven apilant
 el fenàs llest. Tots ells cantaven,
 mentres els grills, qui desertaven
 davant la dalla, els escoltaven.
 I, afeixugant el carro, que els bous van estirant,

més lluny, la vista hi ensopega
 l'herba dallada que es carrega,
 i l'hàbil carreter, sobre el viatge mes,
 qui, a grans braçats, de la pastura
 que li pegava a la cintura
 feia muntar sempre l'altura,
 tapant capçal, i bandes, i rodes. No es veu res

sinó el fenàs qui rossegava;
 i, quan el carro caminava,
 semblava l'emalum un gran vaixell tot nou.
 Mes veu's-aquí que el carregaire
 s'aixeca dret, girant de caire,
 i tot de cop crida per l'aire:
 —Plantau-vos, dalladors! Hi ha quelcom de nou!—

A plena forca els qui l'aidaven
 i l'herba seca li acostaven,
 torcaren la suor del front regalimant;
 i, tot posant la corbatura
 de la llur dalla a la cintura,
 els dalladors vers la planura
 feien anar la vista, l'acer tot esmolant.

—Homes! El mestre és qui m'envia—
 diu el missatge. I reprenia:
 “—Aigüer!—m’ha dit.—De pressa parteix igual que un
 Que en els farratges i llaurades [llamp!
 deixin la dallà i les arades!
 deixin les falçs a les segades!
 i, els guardians, que deixin el bestiar al camp!

Que vinguen tots!”—D’una embranzida,
 més falaguer que la cabrida,
 el jovençà parteix: se’n va corrent pel lloc
 a on es sembra i creix la gransa,
 d’Altèn preada remembrança. ²
 Veu de per tot la Madurança
 qui va daurant la terra, de sa flamada al foc;

veu pels gorets. plens d’aurioles, ³
 llaurar les mules camperoles,
 i els parellers forçuts, corbats sobre el mantí;
 i els grans terrossos en què es trenca
 la terra eixuta, ja surenca,
 i, prop la rella, qui s’envenca,
 algun ocell qui hi vola d’aire lleuger i fi.

—Homes! El mestre és qui m’envia—
 diu el missatge. I reprenia:
 “—Aigüer!—m’ha dit.—De pressa parteix igual que un
 Que en els farratges i llaurades [llamp!
 deixin la dallà i les arades!
 deixin les falçs a les segades!
 i, els guardians, que deixin el bestiar al camp!

2, 3.—Notes al Cant IX, p. 276.

Que vinguen tots!"—D'una embranzida,
més falaguer que la cabrida,
el jovençà parteix: saltant, com qui rebruny,
cap-recs amb l'herba ja espigada,
passa per tanques de civada,
per la gran plana, ja daurada
dels blats qui al vent onegen, i es perd de vista lluny.

Els segadors, fins a quaranta,
com una flama devoranta,
de son vestit pompós, odorant, agradiu,
la terra tota alleugeraven:
sobre les messes se tiraven
com llops cerbers, i despullaven
de son or i ses flors la terra, i fins l'estiu.

Darrera els homes, formant ginya
com els mallols dins una vinya,
tombaven les gavelles a tires; i, al tombà,
les lligadores, afanyades,
prest aplegaven les falcades,
i, un cop les garbes ja fermades,
amb un cop de genoll les feien cap enllà.

Com un eixam es destriaven
les falçs, qui al sol belluguejaven,
belluguejaven com en mar el somrient
joc de les llums dematineres;
i confonent, dins les garberes,
les garbes rosses llurs crineres,
es veien, a filades, muntar de cent en cent.

Allò semblava, per la terra,
els pavellons d'un camp de guerra:
com aquell de Belcaire, del temps en què Simon
i l'host francesa, a dura tanda,
amb el legat qui la comanda,
vingueren, sus!, a plena banda,
per escapar Provença i el comte seu Ramon.

Tresquen per tot espigoleres,
d'un cap a l'altre, falagueres,
els manats a la mà; i a voltes s'esdevé
que a l'ombra calda, a l'ombra fina
del verd canyar, qualche fadrina,
sota un esguard qui la fascina,
se sent llanguir: l'Amor és segador també.

—Homes! El mestre és qui m'envia
diu el missatge. I reprenia:
“—Aigüer!—m'ha dit.—De pressa parteix igual que un
Que en els farratges i llaurades [llamp!
deixin la dalla i les arades!
deixin les falçs a les segades!
i els guardians, que deixin el bestiar al camp!

Que vinguen tots!”—D'una embranzida,
més falaguer que la cabrida,
el joveçà parteix: per entre els olivars
pren les dreceres; llampegueja;
dins els vinyets, on malaveja
passar, els pàmpols ell trosseja;
i arriba on les perdius alçaven llurs cantars.

Lluny, dins les Craus, pel sol rostides,
 sota d'alzines revellides
 destria el bestiar a guardes, reposant.
 Ja dels pastors la companyia
 feia, per terra, son migdia.
 L'au de pastor en pau corria
 pel dors de les ovelles, qui jeien remugant.

Blanques boirelles volanderes,
 totes clarines i lleugeres,
 de la mar aixecaven pausadament el vol:
 qualche santeta, per ventura,
 qualche santeta de l'altura,
 de son velet de verge pura
 s'alleugeria el front, i allò entelava el sol.

—Homes! El Mestre és qui m'envia—
 diu el missatge. I reprenia:
 “—Aigüer!—m'ha dit.— De pressa parteix igual que un
 Que en els farratges i llaurades [llamp!
 deixin la dalla i les arades,
 deixin les falçs a les segades!
 i, els guardians, que deixin el bestiar al camp!”—

Al punt les dalles s'aturaren
 i les arades es plantaren.
 Aquells quaranta mossos qui feien caure el blat
 vingueren tots, la falç jaquida,
 com eixam nou, bullent de vida,
 qui de son rusc fa la sortida
 remorejant pels pins, fins que és ben aplegat.

Vingué l'estol de lligadores,
 els dalladors, rastelladores;
 i vingué el carreter, i amb ell sos ajudants;
 pastors i gents qui espigolaven,
 i els qui garberes aixecaven,
 qui d'allà dalt, quan els cridaven,
 deixaren caure al peu les garbes rodolants.

Tots muts, el mestre i la mestressa,
 dins l'era, ornada d'herba espessa,
 ja seien per l'aplec; i els homes, commoguts,
 no endevinant per què els cridaven,
 entorn del mestre s'arrambaven,
 i la paraula li adreçaven,
 dient:—Ens heu cridats, o mestre!, i som vinguts.—

Mestre Ramon alçà la testa:
 —Sempre, al segar, la gran tempesta!
 Pobres de tots, que sempre ens ve quelcom de trist!
 car el mal dol per tot es fica!...
 Ah! Perdonau si no s'explica
 ma llengua, amics, qui ara us suplica
 que em digui cadascú tot ço que ell sap i ha vist.—

Llorenç de Gult ⁴ aquí s'avança.
 Ni per mal temps ni per bonança,
 cap any mancar solia, quan coloreja el blat,
 d'Arles als camps, a fer l'eixida
 de segador. Roca endurida
 que tusta en va la mar ardida,
 com una església antiga era pel sol colrat.

4.—Notes al Cant IX, p. 276.

Vell capità de la segada,
 era el primer a l'escarada,
 ja fos amb bat de sol o amb ratxes de mestral.
 Set fills amb ell sempre portava,
 cepats, recuits, de bona saba...
 Els segadors, com pertocava,
 l'havien escollit per mestre i caporal.

—Si allò fos ver que plou o neva
 quan vermellenc el jorn es lleva,
 ço que he vist, — començà Llorenç de Gult — per cert,
 mestre, que plors ens anuncia
 si el terratrèmol no es desvia.
 Era al matí: l'alba lluïa,
 fent córrer la foscor cap al ponent desert.

Per fendre els blats, a la segada
 tots som a punt, molls de rosada.
 “—Companys! Au! a la feina!”, d'un aire deixondit
 i delitós ma veu els crida.
 Arromangat, prenc envestida,
 i, al primer cop, una ferida!...
 Tants anys com fa que séc, i mai m'era seguit.—

I, això dient, els dits mostrava
 que una ferida ensagnantava.
 Els pares de Mireia gemeguen de fatic.
 I Jan Buquet, jove dallaire,
 pren la paraula de son caire:
 tarasconenc i tarascaire,⁵
 massís com un penyal, mes dolç i bon amic.

5.—Notes al Cant IX, p. 276.

Ah! Quan corria, en bella tasca,
la vella bruixa, la Tarasca... ⁶
 quan de crits i de danses, de joia i d'avalot,
 la vila trista s'ihumina...
 cap n'hi havia, a Condamina, ⁷
 qui amb més llestesa i traça fina
 fes voltejar per l'aire bandera o bé picot!

Renom hauria entre els dallaires
 si pel camí dels treballaires
 hagués seguit, fidel, deixant anar renous;
 mes, quan de festa el temps venia,
 adéu la dalla!... Tot el dia
 per les tavernes i l'orgia,
 era, en les farandoles i jocs i correbous,

un cap de trons! — Quan a la feina
 fèiem suara jugar l'eina,
 o mestre!,—digué el jove—enclòs dins el margai
 hi trob un niu: la niadeta
 se bellugava, plomadeta...
 I vers la mota atapideta,
 per veure quants n'hi havia, jo m'he corbat tot gai.

Oh! bestioles dissortades!
 Les formigasses, afuades,
 s'havien emparades del niu i l'ocellar.
 Tres eren morts. Els de la resta,
 sota la plaga qui els infesta,
 fora del niu treien la testa.
 Semblava que diguessen: “—Veni-me a lliberar!”

6, 7.—Notes al Cant IX, p. 276.

Mes aquell núvol de formigues,
enverinades com ortigues,
terribles, carnisseres, picava assagetant.
Jo, de la dalla que portava,
sobre del mànec em penjava,
i a mes orelles arribava
la pena de la mare, planyívola piulant.—

Aquell relat de malaurança
és, altre pic, un cop de llança :
del pare i de la mare cresqué el presentiment.
I com, pel juny, quan vers la plana
una tempesta, abans llunyana,
se va acostant, la tramuntana
llampega, i el mal temps s'escampa de tot vent,

surt el Marran. Per les bastides
ses gestes eren discutides ;
els vespres, entretant que els muls allà establats
buiden la grípia, quan hiverna,
els parellers que avui governa
acaben l'oli a la llanterna
tot parlant de sa lloga, qui els va deixâ astorats.

S'era llogat per la sembrada.
Tothom tenia ja enregada
la mesa ; tots llauraven : sols el Marran, més lent,
era romàs allà darrera
tasconejant per la telera
amb mà esquerrana i barroera,
com qui mai de la vida s'ha fet amb l'instrument.

—Doncs t'has llogat per la llaurada
i sols no saps muntar l'arada,
desmanyotat!—li crida aquí el vell pareller.—
Sé cert que un verro qui fes mesa,
grufant, llaurava amb més destresa!
—Doncs jo recull vostra escomesa!—
respon aquí el Marran;—i el que torci primer,

de vós o jo, perdrà en batalla
tres dobles d'or!... Sonau la gralla!—
Els dos, ja, pel goret llurs solcs deixen senyats.
Un alt pollanc, a cada arada
marca la fita assenyalada.
Els solcs van drets, sens fer llobada!...
I cau un raig de sol qui fa els cristalls daurats.

—Palma de Déu!—llavors digueren
tots els missatges, tants com eren.—
La vostra solcatera bé és d'un qui sap llaurar,
o majoral!... exacta i neta!...
Mes... cal tot dir!... és tan redreta
la del company, que una sageta
llançada la podria de cap a cap passar!—

I el Marranet guanyà la joia.
Al parlament, sense tramoia,
aquest Marran també vingué, doncs, a escampar
son mot amarg. Diu:—Jo m'estava
xiulant, xiulant, mentre llaurava:
era un poc dur, i ja pensava
de fer jornada llarga per veure d'acabar.

En sec mes bèsties s'esgarrufen,
el pèl arrissen, veig que bufen,
i veig que, tot plegat, l'esglai i el tremolor
deixen plantat allà mon coble
fent orelleta. Jo hi veig doble:
veig que les herbes i el restoble
s'inclinen a la terra, perduda la color.

Zas! don cinglada!... La Baiarà
d'un aire trist veig que m'esguarda,
però no es mou; la Grisa flairava pel crestell.
Altra cinglada!... Alçant terreta
elles parteixen: la cameta,
una cameta d'om, ja peta,
i emporten l'espigó, les mules, cap avall!

A mi m'ha pres com un desvari,
un accident involuntari
qui em fa cruixir les barres amb el calfred que sent!
Sobre ma carn escalfaïda,
sobre ma testa esfereïda
com una testa de calcida,
passava frec a frec la Mort, com un mal vent!

—Mare de Déu! O Verge! Empara
sota el mantell ma filla cara!—
crida la pobra mare, amb un cridar desfet,
de genollons allà tombada
i vers el cel la vista alçada.
Quan ve que arriba a la rotllada
el vell Antelm, pastor i munyidor de llet.

—I ¿com així, tan matinera,
per les garrigues fugissera?...—
digué el pastor Antelm, en el consell entrant.—
Ja dins l'après, com les abelles
al rusc, teníem les ovelles
per munyî. És veien les estrelles,
les llànties del bon Déu, el cel enllumenant.

Una ombra, una ànima o fantasma,
passa aleshores: muts d'espasme
resten els cans; la guarda s'apinya dalt als fems.
“—Parla, animeta, si Déu t'ama;
i, si ets damnada, torna en flama”,
jo vaig pensar. A Nostra Dama
de dir l'Ave-Maria no hauríeu tingut temps,

que ja: “—¿Ningú, en la pastoria,
voldrà vení en ma companyia
a les Santes Maries?”, sent una veu cridar.
I tot passà, com llamp qui fibla.
Creuríeu, mestre, un mot terrible?
Era Mireia!... —Això es possible?—
tothom a la vegada llavors va demanar.

—Mireia! Era ella qui es passada!
A la claror de l'estelada
l'he vista: ho podeu creure!... És fuita al meu davant!...
Era ella, mes... no ho pareixia!
Sa cara fresca es musteïa
de la tristesa: es coneixia
que era un gran desconhort qui l'empenyia avant!—

Sentint les noves doloroses,
 tot gemegant, llurs mans terroses
 els jornalers batien ensems. La mare diu
 cridant:—Dueu-me, mos missatges,
 cap a les Santes, que els viatges
 ja no em fan por, i en tots paratges
 seguir vull mon ocell, el meu pollet esquiú!

Si és que l'ataquen les formigues,
 de una a una i sens fatigues
 mes dents capolaran formiga i formiguê!
 I si la Mort, la Mort pelada,
 volgués segar-te, o ma estimada!,
 jo deixaré sa dalla oscada,
 i fugiràs; i, lliure, de nou amb mi et tindrè!—

Així, pel camp, Jana-Maria,
 que la temença desvaria,
 esplaia, tot corrent, son delirar amarg.
 —Prest, carreter, trau la carreta!...
 unta el fusell i la cubeta!
 enganxa a l'aire la Moreta!... ⁸
 que és tard,—el mestre deia—i és, el trajecte, llarg!...—

I sobre el carro sodrocaire
 Jana-Maria munta, i l'aire
 s'omplia més que mai de planys i de sanglots:
 —O ma Mireia, dolça i fina!...
 Erms de la Crau, vasta salina,
 i tu, solell! Si és que ja fina
 la filla de mon cor, siau-li amables tots!

8.—Notes al Cant IX, p. 276.

Mes la Tavèn abominable
qui dins sa cova espaventable
la féu entrâ, i sos filtres li degué fê empassar...
oh! mala bruixa!... que el dimoni,
amb tot l'horrible pandemoni
qui esfereïa Sant Antoni,
pel roquissar de Brus la vagi a rossegar!—

Entre els sodrocs de la carreta
se perd la veu de la pobreta!...
I els jornalers del mas, en dins la Crau mirant
per si algú al lluny apareixia,
altra vegada als camps fan via.
Sols, sota els arbres, es destria
un vol de moscardins a l'ombra revolant!

CANT X

LA CAMARGA

Mireia passa el Rose dins la barca de l'Andreuet, i segueix son camí a través de la Camarga.—Les vores del Rose entre la mar i Arles.—Descripció de la Camarga.—La calor.—El miratge.—Els munts d'arena.—Les prades salines.—Mireia és ferida d'insolació a la vora de l'estany del Vacarés.—Els mosquits la revifen.—La pelegrina d'amor arriba, vacil·lant, a l'església de les Santes.—La pregària.—La visió.—Discurs de les Santes Maries.—Vanitat de la benaurança d'aquest món; necessitat i mèrit del sofriment.—Les Santes, per donar-li coratge, conten a Mireia llurs proves terrenals.

CANT DESE`

De la gran Arles fins a Vença, ¹
ara escoltau, gents de Provença!
Si us sembla, mos amics, que el temps és massa ardent,
anem plegats, que l'hora vola,
vora la fresca Durençola! ²
I, de Marsella a Valensola, ³
que es canti ja Mireia i es planyi son Vicent!

Ja la barqueta el riu fendia
sense remor: la conduïa
amb traça l'Andreuet, el barquerol manyós;
i la donzella que he cantada,
amb l'Andreuet s'era fiada
sobre el gran Rose, i, abocada,
mirava les onades amb un esguard ombrós.

I deia, el nin, alçant la cara:
—Mirau que és ample, dins sa mare,
el Rose!... Joveneta: entre Camarga i Crau
prou que hi ha camp per lluita llarga;
car l'illa aquella és la Camarga,
que del riu d'Arles (tant s'allarga!)
esguarda les set boques quan a la mar decau.—

Quan ell parlava, dins el Rose,
 florit de llum color de rosa
 que ja el matí escampava il·luminant sos flancs,
 muntaven barques fent esteles:
 l'aura de mar, inflant les teles,
 feia passar l'estol de veles
 com una pastorella sa guarda d'anyells blancs.

O esplendidesa d'ombres fines!
 Àlbers de formes gegantines,
 grans oms, en l'aigua clara es veien reflectir.
 Parres salvatges velles, tortes,
 hi embolicaven llurs ridortes,
 i, dels cimals i branques fortes,
 sarments empampolades penjaven a desdir.

Passant, el Rose d'ones lentes,
 d'ones cansades, somnolentes,
 el palau d'Avinyó semblava d'enyorar,
 les farandoles i harmonia;
 i, com un vell a l'agonia,
 tot malencònic pareixia
 d'anar a perdre el nom i l'aigua dins la mar.

Mes la donzella que he cantada
 a l'altra banda era saltada:
 —Segueix camí camí,—li crida l'Andreu—
 i les tres Santes del miracle
 a llur capella i tabernacle
 voldran menar-te sense obstacle.—
 I, això dit, pren els remes i vira son barquet.

Sota del foc que Juny envia,
 Mireia... hala, hala... va fent via:
 per son afany empesa, camina més i més!...
 Davant s'estén l'erma planura,
 un erm sens fi: res la detura!...
 De tant en tant veu la foscura
 de qualche tamarell... i al lluny la mar només.

El tamarell i la salsora
 creix per la plana abrusadora,
 i enllà joncars i bova, i salicornes de prat ⁴
 per on els braus tenen llurs viures
 i els cavalls blancs escampen riures
 seguint a pler les traces lliures
 de l'embatol de mar, tot fresc de la humitat.

La volta blava i solellosa
 es va eixamplant majestuosa:
 corona la marjal amb son immens contorn.
 La lluentor enllà clareja:
 qualche gavina hi volateja;
 qualche ermità també hi ombreja,
 ocell estrany qui habita pels llacs d'aquell entorn;

o cavaller de cama roja, ⁵
 o qualche garsa altiva i boja
 qui va dreçant la testa i els tres plomalls que hi duu,
 tres bells plomalls de gran blancura.
 Mes la calor l'alè detura:
 no podent pus, de sa cintura
 desfeia la donzella els becs de son fixú.

4, 5.—Notes al Cant X, p. 277.

I la calor, sempre més viva,
 encara més i més s'abriva;
 i del solell, qui munta a son migdia clar,
 cau de fulgors pluja roenta:
 sembla un lleó de vista ardenta
 qui, per la fam qui l'aturmenta,
 l'arena d'Abissínia devora amb son mirar!

¡Quin bon ajaure's que hi faria,
 sota d'un faig! El sol brunyia:
 semblava encendre l'aire d'un guspireig, talment,
 d'eixams de vespes qui mormolen,
 pugen, davallen i tremolen
 igual que glavis quan s'esmolten.
 D'amor la pelegrina, que ret el cansament,

per la calor desalenada,
 l'agulla d'or ja s'ha llevada
 qui el cos li subjectava; i el pit, tot fatigós,
 sembla l'onada qui es destrena
 dins una font qui era ja plena,
 sembla aquells lliris de l'arena
 qui a vora mar blanquegen en un estiu bascós.

Mes, a pleret, davant sa vista
 aquell terreny es desentrista;
 i es veu que, a poc a poc, per allà lluny es mou
 com un llac d'aigua transparenta...
 i els aladerns ⁶ que el camp sustenta,
 vora aquella aigua tan plaenta
 se fan capells ombrosos amb el fullatge nou.

6.—Notes al Cant X, p. 277.

Èra una vista celestina,
un somni bell de Palestina!
Devora l'aigua blava, una ciutat al punt
allà s'aixeca, amb ses plantades
d'arbres, ses torres, ses murades,
ses fonts, sos temples, ses teulades,
sos allongats cloquers, qui van creixent amunt!

Grossos vaixells, barques airoses,
inflant les veles blanquinoses
entraven dins el port; i el ventijol frescós
feia jugar a vola vola
tot gallaret i banderola.
Mireia, lassa i tota sola,
eixuga de son front el degotà abundós.

Només de veure l'espectacle,
ella cuidà cridar miracle!
I corre més, i corre, creient que era ja aquí
la tomba santa i benvolguda.
I, com més corre, més es muda
el somni bell qui l'ha esmoguda,
i aquell fantàstic món més lluny es fa següi.

Obra subtil, vana i alada,
l'Ésser fantàstic ⁷ l'ha filada
de qualque raig de sol tenyit amb la color
dels nuvolats. Sa trama fina
devé dubtosa, s'esbocina,
i s'esvaeix com la boirina.
Mireia resta sola, s'ofega de calor...

7.—Notes al Cant X, p. 277.

I avant, pels monts d'arena ardenta
 tan fastigosa, tan moventa!...
 avant per la gran plana, pel crostisser de sal
 que el sol reinfla, qui llustreja,
 qui es sent cruixir i qui blanqueja!...
 Passa el joncar que enllà negreja,
 estatge dels mosquits dins la xardô estival.

Membrant Vicent, com a tothora,
 feia ja temps que vora vora
 la platja ribejava de l'ample Vacarés;
 ja de la tomba venerada
 veia l'església, un poc colrada,
 dins la mar llunya i encalmada,
 creixent com una nau qui a costejar vingués...

quan la implacable soïellada,
 caient de ple, caient sobtada,
 li tanca dins el front sos més fiblants dardells.
 Vora la mar, la mar serena,
 ella vacilla, el cap remena...
 i cau, de front, sobre l'arena.
 O Crau! tombà ta flor! Plorau-la, o jovencells!

Quan el caçaire de les comes,
 vora del riu, veu les colomes
 qui beuen i s'allisen abans d'emprendre el vol,
 apunta, llest, l'arma atrevida
 dins la bardissa atapeïda,
 i sempre aquella qui és ferida
 és la més bella: així va fer-ho, doncs, el sol.

Pobra Mireia! Era allargada
sobre l'arena, desmaiada...

Mes un vol de mosquits passava per atzar;
i vent-la estesa que roncava,
i son pit blanc qui panteixava,
i el bat del sol qui la cremava
sens que una sola branca la'n pugui lliberar...

amb pietoses musiquetes,
fent violí de llurs aletes,

li sumzejaven:—Lleva't, polida! fuig d'aquí!..
Lleva't i fuig la calor fina
dels salobrars, que t'emmetzina!—
deien, punyint sa testa clina.

I mentrestant, la mar, amb son goteig més fi

la cara ardenta li brufava,
que aquell ruixim no refrescava.

Mireia s'aixecà planyenta; i, ginjolant
—*Ai de ma testa!*, la pobreta
tambalejava una miqueta.

Mes a la fi, servant-se dreta,
al temple vora mar arriba vacil·lant.

De plors humida sa parpella,
contra el llosam de la capella,
qui de la mar veïna es banya amb el transpir,
picà sa testa, qui esclatava;
i amb l'embatol, qui revolava,
una pregària se'n muntava
senzilla, acompanyada del plor i del sospir:

—¡O Santes Maries,
qui podeu en flors
mudar nostres plors!
Inclinau, o pies!,
a mi vostres cors!

Al veure'm retuda,
folla de turment
i d'acurament,
vindreu a ma ajuda
pietosament.

Mes penes són tantes!...
Am un jovencell!
mon Vicent, tan bell!
Jo l'estim, o Santes!
L'estim sols a ell!

Mon cor regositja!
L'am com el torrent
el córre' indolent!
com l'ocell desitja
volar dins el vent!

I volen que envenqui
eix foc de mon pit
jamai extingit!
I volen que trenqui
l'ametller florit!

¡O Santes Maries,
qui podeu en flors
mudar nostres plors!
Inclinau, o pies!,
a mi vostres cors!

De lluny som vinguda
en cerca de pau.
Ni planes, ni Crau,
ni mare abatuda
mon pas aturau!

I la solellada,
amb fiblant dardell,
dins mon cap novell
la sent, afuada,
que puny mon cervell!

Mes... bé em podeu creure!...
donau-me'l, si us plau!
Si Vicent em dau,
us vindrem a veure
plegadets en pau.

L'estrall de mos polsos
llavors calmarà,
finint el plorà;
mos ulls seran dolços,
mon goig tornarà.

Mon pare s'hi oposa!
 Jo perd mon tresor!
 El tocar son cor
 no us costa gran cosa,
 belles Santes d'or!

Enc que sia dura
 l'oliva, amb el vent
 qui bufa a l'Advent
 es torna madura,
 madura i plaent.

Qui les serves tasta
 aspres, en collir,
 s'esmussa a no dir;
 i un poc d'herba els basta
 per a reblanir! ⁸

¡O Santes Maries,
 qui podeu en flors
 mudar nostres plors!
 Inclinau, o pies!,
 a mi vostres cors!

. . . . .
 . . . . .

Jo veig meravelles!...
 El Cel tinc davant!
 L'església es fa gran!...
 Un eixam d'estrelles
 a dalt va brillant!...

8.—Notes al Cant X, p. 277.

Visions formoses!...
 Les Santes, mon Déu!,
 blanques com la neu,
 davallen curoses!
 davallen vers meu!...

O belles patrones!...
 Ho sou! Prou que ho sé!...
 Encobriu més bé
 les vostres corones,
 o jo em moriré!...

¿És vostra veu bella
 qui em crida? Oh! restau!...
 Ma vista decau!...
 On és la capella?...
 Santes! Em parlau?...—

. . . . .
 . . . . .

El vent de l'èxtasi l'emporta.
 Desalenada, quasi morta,
 Mireia agenollada s'està vora el portal,
 braços oberts, la testa enrera
 i allà en les portes de Sant Pere
 sos ulls fixats, veient, darrera
 del vel de la matèria, el món celestial.

Ja sa boqueta és tota muda;
 la bella faç se li trasmuda,
 i l'ànima i el cos dins la contemplació

neden a pler : així, a l'aurora,
del cim dels arbres dauradora,
s'esblanqueeix i es decolora
el llumenet qui vetlla un home en perdicíó.

Mes tres beutats quasi divines,
per caminois d'estrelles fines,
venien d'allà amunt; i, com a jorn llevant
una ramada es descabdella,
els alts pilars de la capella,
junt amb els arcs i volta bella,
per ben obrir camí s'anaven decantant.

I, per dins l'aire, blanquinoses,
les tres Maries lluminoses
venien d'allà amunt. Una estrenyia al si
un vas que duia, d'alabastre;
i, dins les nits serenes, l'astre
de qui els pastors amen el rastre
pot imitar, només, son front de serafí.

Al bes de l'aura, la segona,
ses rosses trenes abandona,
i, caminant modesta, la palma duu a la mà.
L'altra Maria, jove encara,
amb son mantell de tela clara
velava un poc sa bruna cara,
i sos ullets negrosos es veien llambregâ.

Vers la planyenta davallaren,
i a vora d'ella s'aturaren,

immòbils, i parlaven. Tan dolç, tan fet al cas,
 era llur dir i tan amable,
 i llur somriure tan afable,
 que ja el martiri espaventable
 floria dins Mireia en abundós solaç.

—Consola't ja—li deien, pies:—
 som de Judea les Maries.

Consola't: som les Santes dels habitants de Baus,
 pobra Mireia!, i les patrones
 de la barqueta que les ones
 van a engolir; i, en breus estones,
 la mar qui ens veu, retorna als bons somriures blaus.

Gira tos ulls a l'alta esfera!
 Veus de Sant Jaume la carrera?

Allà d'allà, nosaltres, com dins un clar espill,
 vèiem passar, d'aital estatge,
 les processons qui fan viatge
 a Compostela, en romiatge,
 per venerâ en sa tomba nostre nebot i fill.

Les lletanies s'enlairaven...
 mentre les fonts qui s'escolaven,
 i el so de les campanes, i la morent claror,
 i els pelegrins per la companya,
 tot dava glòria, de companya,
 al gran Apòstol de l'Espanya,
 nostre nebot i fill; a Sant Jaume el Major.

I, benaurades de la glòria
 qui remuntava a sa memòria,
 sobre el front dels romeus hi fèiem ploure un bany
 de serenor: aital rosada
 deixava'ls l'ànima calmada.
 Com una llengua de flamada,
 llavors, fins a nosaltres és arribat ton plany.

Gran és la fe que el cor t'abrandà;
 mes com ens pesa ta demanda!
 Al broll de l'amor pur et vols associar;
 abans, encara, d'ésser morta
 vols assajar la vida forta
 qui fins a Déu l'ànima emporta!
 De quan ençà allà baix has vist el benestar?

L'has vist en l'home ric? Descansa
 en la indolència i la bonança;
 nega Déu: son camí li sembla massa estret.
 Ja plena, cau la sangonera.
 I ¿què en farà, de sa estuferà,
 quan trobi el Jutge qui l'espera,
 el qui a Jerusalem entrava en un aset?

¿L'has vist al front de jove mare
 quan de sa llet novella i clara
 donava el raig primer a son primer infant?
 Basta un sol glop de llet dolenta
 i la veuràs tota planyenta
 vora el bressol, que s'aturmenta
 besant, gelat i mort, son fill, que amava tant!

¿L'has vist al front de la promesa
quan, per l'amor la galta encesa,
anava a maridar-se, el nuvi a son costat?
Pobra parella qui hi camines!
Ton caminói té més espines
que el romaguer de pues fines!...
Tot, allà baix, són proves, dols i treball pesat.

Allà baix, l'ona qui clareja,
quan l'has beguda t'amargueja;
el verm naix dins la fruita qui sembla com la mel.
Bé pots triar la més formosa,
la qui et paregui més sucosa;
que la taronja, tan gustosa,
esdevindrà, amb el temps, amarga com el fel.

I tots et sembla que respiren,
dins vostre món, i tots sospiren!...
Mes, qui desitja beure d'una aigua a broll corrent
qui no s'agoti, qui fresquegi,
en sofriment caldrà que es vegi!
Cal que la pedra bé trossegi
qui vulgui arribà a extreure'n el pinyonet d'argent.

Ditxós qui es pren la vida dura
i de fer bé només té cura!...
Sí! Benaurat qui plora si els altres veu plorar,
i el qui sa espatlla desabriga
i vest al pobre amb cara amiga,
i el qui amb l'humil fa bona lliga
i encén per qui té fred la flama de sa llar!

Aquell gran mot que l'home oblida
oïu-lo aquí: La mort és vida!
I els bons, els mansuets, els dolços... benaurats!
Ells, a mercè del vent qui es giri,
se'n volaran a l'alt empiri,
i sortiran, blancs com el liri,
d'un món a on els Sants hi són apedregats!

Oh! Si ton ull ben clar hi veia,
si d'allà dalt vessis, Mireia,
com tot vostre univers ens sembla petitó,
i folla i plena de misèria
la vostra por, la vostra dèria,
la vostra ardor per la matèria...
oh!... com desitjaries la mort amb el perdó!

Mes, perquè un dia el blat espigui,
grillat en terra cal que sigui!
És la llei!... I nosaltres, abans d'haver clarors,
del dol tastàrem el beuratge.
Per tal, i a fi que ton coratge
reprengui alè, d'aital viatge
volem-te ara contar les proves i dolors.

Aquí callaren les tres Santes.
I les onades, ressonantes,
per escoltar, corrien, a qui pot córrer més,
atropellades. Les pinedes
feren senyal a les vernedes;
i les gavines, les arbredes,
veren com s'amansia tot l'ample Vacarés.

I sol i lluna, en harmonia,
dins les marjals, en llunyania,
per adorar, tombaren llur front, qui s'enrogí.

I la Camarga salabrosa
se va estremir de tan joiosa.

Per donar força a l'amorosa,
les Santes el discurs varen reprendre així:

CANT XI

LES SANTES

Les Santes Maries conten que, després de la mort de Crist, foren abandonades, juntament amb altres deixebles, al grat de les ones, i que abordaren a Provença i convertiren els pobles d'aquella encontrada.—La navegació.—La tempesta.—Arribada a Arles dels Sants expatriats.—Arles romana.—La festa de Venus.—Sermó de Sant Trofim.—Conversió dels arletencs.—Els fills de Tarascó vénen a implorar el socors de Santa Marta.—La Tarasca.—Sant Marçal a Limoges; Sant Sadurní a Tolosa; Sant Eutropi a Orange.—Santa Marta subjecta la Tarasca, i tot seguit converteix Avinyó.—Els papes a Avinyó.—Sant Ulàtzer a Marsella.—Santa Magdalena dins la balma.—Sant Maximí a Aix.—Les tres Maries a Baus.—El rei Renat.—La Provença unida a la França.—Mireia verge i màrtir.

CANT ONZÈ

—Doncs l'arbre sant, la Creu, Mireia,
dalt del calvari encara es veia,
dret i majestuós. Sobre Jerusalem,
amb sang de Déu la Creu tenyida,
a la ciutat tan envilida
qui allà a sos peus era adormida
cridava: “—Què n'has fet, del Rei nat a Betlem?”

Per les carreres encalmades
les grans clamors eren callades.
El vell Cedron, tot sol, planyia dols novells.
Trist, el Jordà, també fugia
per amargar-se en llunyania
i desfogar sa melangia
a l'ombra de les mates i terebintes vells.

El poble humil, en gran tristesa,
que era son Crist veia, amb certesa,
aquell qui, del sepulcre la tapadora alçant,
a sos creients, sens més espera,
s'era fet veure tal com era,
i après, deixant les claus a Pere,
com àguila, pel cel se n'era anat pujant.

Ah! Bé el planyia, la Judea,
 el bell fuster de Galilea
 qui els cors aquietava tot escampant conhortats!...
 el qui amb paràboles parlava
 i, al camp mateix on ensenyava,
 les multituds alimentava,
 i va tocà els llebrosos i féu reviure els morts!...

Mes els doctors de cor de fera,
 tota la xurma mercadera
 que de son temple sant el Mestre va llançar,
 a cau d'orella es repetia:
 “—Doncs ¿qui les turbes detindria
 si dins Sion i Samaria
 la llum d'aquella Creu no féssim d'apagar?”

Llavors les ràbies s'exaltaren
 i estols de màrtirs confessaren:
 Esteve, de les pedres sofrí el martiri greú;
 Jaume expirava per l'espasa;
 l'altre, esclafat en plana rasa!...
 Mes, sota el ferre o^o dins la brasa,
 tots, al morir, cridaven: “—Jesús és fill de Déu!”

Els qui l'amàvem i serviem
 i a totes bandes el seguïem,
 dins una mala barca, a l'ira de la mar,
 fórem deixats. Quan ens trobàvem
 sens remes ni veles, ens miràvem
 nosaltres, dones, i ploràvem;
 els homes estenien la vista pel cel clar.

Vèiem fugir, enllà les sorres,
oliverars, palaus i torres;
vèiem com s'allunyava la serra del Carmel
(tan benvolguda com ens era!)...
quan, tot de cop, de la ribera
arriba un crit, i a la vorera
hi veim una donzella qui, els braços cap al cel,

ens va cridant, desconsolada:
"—Vulgau-me dur dins la barcada!...
Deixau-me anà amb vosaltres!—cridava amb veu subtil;—
que per Jesús vull treure cara
sofrint martiris!" Era Sara,
nostra serventa, qui al Cel, ara,
mostra el front resplendent com un matí d'abril.

El vent al lluny ens enretira.
Mes Salomè, que Déu inspira,
damunt les blaves aigües va estendre son vel blanc.
O fe admirable! Sobre l'ona,
qui juguineja i saltirona,
Sara, amb el vel, qui no s'afona,
vingué vers nostra barca, fins a tocar-ne el flanc,

i el vent de terra l'empenyia,
i el velet blanc la conduïa...
Amb tot, quan per la fosca veiérem engolit
el dolç país de la naixença
(la mar batent-nos sens clemença!)...
cal, per a bona coneixença
del nostre enyorament, tal prova haver patit!

“—Adeu! adéu, terra sagrada!
 Adéu, Judea malastrada,
 qui fas penar el just i en creu clavar ton Déu!
 Ara el dolç fruit de tes palmeres
 serà pastura de les feres,
 i, tes murades, lludrigueres
 de les serpents! Adéu, o pàtria! Adéu! adéu!”

Una ventada borrascosa
 sobre la mar espaventosa
 feia tombâ el vaixell: Marçal i Sadurní
 són de genolls; tothom pregava;
 el vell Trofim s'embolicava
 dins el mantell qui l'abrigava,
 i seia davant d'ell el bisbe Maximí.

Llatze', impassible a la ventada
 i de la tomba abandonada
 servant encara el rastre de la mortal grogor,
 sembla afrontar el gorg qui alena;
 i amb ell la nau perduda emmena
 Marta, sa sor, i Magdalena,
 qui a l'angle del vaixell plorava amb greu dolor.

La nau, que empeny qualche dimoni,
 emmena Eutropi, duu Sidoni,
 Josep d'Arimatea, i Marcella i Cleon.
 Allà a la vora s'apoiaven,
 i al gran silenci recitaven
 fervents pregàries, salmejaven...
 i el *Laudamus te Deum* volava del pregon.

Ah! Per la mar fosforescenta,
com, la barqueta, fuig llaventa!...
El vent l'empeny amb força, sa fúria redoblant,
i aixeca a l'aire i remolina
l'aigua de mar feta polsina,
que, en mil pilars de traça fina,
tal com esperitons, al lluny es va emportant!

I cada jorn el sol eixia
de dins la mar i s'hi ponia;
i així, per la planura sens fi de l'aigua sal,
al grat del vent la barca anava.
Déu dels esculls la preservava,
car, dins sos plans, ens reservava
per dur son Evangeli al poble provençal.

Mes un matí, sobre dels altres,
feia un temps sord: davant nosaltres
vèiem passar la nit, son llantió a la mà,
com una viuda matinera
qui enfora el pa a l'hora primera;
les ones, planes com una era,
a penes s'atrevien la nau a colpejà.

Per allà lluny naix i s'augmenta
una remor sempre creixenta,
un bram desconegut, un udolar valent,
tal com de fera desfermada,
qui ens deixa l'ànima glaçada.
Restàrem muts! La nostra ullada,
a onsevulla anàs, veu aigua solament.

La mar, poruga, s'arrufava,
 mes la tempesta s'acostava
 de pressa, formidable; i mortes, al voltant,
 eren les ones (negra marca!),
 qui detenien nostra barca...
 quan, tot plegat, creix i s'enarca
 una muntanya d'aigua, terrible, amenaçant.

D'espessos núvols coronada,
 tota la mar, caramullada,
 bufant i rebramant, o Déu!, se'n ve corrents
 sobre nosaltres!... Una estona,
 i un cop de mar la barca afona
 dins un abisme, i sobre l'ona
 ens llança tot seguit, espaordits, morents!

Oh! quins espasmes d'amargura!
 Els llamps travessen la negrura,
 seguits de l'estabor del tro més esquerdat,
 i tot l'infern es desenfrena
 per engolir nostra carena.
 La llebetjada ja es destrena,
 i, amb fúria, contra el pont els nostres fronts rebat.

Fins al cim de ses onades
 la mar ens puja de vegades;
 avall ens duu, altres cops, l'abisme de foscòs
 a on arreu baden llurs boques
 paons de mar, taurons i foques,
 i apar que es planyin, entre roques,
 els anegats, que escombra l'onatge paorós!

Mes ai! que sota una ona immensa
restem, de sobte, sens defensa!

“—Mon Déu! Salvau qui us ama!—exclama Llätze' al
M'heu tret un cop de dins la tomba: [punt.—
salvau la barca, qui ja tomba!...”
La veu de Llätzer, qui s'esbomba,
travessa la tempesta i vola per amunt.

De l'alt palau a on impera,
sobre l'onada vaivera
Jesús veu son amic, qui, ple de desconsol,
pensa trobar-hi sepultura!...
De sa divina ullada pura
Jesús ens mira, i, de l'altura,
en mig de la tempesta brollava un raig de sol.

Mes... *aHeluia!*... la nau balla,
se'n puja encara i se'n davalla!...
humits, afadigats, gitàvem l'amargor!...
Però els esglais desapareixen:
les feres ones s'amanseixen,
al lluny els núvols s'espargeixen:
la terra, verdejant, sorgeix de la claror.

Llarg temps, alçant-se avalotades,
ens atuparen les onades.
Mes ja davant la nau es vénen a corbar:
un sant alè les amansia;
i entre els rompents feia sa via
la feble nau, qui s'esmunyia
tallant grans flocs d'escuma amb quilla i tallamar.

Contra una platja sense roca
cap a la fi la barca toca.
En l'aigüalosa arena aquí ens agenollam,
i cridam tots: "—Les nostres testes,
que has deslliurades de tempestes,
fins a l'espasa aniran llestes
a proclamar ta llei, o Crist! Tots ho juram!"

Davant un nom de tal plaença
la noble terra de Provença
sembla estremir-se tota; car, a tal crit novell,
el bosc, la plana condormida,
han bategat de nova vida,
com ca fidel, quan l'amo el crida,
qui corre i l'afalaga tot allisant la pell.

Llavors la mar tragué conquilles.
O Déu, qui l'hom talment t'afilles!
la nostra llarga fam l'assaciars bé;
per nostra set, sobre la plana
hi feres nàixe' una fontana
miraculosa, fresca i sana,
qui brolla encara al temple qui nostres ossos té!

La Fe ens encén, i sense espera
prenem del Rose la vorera
i anam a la ventura pel prat de la marjal.
Cap a la fi dins l'encontrada
trobam la traça de l'arada,
i Arles al lluny, assolellada,
qui arbora dalt ses torres l'ensenya imperial.

Arles! Avui ets segadora,
i vora l'era adormidora
somes amb amor les glòries de temps vells
que mare et veren i regina
d'un tan bell poble de marina
que, dins ton port, el vent qui eguina
no pogué mai passar el bosc de tos vaixells.

De pedres blanques ben bastida,
Roma t'havia ja enriquida
de tes amples Arenes damunt ton front posant
les cent vint portes; i, princesa,
tenies sempre, en ta grandesa,
de tos vagars novella empresa:
Teatre i Aqüeducte i Hipòdrom fulgurant.

Entram a Arles. Afanyada
munta al Teatre la gentada:
nosaltres la seguim. En mig d'aquells palaus
de columnates i de marbres,
les multituds s'empenyen, barbres,
clamant així com entre els arbres
un xàfec de l'estiu qui ve a torbar les paus.

Oh! quina escena vergonyosa!
Als sons de lira llangorosa,
al *podium*, el pit nu i amb aire esvalotat,
un vol de dones voltejaven,
qui estridents chors dansant cantaven,
i entorn de Venus es vinclaven,
un bloc de pedra marbre en idola tallat.

La popular embriaguesa
 llançava brams tota desmesa.
 “—Cantem!—deia el jovent, d’un aire febrosenc.—
 Cantem la Venus, la galana
 qui l’alegria ens encomana!...
 Cantem la Venus sobirana,
 la mare de la terra i del poble arletenc!”

El nas obert, la testa alçada,
 l’ídola, amb murtra coronada,
 dins els núvols d’encens semblava alçar-se més...
 quan, indignat d’aital lloança,
 el vell Trofim de sobte es llança,
 rompent els crits, rompent la dansa,
 tot arborant els braços, a redimir l’excés.

I amb forta veu, com mestre a l’aula,
 “—Arles! Escolta ma paraula!
 Escolta, en nom de Crist!...” digué. I això bastà.
 A sa presència, qui aterrava,
 l’ídola es veu qui tremolava
 al pedestal i es capbussava.
 El chor de dansadores, d’esglai també rodà!

Sona una llarga bramulada:
 cap als portals, atropellada
 fuig la gent, i per Arles la nova corre al punt.
 Es descorona tot patrici,
 tot el jovent és en defici,
 tothom se’n ve en nostre seguici,
 i amb fúria mil punyals van aixecant-se amunt!

Amb tot, de nostra vestidura
la ja resseca saladura,
del vell Trofim el front serè, com encerclat
d'una llum santa, i, més formosa
que llur deessa blanquinoso,
la Magdalena llagrimosa,
que tot ho pot ma veu: nosaltres no som res!

Llavors, Trofim, com dins una aula,
“—Arles! Escolta ma paraula!
Escolta'm! I llavors, si et plau, deixa'm estès!...
Poble arletenc! Com got de beure,
ton déu fet miques véns de veure
en nom del meu! No vulles creure
que tot ho pot ma veu: nosaltres no som res!

El Déu qui et mostra un tal exemple,
dins ta ciutat no hi té cap temple;
mes el jorn i la nit l'adoren! I sa mà,
qui és per al crim tan rigorosa,
per la pregària és generosa!
Ell féu la terra, tan formosa!...
ell féu els monts, el cel, la mar... tot quant hi ha!

I ha vist sa herència, tan amada,
per les erugues rosegada;
ha vist beure a l'esclau sos plors i sos verins
(el poble esclau que res consola!)...
ha vist el mal, vestit d'estola,
sobre l'altar tenir l'escola;
i cobejar, tes filles, l'afront dels llibertins!

I, per rentar el món de vici
 i veure'n fi, d'aital suplici
 de la humanal nissaga, al món ell ha enviat
 son Fill; mes nu, en la pobresa,
 sense claror de reialesa,
 qui és encarnat, segons promesa,
 al si de Mare-Verge, i sobre palles nat!

O poble d'Arles! Penitència!
 Som els companys de sa existència!
 podem donar-te fe de sos miracles!... Sí!
 del riu Jordà per l'encontrada,
 entre una colla espellissada
 de gent pobreta i desanada,
 veiérem blanquejar el seu vestit de lli!

Deia llavors que, entre nosaltres,
 calia amar-nos uns als altres;
 ens parlava de Déu tot bo, tot poderós,
 i del reialme de son Pare,
 qui no serà, deia amb veu clara,
 per gent superba i gent avara,
 sinó per qui és humil, senzill i bondadós.

De sa doctrina prova els dóna
 tot caminant sobre de l'ona;
 guarits són els malalts; els morts, ressuscitats,
 tornen d'enllà la fosca valla.
 (Heu's aquí exemple qui no falla:
 Llätze' es podria en la mortalla.)
 Però, malgrat això, de gelosia inflats,

els reis jueus, que res atura,
 han pres el Crist: sobre una altura
 en creu l'han fet clavar, l'han abeurat de fel;
 sa santa faç fou escopida,
 fent befa d'ell gent envilida!...”
 “—Oh! Gràcia! gràcia!...—el poble crida,
 mig ofegat de plor, alçant les mans al cel.—

Gràcia per tots! ¿Què farem ara
 per desarmar el braç del Pare?
 Parla, home de Déu!, parla! Si és sang el que Déu vol,
 oferirem cent sacrificis...”
 “—Sols que immoleu els vostres vicis,
 i no us caldran altres desfcis—
 els va respondre el Sant, postrant-se humil al sol.—

Ah! No, Senyor! Ço qui us agrada
 no és la ferum de sang vessada,
 ni temples fets amb pedra! Us plau, més que tal raig,
 el tros de pa que al pobre es dóna,
 o la donzella qui en persona
 corre a son Déu i, per corona,
 ofrena sa pureza com una flor de maig!”

Del gran apòstol, quan parlava,
 com un sant oli davallava
 la gràcia del bon Déu. I, alhora, ¡quin plorar,
 les gents humils qui l'envoltaven!
 Les vestidures li besaven!...
 I els déus de pedra que adoraven,
 del temple per les lloses ja deixen rodolar!

Al mateix temps, en testimoni,
el Cec-nascut (que era Sidoni)
mostrava als arletencs sos ulls, qui hi veien clar;
i Maximí llavors recita
de l'Enclavat qui ressuscita,
i a penitència el poble excita.
Arles el jorn mateix es feia batejar!

Mes, com una aura forta i sana
qui tot quant troba al punt agrana,
sentim l'Èsperit Sant qui ens mena. I heu's aquí,
quan ja partim, que una ambaixada
a nostres peus queia, postrada,
dient: "—Un punt, una passada,
bons estrangers de Déu, vullau-nos ara oï!

Al bruit que fan vostres miracles,
a la remor dels nous oracles,
se us agenolla als peus nostra pobra ciutat.
Som morts de por! Àvid d'ultratges,
de sang humana i de carnatges,
per nostres comes i boscatges
volta, flagell dels déus, un monstre!... Pietat!...

Cua de drac, aspra i moventa,
té el monstre, i ull de flama ardenta,
i escates, i a l'esquena dardells com un garrot!
D'un gros lleó té el nas i el morre!
sis peus humans per millor córre'!...
Dins sa caverna quan s'ensorra,
allà als voltants del Rose, s'emporta tot quant pot!

Nostres pescaires, oh agonia!,
 són menys nombrosos cada dia.”
 I aquí els tarasconencs es posen a plorar.
 Mes “—Amb MarceHa—Marta crida—
 jo hi aniré tot de seguida!
 Mon cor batega fora mida
 per córrer cap al monstre i el poble deslliurar!”

Ens fem, per última vegada
 en aquest món, una abraçada:
 ja ens reveurem al Cel!... I, un ací, l'altre allà,
 Limoges pren Marçal, Tolosa
 per Sadurní va ésser sortosa,
 i dins Orange la pomposa
 Eutropi és el primer qui va sembrar bon gra.

Mes ¿a on vas, o dolça verge,
 amb una creu, amb un asperge?...
 I Marta, el front serè, va caminant tot dret
 vers la Tarasca, amb calma i lleure.
 La gent, qui ho veu i no ho pot creure,
 l'estrany combat per millor veure
 se dóna ànsia a muntar als pins d'aquell indret.

Sobtat el monstre en sa llitera,
 oh! quin botar, quins brams de fera,
 al caure l'aigua santa! quin estamenejar!...
 Debades gruny i xiula i grufa:
 Marta, amb un llaç, quan més s'estufa,
 l'embarriola, el treu que bufa.
 El poble tot sencer la corregué a adorar!

A la donzella cristiana
 “—Qui sou?—li deien.—Sou Diana?
 Minerva sou, la casta, la forta?” “—Oh! no, no!—
 respon la jove amb veu ardent:—
 só del bon Déu la humil serventa.”
 La multitud, al punt, creienta,
 amb ella, davant Déu s’agenolla amb fervô.

Amb son parlar la verge toca
 l’avinyonenca dura roca;
 i l’ona de la Fe tan a bell raig brollà,
 que el món, més tard, hi podrà veure
 Climents, Gregoris, venî a beure
 tiara al front, car heu de creure
 que Roma per son nom setanta anys tremolà.

A tot això, de la Provença
 muntava un cant de renaixença
 qui feia goig a Déu. ¿No us plau de contèmplar,
 si un raig de pluja el camp remulla,
 com tota planta es desenrulla
 i va arborant sa verda fulla?
 Així tot cor ardent sentia’s refrescar.

Fins tu, qui estens, Marsella altiva,
 sobre la mar ta ullada viva;
 tu, qui tostemps ses ones travesses amb ardor;
 tu, qui a despit de les ventades
 somies l’or dins tes murades...
 à les paraules inspirades
 de Llätzer, et mirares i veres ta foscior.

I dins la Uveuna, ¹ qui es destrena
 feta dels plors de Magdalena,
 rentares davant Déu ço qui et sollava tant.
 Vui, que de nou alces la testa,
 abans que esclati la tempesta
 recorda't bé, dins tota festa,
 del plor magdalenenc tos olivars mullant!

Collades d'Aix, que res trabuca!
 vells ginebrons de la Sambuca! ²
 grans pins qui endomassau els rocs de l'Esterell! ³
 brucs i matars que el sol hi cria!...
 digau-nos ara l'alegria
 que eixa encontrada sentiria
 quan Maximí passà portant la creu amb ell!

Mes, allà lluny, ¿la veus, aquella
 qui, mans creuades, jove i bella,
 dins una balma plora? Pobreta! En la doló,
 agenollada, prega, espera...
 Per abrigall no té, l'austera,
 més que sa llarga cabellera.
 La lluna és qui la vetlla, amb tímida lllantió.

Davant la Santa en penitència,
 el bosc, callant, fa reverència.
 Els àngels, retenint el batre de llur cor,
 per una esclatxa l'aguaitaven...
 i, quan les roques perlejaven
 d'un de sos plors, ells s'acuitaven
 a pendre'l i guardar-lo dins una copa d'or.

1, 2, 3.—Notes al Cant XI, ps. 277 i 278.

Ja n'hi ha prou, o Magdalena!
 Per dins el bosc, el vent qui alena,
 t'aporta fa trenta anys la gràcia del Senyor;
 i de tos plors, la roca dura,
 plorarà sempre, i, sempre pura,
 sobre l'amor de criatura
 la font de ton plorar hi llançarà blancor.

Mes, com al cor porta l'espina,
 res consolava la mesquina:
 ni els ocellets que a esbarts, entorn del Sant Piló,
 per beneir-se voleiaven,
 ni fins els àngels qui l'alçaven
 i entre llurs braços la bressaven
 set voltes cada jorn per sobre del turó.

A vós, Senyor, sobre dels altres
 sia lloança! I que nosaltres
 puguem veure-us sens fi, reial i gloriós!
 Dones humils, expatriades,
 mes d'amor vostre embriagades,
 de les eternes soleiades
 havem també escampat un rastre lluminós.

Serres de Baus! blaves Alpines!
 Vostres agulles gegantines
 de nostra predicança hauran el bell record,
 gravat en pedra muntanyenca. ⁴
 A dins la plana marjalenca,
 al fons de l'illa camarguenca,
 de nostres jorns de pena ens lliberà la mort.

4.—Notes al Cant XI, p. 278.

Com tota cosa un dia tomba,
 l'oblit cobrí la nostra tomba.
 La Provença cantava... i el temps transcorregué.
 I, com al Rose la Durença
 porta a la fi tota escorrença,
 el bell reialme de Provença
 dins el si de la França es va amagar també.

“—França! acompanya ta germana
 i moriré de bona gana!—
 digué son últim rei.—De dies i de nits,
 compliu ensems la tasca honrosa;
 que, essent tu forta, ella formosa,
 veureu fugir la nit ombrosa
 davant la resplendor de vostres fronts units!”

Renat, bon rei, tot ho complia.
 Una hora baixa que ell dormia,
 l'indret li férem veure a on se'ns enterrà.
 Amb dotze bisbes i sos patges,
 sa bella cort, sos equipatges,
 el rei vingué en aquests ribatges,
 i sota els salicorns les fosses hi trobà.

Adéu, Mireia!... El temps s'escola.
 Ta vida feble ja tremola
 dins tu com un llumet qui prest s'apagarà.
 Abans que l'ànima es separi
 del cos, anem: és necessari
 a les altures arribar-hi,
 germanes, davant ella, per esperar-la allà.

Roses pel front, vesta nevada,
enlestirem-li. Benaurada
màrtir d'amor i verge, Mireia haurà finit!
Èsclati en flor tota poncella!
Claror del cel, sempre novella!
escampa't ara davant d'ella!
Glòria al Pare i al Fill, amb el Sant Èsperit!

CANT XII

LA MORT

El país de les taronges.—Les Santes es remunten al Cel.—El pare i la mare arriben.—Els santins pugen Mireia a la capella alta, on són les relíquies.—L'església de les Santes Maries.—Les súplices.—La platja camarguenca.—Vicent arriba i sa dolor esclata.—El càntic dels santins.—Darrera visió de Mireia: veu les Santes Maries a sobre de la mar.—Darreres paraules i lluminosa mort de la donzella.—Les complantes; la desesperança.

CANT DOTZÈ

Al bell país de les taronges,
quan s'evapora amb boires flonges
el dia, els pescadors, qui vénen de calar,
deixen la barca, feines llestes;
les collidores, fent requestes,
quan no al costat, sobre llurs testes
els coves plens de fruita s'ajuden a posar.

Dels colls, dels plans on la riera
de l'Argens ¹ corre falaguera,
un bell chor de cançons s'enlaira dins l'ambient.
Mes el belar de les cabrides,
cantars i flautes eixerides,
dins les collades enfosquides
a poc a poc es perden, i arriba el llanguiment.

Així les Santes se'n volaven
i llurs paraules s'apagaven
amunt, de boira en boira, pel cel d'or i safir,
com el ressò d'una campana,
com una música llunyana
dalt la capella i la mar plana,
qui amb l'aura se n'anàs. Mireia apar dormir

1.—Notes al Cant XII, p. 278.

agenollada i que somia.
 La llum estranya d'un nou dia
 sembla que la coroni de belles claredats!...
 Mes, per dins l'erm de l'encontrada
 sos pares vells tant l'han cercada,
 que ja a la fi l'han retrobada,
 i drets, sota del porxo, esguarden espantats.

Prenen, amb tot, l'aigua signada;
 porten al front la mà banyada;
 passant damunt les lloses, qui fan un trist ressò,
 entren a dins. Èspaordida
 com l'ocelleta perseguida
 del foll çaçaire, —Mon Déu!—crida.—
 A on anau, mos pares?— Mireia, en veure això

tomba esmortida. Aquí, sa mare,
 humida en plors sa trista cara,
 hi corre i dins sos braços l'agafa, tot dient:
 —Què tens, que el front et fa flamada?
 No! no és un somni! L'he trobada!
 És ella! O filla ben amada!
 És ella! és mon infant!...—I plora tot rient.

—Mireia dolça! filla meva!...
 Som jo qui estreny eixa mà teva!
 ton pare!...—I el vellet, morint-se cor endins,
 li rescalfava sa mà morta.
 Ja aquella nova el vent s'emporta,
 i en un instant, a plena porta,
 commosos, dins l'església penetren els santins. ²

2.—Notes al Cant XII, p. 278.

—Muntau-la prest, pobra malalta!
De les capelles la més alta
que atenyi sense espera, i els ossos tocarà,
que així tal volta reviuria!...
Nostres grans Santes besaria
amb sa boqueta en agonia!—
I en l'aire dues dones l'han aixecada ja.

Té en front, l'església, en traces belles,
sobreposades tres capelles
que amb blocs de roca viva un dia el poble féu.
Dins la capella soterrada
hi ha Santa Sara, venerada
dels bruns bohemis; i, enlairada
a sobre, la segona tanca l'altar de Déu.

Sobre els pilars del Santuari,
el venerat reliquiari
de les Santes Maries s'enlaira a la blavor
amb les relíquies benaurades
d'on tantes gràcies han baixades.
Amb quatre claus hi són tancades
dins caixes de xiprer amb el llur cobertor.

Cada cent anys un cop les obren.
Ah! Benaurat, quan les descobren,
serà qui les esguardi i toqui! Dia bo
haurà sa barca, i bona estrella;
sa terra, dòcil a sa rella,
donarà fruit a meravella;
i sa ànima creienta haurà l'etern tresô.

Tota massissa i de mal moure,
 tanca el redós porta de roure
 amb traça llavorada, i de Bellcaire do.
 Mes, sobre tot, ço qui l'empara,
 no és aital porta bella i rara,
 no és cap murada ni mampara,
 sinó el favor del Cel, qui hi plou en abundô.

Ja per l'escala estreta i alta
 muntada havien la malalta.
 El prevere, duent el blanc sobrepellis,
 empeny la porta. La gentada,
 com tanca d'ordi ja espigada
 que ajau de sobte la ventada,
 tombà sobre les lloses, cridant, com si enfollís :

—O belles Santes glorioses!
 Santes de Déu humanitoses!...
 d'aquesta pobra jove, o Santes!, pietat!
 Sí! pietat!...—la mare crida—
 i us portaré, si ella és guarida,
 mon anell d'or, ma creu florida...
 i arreu el gran miracle per mi serà cantat!

—O belles Santes!... què us diria?...
 És mon tresor, és ma alegria!—
 gemega dins la fosca Mestre Ramon, el vell,
 brandant sa testa adolorida.—
 Santes! A ella, qui és polida,
 qui és innocent, dau-li vida!...
 mes jo, vella carcassa, manat d'ossos i pell,

que sols serveix per femar vauma,
al cementiri soterrau-me! —
És tard, i ja a Mireia, ulls clucs, sense parlar,
perquè l'embat de marinada
la revifàs, l'han deposada
a frec a frec de la teulada,
damunt les amples lloses, en vista de la mar.

Car el portal, qui és la parpella
de l'ull gegant de la capella,
mira sobre l'església; i enfora, cel endins,
per la blavor, l'esguard repara
la llunyedana ratlla clara
que de la mar el cel separa;
de la frisa mar, qui es mou a remolins.

Sempre seguit, folles onades
qui s'encavalquen, mai cansades
d'ajaure's bramulant pel límit arenós;
devés la terra, una planura
qui no té fi... sense una altura
qui a l'horitzó faci cintura;
i un cel immens i clar sobre el desert bascós.

Ençà i enllà qualche bardissa
de tamarells, bellugadissa;
ermots de salicorns, i a l'ona, a més a més,
un vol de cignes qui bé hi sura;
i els prats salins, per on pastura
qualque ramada a la ventura,
o passa, tot nedant, l'estany del Vacarés.

Mireia, en tant que es retornava,
 qualche mot feble murmurava :
 —La terra, la mar,—deia amb plàcida tristor—
 cascuna envia una alenada :
 l'una m'arriba asserenada
 com un alè de matinada ;
 mes l'altra és fatigosa, reblerta d'amargor. —

Llavors callà. Devés la plana,
 devés la mar d'onada blana,
 els santins aguaitaren si es veia gent venir.
 Corrent, un jove s'acostava
 qui remolins de pols alçava :
 els tamarells, quan ell passava,
 semblaven tots decreïxer, decreïxer i fugir.

Era Vicent, el paneraire.
 Pobre donzell fantasiare!
 Son pare, Mestre Ambròs, encara no hagué dit :
 —No serà teva, la ufanía
 del lladoner de la masia!,—
 de Valabrega, fent sa via,
 per veure-la una volta encara, fou partit.

Algú li diu:—És a les Santes.—
 Rose, marjal, Craus fatigantes,
 res aturar-lo pot en sa volada, res!
 Quan dins l'església ja arribava,
 vent la gentada qui hi entrava,
 groc, de puntetes s'adreçava,
 cridant:—A on és ella? Digau-me ella on és!..

—És allà dalt, a la capella,
 en l'agonia qui l'esbrella!—
 Al punt, esmaperdut, Vicent ja hi ha muntat.
 I quan sa vista la repara,
 alçant les mans, alçant la cara,
 sota del pes qui l'aclapara,
 —Però què he fet, mon Déu?—cridava el malaurat.—

¿És que he tallat la gargamella
 a qui em nodrí de sa mamella?
 M'han vist la pipa encendre als ciris de l'altar?
 M'han trobat mai en cap mal vici?
 ¿Al Crucifix, amb greu defici,
 com els jueus, he dat suplici?
 Què he fet, mal any de Déu!, per tant de mal passar?

¿No és prou l'haver-me-la negada,
 que encara l'han martiritzada?—
 deia abraçant l'amiga. I, al veure el desgavell
 amb què Vicent es lamentava,
 tota la gent que l'envoltava
 sentia el cor qui s'estellava,
 i, amb una fonda pena, ploraven tots amb ell.

I, com un bruit de torrentada
 que pels barrancs cau en cascada
 va a commoure els pastors enllà muntanya endins,
 de dins l'església se'n muntava
 la veu del poble, qui cantava,
 i tot el temple ressonava
 del càntic tan plaent que saben els santins:

—¡O belles Santes marineres
 qui heu escollit nostres riberes
 per arborar en l'aire la torre i els marlets
 de vostra església rossa i pia!
 El mariner ¿com ho faria,
 quan a la mar sa barca fia,
 sense enviar-li al punt vostres suaus ventets?

¿Com ho farà la pobra cega
 si no hi ha sàlvia ni mantega
 qui puguin ja guarir sa lamentable sort,
 i, sens dir mot, passa revista
 de tots sos anys de vida trista?
 Santes de Déu! donau-li vista!,
 que és l'ombra, i sempre l'ombra, pitjor que no la mort!

¡O Belles Reines glorioses
 de les planures salabroses!
 Nostres filats, de peix ompliu sempre que us plau;
 mes a la gent pobra i mesquina
 qui a vostres peus s'arremolina,
 o blanques flors de la salina!,
 si és pau, ço que li manca, ompliu-la ja de pau!...—

Els bons santins així pregaven
 amb clans que el cor atravessaven.
 I heu's aquí que les Santes a la qui va a morir
 varen infondre un bri de vida.
 Sa bella cara, deixondida,
 de tanta joia fou florida
 en veure Vicentet, que no es podria dir.

—Mon bell amic! i d'on véns ara?
 ¿No te'n recordes,—diu— encara,
 d'aquell vespre que seiem sota el parral del mas
 parlant ensems amb alegria?
 “—Si qualche mal et desvaria,
 corre a les Santes, fes ta via,—
 llavors tu em digueres—i el teu conhort hauràs.”

¡O bon Vicent, qui no pots veure
 dins el meu cor! (No ho voldràs creure!)
 De conhort, de conhort desborda'n el cor meu!
 És una font qui raja plena
 abelliments de tota mena
 i benaurances a balquena,
 car he entrevist els chors dels àngels del bon Déu!—

Aquí Mireia s'aturava
 i dins l'espai sos ulls fixava:
 semblava que veiés, al fons de l'aire blau,
 qualche claror meravellosa.
 I sa paraula nuvolosa
 recomençava:—Venturosa
 si a l'ànima, la carn, no posa llaç d'esclau!...

Vicent! ¿Has vist, quan s'enlairaven,
 els flocs de llum que arreu deixaven?
 ¡Quin llibre tan plaent que se'n seria fet—
 ella afegia amb un somriure—
 llurs mots de cel podent escriure!—
 Vicent, aquí, deixant ja lliure
 sa pena, va esclafir en un plorar desfet.

—Oh! Tant de bo el poder-les veure
 jo aconseguís! Ho pots ben creure.
 “—Reines del Cel!—diria, tot sospirant, allà,
 penjat a l’orla de llur vesta.—
 O sol refugi qui ja em resta!
 Preneu-me els ulls de dins la testa,
 i les dents de la boca, i els dits de cada mà!...

Mes ella! ella!... ma fadeta!...
 oh! torneu-me-la condreta!...”
 —Les veus? les veus?—de sobte Mireia torna a di
 cercant desfer-se més encara
 d’entre la falda de sa mare.—
 Mon bon amic: no les veus, ara?
 no veus sobre la mar les túniques de lli?—

Tots a la una s’aixecaren
 i vers la mar tots esguardaren,
 la mà sobre del front, fins que tothom digué:
 —Ni prop ni lluny, no es veu, per ara,
 més que la ratlla qui separa
 el cel de l’aigua. No repara
 res pus la nostra vista. —Sí! sí! Fixau-vos bé!

Dins una barca sense vela
 vénen per mar sens fer estela.
 No és ver que s’amanseixen les ones i embatols?
 Oh! sí, que ho són! El cel clareja;
 l’embat suau qui volateja
 se fa més dolç i més fresqueja;
 les aus de per la mar saluden a grans vols.

—Pobra!—algú diu.—Desvarieja!
 Sobre la mar, qui vermelleja,
 no es veu res més que el sol, qui per ponent se'n va.
 —Sí! sí, que ho són!—diu la malalta.—
 Tinc l'ull ben clar! el seny no em falta!
 I ara enfonsada, ara més alta...
 miracle del bon Déu!... la nau ve cap ençà!—

Ella era ja descolorida
 com una blanca margarida
 que el raig del sol abrusa a son primer somris.
 Vicent, mig mort, el cor en flama
 vora d'aquella que tant ama,
 la recomana a Nostra Dama
 i a tots els Sants i Santes qui són al Paradís.

Eren, els ciris, en flamada.
 Cenyit d'estola violada,
 venia el capellà portant el pa del Cel
 amb què sa boca refrescava;
 i, amb el sant Crisma que portava,
 la Unció extrema li donava
 a les set parts del cos, al ritual fidel.

Tot era en calma i harmonia:
 en tal moment, just es sentia
 l'*Oremus* del prevere. Del mur en el cantó,
 de l'hora baixa qui tombava
 la claror rossa s'apagava;
 i, a belles ones, la mar blava
 rompia's allà baix amb llarga borinó.

Vora del pare i de la mare
 era l'amant, i adesiara
 llançaven un sanglot de fonda gemegor.
 Ella digué, amb veu esmortida:
 —Au! que ja arriba ma partida.
 Dem-nos les mans per despedida,
 que al front de les tres Santes augmenta la claror.

Els flamencs roses, d'allà enfora,
 vénen del Rose per la vora;
 els tamarells en flor comencen a adorâ.
 O bones Santes! De partença
 ja em fan senyal. No em cal temença,
 que, dels estels llur coneixença,
 la barca al Paradís tot dret conduirà.—

Mestre Ramon li diu:—Amiga!
 L'haver trencat tanta garriga
 de què m'ha de servir si tu te'n vas del mas?
 Car el coratge qui m'aidava
 de tu venia! El sol cremava,
 el dur treball m'assedegava:
 veure't, però, s'enduïa l'ardor, quan era las!

—Quan repareu, a la vesprada,
 un papalló vers la flamada
 del llum, seré jo, pare. Elles em criden!... Oh!...
 Oh! sí! Esperau-me! Ja hi seria;
 mes, com que estic en malaltia,
 vaig lentament, fent poca via.—
 La mare aquí s'exclama:—Això ja és massa!... No!

No vull que et moris, filla meva!
 Te vull amb mi! Só mare teva!
 Llavors, ma Mireiona, quan estaràs ja bé,
 en vení el temps de la magrana
 visitarem ta tia Aurana.

No és massa lluny de Baus, Maiana,³
 i dins un mateix jorn pot fer-se el va-i-ve.

—No, no és enfora, ma mareta;
 mes hi anireu tota soleta!...

Portau-me el vestit blanc, oh!, per amor de Déu!
 Mirau les Santes! La blancura
 de llurs mantells, que n'és, de pura!
 Quan ha nevat sobre l'altura
 no és tan blanca la neu, la tofa de la neu!—

El paneraire, qui s'estella,
 crida llavors:—Mon tot! ma bella!...
 o tu, qui obert m'havies ton fresc palau d'amor!
 ta amor, per mi almoina florida!...⁴
 jo tu, mon bé, per qui ma vida
 com un mirall s'era aclarida,
 sense haver mai temença de cap fatal remor!

tu, la perleta de Provença!
 sol de ma vida, qui comença!...
 ¡qui m'hauria fet creure que ton mortal suar,
 pobre de mi!, tan prest veuria!...
 ¿S'haurà de dir, Santes, que un dia
 la vàreu veure en agonia
 i va abraçar debades vostre sagrat lllindar?—

3. 4.—Notes al Cant XII, p. 278.

La joveneta, amb veu morenta,
 li respongué, sempre amatenta :
 —O mon pobre Vicent! I et fies del sentit?...
 La mort, paraula enganyadora,
 qu'és? Boira lleu qui s'evapora,
 so de campana ploradora,
 un somni qui fineix en acabar la nit!

No! jo no em mor! Jo, fent ma via,
 munt a la barca amb alegria!..
 Adéu! adéu! que ja partim sobre la mar!
 La mar, que veus sempre agitada,
 al Paradís dóna arribada,
 car la blavor tan enlairada
 del cel, amb l'aigua amarga entorn es veu tocar.

Ai! com les aigües ens bressolen!..
 De tants estels que en l'aire volen,
 algun en trobaré a on dos cors sens fi
 puguin amar-se!... O cosa santa!
 Sentiu un orgue, al lluny, qui canta?...—
 I sospirà l'agonejanta,
 i tombà el front enrera, talment com per dormí.

Pel dolç somriure de sa cara
 creurien tots que parla encara.
 Mes ja, aquells bons santins, qui entorn vénen i van,
 un après l'altre s'acostaven,
 i allà, amb un ciri que es passaven,
 un après l'altre la signaven.
 Els pares, aterrats, esguarden ço que fan.

En lloc de lívida i verdosa
 ells la contemplen lluminosa.
 Bé l'han sentida freda; més ah!, cop tan cruel
 no el volen ells! no hi poden creure!...
 Vicent tal glop com podrà beure?
 El front penjant quan la va veure,
 enravenats sos braços, en els seus ulls un tel,

—És morta!—diu.—Veieu? És morta!—
 I, com qui torç una ridorta,
 sos punys ell retorcia com un desesperat.
 Els braços alts, dins la gentada,
 fou la complanta començada.
 —No seràs sola la plorada,
 car l'arbre de ma vida amb tu s'és aterrat!

És morta! Morta? No és possible!
 Cal que un dimoni eix mot terrible
 me digui! En nom de Déu, parlau-me, bona gent!
 Prou que heu vist morts, n'heu presa cura:
 digau-me, doncs, si per ventura
 somreia així cap criatura!
 No li veieu la cara de joia resplendent?...

Mes ells, què fan? Giren la testa,
 el plor ofeguen!... Ai! Què ens resta?...
 Ta veu, ton dolç parlar, no el sentiré mai més!...—
 El cor de tots aquí esclatava,
 un davassall de plors tombava,
 arreu la pena sanglotava,
 com si amb el plany de l'ona mesclar el seu volgués!

Quan tomba morta, jove i bella,
 dins el ramat una vedella,
 així, vora el cadàver estès, van a l'entorn
 vaques i braus, sense feresa,
 plorant nou vespres amb tendresa;
 i la marjal, la plana estesa,
 dels dolorosos brams ressonen nit i jorn.

—Vell Mestre Ambròs! plora el fill, plora!
 Ai!—diu Vicent.—Jo us prec, alhora,
 santins, que dins la fossa amb ella m'enterreu!
 Allà, ma bella, em parlaries
 de tes amors, de tes Maries,
 a cau d'orella!... Arenes pies!
 marisc que treu la mar!... jo us prec que ens sepulteu!

Jo us don, santins, ma confiança.
 Feu ço que us dic a tota ultrança!
 Per a un dol com aquest no basta amb el plorar!
 A dins l'arena un bres cavau-nos
 per a tots dos, i allà deixau-nos.
 Un claperet damunt alçau-nos:
 que ja mai més les ones ens puguin separar.

I, quan pels llocs a on vivia
 remordiment per tothom sia,
 embolcallats nosaltres de blava serenor,
 sota de l'aigua remorosa,
 llavors jo amb tu, ma tan formosa,
 en abraçada delitosa,
 per sempre mesclarem nostre besar d'amor!—

I, esmaperdut, Vicent avança
boig de dolor, febrós es llança
sobre el cos de Mireia, plorant d'un foll plorar,
i amb sa frenètica abraçada
estreny la morta. La tonada
de dins l'església, acompassada,
allà baix, de bell nou, sentia's ressonar :

—O belles Santes glorioses
de les planures salabroses!
Nostres filats, de peix ompliu sempre que us plau ;
mes a la gent pobra i mesquina
qui a vostres peus s'arremolina,
o blanques flors de la salina!,
si és pau ço que li manca, ompliu-la ja de pau!...

*Maiana (Boques-del-Rose),
la diada de la Candelera, de l'any 1859.*

NOTES

CANT I

1. — P. 3. — *La Crau*. El nom d'aquesta vasta plana seca i pedregosa deriva d'un mot grec qui significa *àrid*. Queda limitada al nord per la serralada de les Alpines, al sud per la mar, a llevant pels estanys del Martegue, i a ponent pel Rose. Ve a ésser l'Aràbia Pètreea de la França. Està travessada pel canal de Crapona, qui la sembla d'oasis ençà i enllà. (Vegi's el Cant VIII.)

2. — P. 4. — *Magalona* (Magalouno). D'aquesta ciutat, qui fou colònia grega i va estar situada en el litoral del departament de l'Hérault, no en resta avui més que una església en ruïna. M. Moquin-Tandon, membre de l'Institut i poeta llenguadocià, ha compost, amb el nom de *Carya magalonensis*, una enginyosa crònica en llengua romana sobre els principals fets succeïts en aquesta ciutat durant els primers anys del segle XIV.

3. — P. 5. — *El vent rau*. Vent de ponent qui sol arrencar la pluja.

4. — P. 5. — *Les baussenques* (li baussenco). Les filles de Baus.

— *Baus*. Vila enrunada qui fou antigament la capital on habitaren els prínceps de son nom. "A tres llegües d'Arles, damunt el cim rocós d'un vessant de les alpines — diu Jules Canonge en la seva *Història de la vila de Baus, a Provença*, — es troben espargides les restes d'una població qui, per la grandiositat del lloc, l'antiguitat de sa fundació i la importància que sempre ha tingut en els anals del país, atrau els passos del viatger, exalta la imaginació de l'artista i ofereix abundant matèria a la curiositat dels arqueòlegs, encara que irrita i confon sovint llur docta sagacitat." Heu's-aquí com el mateix Jules Canonge descriu la ciutat i la primera impressió que en va rebre: "Seguint — diu —

per l'estreta vall, em vaig inclinar davant una creu de pedra, les ruïnes de la qual santifiquen el camí; i, en alçar de nou mon cap, vaig romandre astorat veient davant meu un conjunt de torres i murades posades sobre una roca, i tals que jo no n'havia vistes mai enlloc, a no ésser en aquelles obres de pintura inspirades en les més fabuloses imaginacions de l'Ariost. Mes, si fou gran la meva estranyesa en aquell moment, redoblà encara en pujar a una altura des d'on es veia tota la població estesa davant meu: allò era un espectacle de grandesa i desolació com aquells que ens fa somiar la lectura dels profetes; era una cosa de la qual jo no sospitava l'existència; era una vila quasi monolítica. Els primers que tingueren pensaments d'habitar aquell penyal tallaren llur soplúig en la roca viva. Aquest nou sistema d'arquitectura degué plaure a llurs successors, car la massa era vasta i compacta, i una vila sortí aviat de la penya, com una estàtua del bloc treballat per la mà de l'artista: una vila imponent, amb ses fortificacions, ses capelles i sos hospitals; una vila on l'home semblava haver eternitzat son estatge. El domini d'aquella ciutat s'estengué lluny; grans fets d'armes li conqueriren un lloc en la història; mes amb tot i el seu sistema de construcció, qui semblava assegurar-li vida eterna, no resistí més que les altres els embats del temps." L'acció del poema comença al peu de les ruïnes de Baus.

5. — P. 9. — *Font-Veia* (Font-Vièio). Vilatge situat en una vall de les Alpines, als voltants d'Arles.

6. — P. 9. — ... *com al mas, com en temps de mon pare, ai! ai! ai!* Aquest vers, traduït literalment de l'original, sona una mica estrany en la nostra llengua; però, tractant-se d'un esplai íntim de l'autor, m'ha semblat una profanació alterar-lo, encara que fos per donar-li en ma traducció una forma més catalana. El propi Mistral, en ses interessants *Memòries*, publicades a París l'any 1906, havent contat la mort de son pare i el sentiment amb què després hagué d'abandonar el mas pairal per anar a viure amb sa mare a sa casa de *Maiano*, diu: "E, ami leitour, aro pos coamprene lou làngui d'aquest vers de *Mirèio*:

Coume au mas, coume au tèmps de moun paire, ai! ai! ai!" (Vegi's el llibre *Moun espelido. Memòri e raconte*, p. 289.) — (N. de la Traductora.)

7. — P. 14. — *Martegal* (martegau). Habitant de Martegue, curiosa vila de Provença, quasi totalment poblada de pescadors, bastida sobre illots, en mig de la mar i de nombrosos estanys, solcada de canals a manera de carrers, la qual cosa li ha valgut el sobrenom de *Venècia provençal*. És pàtria de Gerard Tenque, fundador dels Hospitalaris de Sant Joan de Jerusalem.

8. — P. 15. — *Valabreguès*. Habitant de Valabrega (Valabregu), vilatge situat sobre la ribera esquerra del Rose, entre Avinyó i Tarascó.

9. — P. 16. — *Mes... ni a les Santes sou estada?* (...sias jamai estado i Santo?) Les Santes Maries de la Mar, en provençal *li Santo*, és una petita vila de cinc cents habitants, situada en l'illa de Camarga, vora la mar, entre les boques del Rose. Una venerable i poètica tradició hi atrau cada any, el dia 25 de maig, gran nombre de pelegrins de tots els indrets de la Provença i del Baix Llenguadoc. La llegenda conta que després de la mort de Nostre Senyor Jesucrist els jueus forçaren un estol de sos més fervents deixebles a entrar en un vaixell desemparat, i els abandonaren a mercè de les ones. Hi ha una vella cançó francesa que descriu aquest fet, i diu així: "*Els Jueus*. Entrau, Sara, dins la barqueta, Llätzer i Marta i Maximi, Cleon, Trofim i Sadurní, les tres Maries i MarceHa, Eutropi i Marçal, Sidoni i Josep (d'Arimatea). Vosaltres morireu dins eixa nau. Anau sense veles, sense cordatge, sense arbres, sense àncora ni timó, sense aliments i sense rems; anau a fer un trist naufragi. Anau d'aquí, deixeu-nos en repòs; anau a morir entre les ones de la mar!" Conduïda per la Providència, la nau arribà a les costes de la Provença, abordant a l'extremitat de l'illa de Camarga. Els pobres desterrats, miraculosament salvats dels perills de la mar, es dispersaren dins la Gàlha meridional, i en foren els primers apòstols. Maria Magdalena, una de les tres Maries, es retirà al desert de la Santa Bauma per plorar-hi sos pecats. Les altres dues, Maria Jacobé, mare de Sant Jaume el Menor, i Maria Salomé, mare de Sant Jaume el Major i de Sant Joan Evangelista, acompanyades de llur serventa Sara, després d'haver convertit a la nova fe algunes de les poblacions veïnes, retornaren a morir al lloc mateix de llur desembarc. (Vegi's el Cant XI.)

M. B. Laurens, qui ha contat i dibuixat en el periòdic *L'illustration* (vol. XX, p. 7) el pelegrinatge a les Santes Maries, diu: "És opinió comuna que un príncep, el nom del qual no es designa, sabent que els cossos de les Santes reposaven en aquell indret, hi féu bastir una església en forma de ciutadella per resguardar-los de les invasions dels pirates. Demés féu construir, a l'entorn de l'església, cases i murades per posar els habitants del país en seguretat. Les construccions que encara es veuen avui en dia, responen perfectament a aquesta tradició. L'any 1448, després d'haver sentit un sermó sobre la ventura que tenia la Provença de posseir les despulles de les Santes Maries, el rei Renat anà a visitar l'església bastida a honor llur, féu practicar excavacions per trobar les santes ossades, i el bon èxit de la seva empresa fou assenyalat per una olor meravellosa qui s'exhalà al moment en què cada cos fou descobert. No cal dir les honors que es rendiren a les santes relíquies, ni el gran esment que es prengué en llur conservació."

10. — P. 17. — ... *les caixes davallaven* (... li caisso devalavon). "El chor de l'església presenta la particularitat d'ésser format de tres estatges: una cripta, que es creu que ocupa el mateix lloc de l'antic oratori de les Santes; un santuari, més elevat que de costum; i una capella superior, on són exposades les caixes de les relíquies. S'encenen els ciris que duen a la mà tots els concurrents, i el cabrestant comença a desenrotllar la corda qui aguanta la caixa de les relíquies, la qual va davallant lentament de la capella superior fins a cindre el chor. Aquest és el moment favorable als miracles. Un gran concurs de súplices s'eleva de pertot: "—Santes Maries, guarriu mon fill!" Tal és la clamor penetrant que arrenca llàgrimes al cor més fred. Tothom espera, tot cantant els càntics, el moment en què podrà fer asseure sobre la caixa un pobre cec o un epilèptic; i, quan ho ha aconseguit, tothom es té per escoltat." (B. Laurens.)

11. — P. 19. — ... *i, peu descalç i sense vesta, els corredors anaven pel cós ja preparat*. La *vesta* (vesto) és una capa, no gaire llarga, qui forma part principal del vestit dels pagesos provençals i qui es diferencia d'una altra capa anomenada *reboundo*, més llarga que la primera i que solen usar els pagesos rics i els guardians de bous i cavalls. — (Nota de la traducció castellana d'En Barallat i Falguera, edició de 1882.)

12. — P. 12. — ... *així com dansen els cavallets* (li chivau frus). Cavalls de cartró pintat, molt en voga en les festes públiques de la Provença, i particularment a Aix per la festa del Corpus. Els cavallers els ajusten a llur cintura, i recorren els carrers dansant al so del tamborí.

—El costum dels *cavallets* dansaires hi és també a Mallorca. —(N. de la T.)

13. — P. 21.—*Muriés* (Mouriés). Vilatge al sud de les Alpines

CANT II

1. — P. 27. — *Bells són els verms de seda, qui dormen a les tres* (... s'endormon di tres). Els verms de seda viuen en estat de larva uns trenta quatre dies, i dins aquest període muden quatre vegades de pell. En acostar-se el temps de cada muda, s'adormen i cessen de menjar. Per això es diu *dormir de la primera* (muda), *de dues, de tres i de quatre*.

—A Mallorca es diu *dormir a la una, a les dues, a les tres i a les quatre*. També de la darrera dormida es diu que els verms dormen *per filar*.—(N. de la T.)

2. — P. 28.—*Cogullada* (conquihado) (*alauda cristata*, Lin.).

3. — P. 32.—*Capó-fer* (capoun-fêr) (*vultur perenopterus*, Gm.).

4. — P. 33.—*Riscla* (arescle). Cèrcol que s'adapta a la boca d'un sac per tenir-lo obert. Es dóna, en general, el nom de *riscla* (arescle) als cercols de fusta amb què es fan els sedassos, els garbells, els tambors, etc.

5. — P. 42. — *La Cabra d'or* (la Cabro d'or). Tresor qui, segons el poble, fou amagat pels sarraïns dins un dels monuments antics de la Provença. Els uns pretenen que és dins el mausoleu de Sant Remy; altres creuen que es troba dins la Cova de la Corda; altres la suposen sota les roques de Baus. "Aquesta tradició — diu George Sand — és universal. Hi ha poques ruïnes, castells o monestirs on no s'hi suposi qualche tresor amagat, i sempre aital tresor hi és guardat per un animal diabòlic. Mr. Jules Canonge, en una bella collecció de rondalles meridionals,

presenta com a graciosa i benèfica l'aparició de la Cabra d'or, guardadora de les riqueses amagades en les entranyes de la terra." La tradició d'un tresor, qui pren diverses formes, totes elles significatives, és, en veritat, molt estesa. És troba en tots els pobles, i va unida als records més antics, sense deixar d'ésser sempre vivent. Mr. d'Anselme, en la seva obra intitolada *Monde païen* (volums IV i V), explica l'origen d'aquesta tradició amb totes ses transformacions.

6. — P. 42.—*Baus-Manera* (Baus-Maniero). Penyal situat al nord de la vila de Baus. Aquesta població pren son nom dels espadats i precipicis qui la rodegen; car en provençal el mot *baus* vol dir *espadat*, *precipici*; i, així, *Baus-Maniero*, *Baus-Besso*, *Baus-Meirano*, són els noms, encara avui, de diferents indrets del territori de Baus.

CANT III

1. — P. 48.—*Bauma* (Baumo). Vilatge del departament de Val-lusa qui produeix un vi moscatell molt estimat.

2. — P. 48.—*El vi farigolet* (lou ferigoulet). Excellent vi que es cull en un coster dels collets de Graveson (Boques-del-Rose) i que, com el seu nom indica, té un agradable regust de farigola.

3. — P. 51.—*Pamparigusta* (Pamparigousto). País imaginari.

4. — P. 52 — ... *al peu del castell d'I* (lou castè d'I). La illeta d'If està situada en front de Marsella, vora les illes de Raton-neau i de Pomègue. És una roca plena de bateries, on hi ha torres i edificis qui han servit de presó d'Éstat.—(N. de la trad. cast. B. i F., 1882.)

5. — P. 53. — *El Ventur* (lou Ventour). Alta muntanya, a 48 quilòmetres al nord-est d'Avinyó, qui s'eleva 1,911 metres sobre el nivell de la mar. La meitat de l'any és coronada de neu, i es veu des d'una distància de 40 llegües. Un de sos apèndixs s'anomena *lou Venturet*, i el vent qui ve d'aquella banda *la Ventoureso*, o sia la brisa del Ventur.

6. — P. 53. — *Azalaís*. Forma provençal del nom Adelaida.

7. — P. 55. — *Estefania de Gantelme* (Faneto de Gantèume). Aquesta dama, de la noble família dels Gantelme, presidia, després l'any 1340, la cort d'amor de Romanin. Ja se sap que les corts d'amor eren sentades poètiques on les dames més nobles, més belles i més enteses en *Gai-saber* jutjaven les qüestions de galanteria, els litigis d'amor, i adjudicaven premis a la poesia provençal. La bella i cèlebre Laura cantada per Petrarca era neboda d'Estefania de Gantelme, i formava part de la graciosa cort. No lluny de Sant Remy, al peu del vessant septentrional de les Alpines, es veuen encara les ruïnes del castell de Romanin.

8. — P. 55. — *La comtesa de Dia*. Cèlebre trobadora de mitjan segle XII. Els cants que ens en resten contenen versos més apassionats, de vegades, que els de la mateixa Safo.

9. — P. 57. — *La Rumeca* (la Roumèco). Espècie de vampir meridional que té vint potes d'aranya, segons la descripció que en fa el Marquès de Lafare-Alais en ses *Castagnados*.

10. — P. 58. — *Leberon* (Leberoun). Cadena de muntanyes del departament de Valclusa.

CANT IV

1. — P. 70. — *El llac d'Entressén*. Un llac de la Crau.

2. — P. 73. — ... *una gran porta amb una tomba qui suporta dos generals de pedra*. A mitja horeta de Sant Remy, al peu de les Alpines, s'elevan, l'un al costat de l'altre, dos bells monuments romans: l'un és un arc de triomf; l'altre un magnífic mausoleu construït sobre tres estatges, ornat de baixos relleus i coronat d'un graciós cimbori que sostenen deu columnes corinties, a través de les quals es veuen dretes dues estàtues. Allò són els darrers vestigis de *Glanum*, colònia marselesa destruïda pels bàrbars.

3. — P. 76. — *La Camarga*. Delta format per la bifurcació del Rose. Aquesta illa, qui s'estén des d'Arles fins a la mar, conté 74,727 hectàrees de superfície. La immensitat de sos horitzons, el grandios silenci de ses planures, sa estranya vegetació, son miratge, sos estanys, sos eixams de mosquits, sos grans ramats

de bous i de cavalls salvatges, admiren el viatger i li recorden les *pampes* de l'Amèrica meridional.

—La gran illa de Camarga—escriu Lenthalic—té, actualment, una extensió de 75,000 hectàrees, de les quals en corresponen 52,000 al municipi d'Arles i 23,000 al de les Santes Maries. És divideix en tres regions distintes: les terres cultivades, les de pasturatge i la regió de les dunes i salobrars. Dins les terres de cultiu s'hi troben més de dues centes cases rústegues amb bosquets, olivars i jardins, i s'hi cullen cereals de superior qualitat. La resta és un país de caça i pesca, i, en el litoral, és molt extensa la regió de les arenes movibles i dels grans bassals. Només per excepció es troba l'home en mig d'aquelles solituds, on la febre palúdica és un perill ordinari. Aquells terrenys sols s'aprofiten per al bestiar de llana: durant sis mesos de l'any, més de 20,000 caps, vigilats per llurs pastors, hi pasturen l'herba salada. Els braus negres i els cavalls blancs tresquen amb tota llibertat per aquelles solituds, el silenci de les quals produeix una impressió indefinible de tristesa. La sal hi apareix pertot arreu, i ses efflorescències blanquinoses relluen al sol com a microscòpiques polvoritzacions de vidre. La flora de les dunes i marjals és deslluïda i pobra, composta d'arbrissons migrats que creixen sobre el terreny fangós dels estanys. Plantes llenyoses d'una sabor amarga, salsores, joncs, i unes quantes graminies raquí-tiques, formen tot el tapís vegetal. Solament les aus del país, i les de l'Àfrica i de l'Orient, es troben a pler per aquelles terres abandonades. Grans esbarts de flamencs rosats, blanques gavines de vol circular, ostardes, i altres ocells, animen amb llur presència la immensa superfície dels condormits estanys, i deixen sentir llurs notes ronques o agudes entre la gemegosa remor de les ones. La sal qui, dissolta pels aiguats marins, es concentra lentament, puja a la superfície pels intersticis capil·lars de la terra i cristallitza formant crostes, que porten el nom de *sansouiro*. Pocs climes hi ha a l'Europa moderna qui sien tan rí-gorosos com el d'aquesta regió. L'hivern hi és molt cru, i les temperatures estivals molt altes. La pluja, mal compartida, hi cau clares vegades, però a vertaders diluvis; i durant la major part de l'any els vents secs de tramuntana i mestral escombren des-

apiadadament la planura, qui no té abric ni defensa. — (N. de la trad. cast. B. i F., 1882.)

4. — P. 77. — *El Vacarés*. És un gran conjunt de marjals, estanys salats i llacunes situat en la Camarga.

5. — P. 18. — *Rodes* (rodo). La raça salvatge de cavalls camarguencs s'empra per a la batuda de les garbes. Aquest bestiar es compta per rodes (cercles). La roda és formada per sis parells, i conté, per tant, dotze cavalls.

6. — P. 80. — *El Salvatge* (lou Sôuvage). Vasta encontrada deserta, anomenada també *petita Camarga*, circumscrita a llevant pel petit Rose, qui la separa de la gran Camarga; a migjorn, per la mar Mediterrània; a ponent i al nord, pel Rose mort i el canal d'Aigües-Mortes. Aquest és el principal sojorn dels braus salvatges.

7. — P. 80. — *Urriàs*. Forma provençal del nom propi Elzear.

8. — P. 81. — *Ferrada* (ferrado). Operació pastoral qui es celebra a Arles amb molta pompa, consistent a reunir dins un espai determinat tots els bous joves per assenyalar-los amb la marca del propietari mitjançant un ferre roent.

9. — P. 81. — *Aigües-Mortes, Les Santes, Faraman i Albaron*. Poblacions de la Camarga. Al port de la vila d'Aigües-Mortes s'embarcà dues voltes Sant Lluís per anar a la Terra Santa. I, en 1539, Francesc I i Carles V hi tingueren una entrevista.

10. — P. 85. — *Selva-Reial* (Séuvo-Kiau). És un bosc de pins para-sols situat dins la Camarga menor. Un fort, qui domina l'illa, porta també el nom de *fort de Selva-Reial*.

CANT V

1. — P. 90. — *Olimp*. Alta muntanya situada en els confins de Var i de les Boques del Rose.

2. — P. 91. — *Queiràs*. Vall dels Alts Alps.

3. — P. 93. — *L'herba rulla* o *dels rulls* (l'erbetó di frisoun) (*valisneria spiralis*, Lin.). Planta qui es troba en el Rose i en els estanys veïns, als voltants de Tarascó i d'Arles.

4. — P. 94. — *Blat de lluna* (blad de luno). *Fer blat de lluna*

significa, en provençal, robar blat a la claror de la lluna. En sentit figurat es dóna aquest nom a les cites amoroses.

5.—P. 96.—*En Joanet de l'Onso* (Jan de l'Ourse). Personatge de les antigues rondalles, al qual s'atribueix una força prodigiosa.

6.—P. 103.—*Santa-Bauma* (Santo-Baumo). Cèlebre cova situada en mig d'un boscatge verge, prop de Sant Maximí (Var), on es retirà Santa Magdalena per fer penitència. (Vegi's el Cant XI.)

7.—P. 108.—*A Trencatalla, les bruixes, a la nit, dansaven sobre el pont*.—Les bruixes de què aquí es parla són les anomenades en provençal *trevo*, que dansen sobre les ones quan el sol o la lluna es reflecteixen dins les aigües. *Trencatalla* és un raval d'Arles situat en la Camarga i unit a la ciutat per un pont de barques.

CANT VI

1.—P. 113.—*Sant Martí, Maussana* (Sant Martin, Maussano). Vilatges de la Crau.

2.—P. 115.—*La Tolobra*. Petita riera qui desemboca en els estanys de Berre després de travessar el territori de Salon, pàtria del poeta Crousillat.

3.—P. 115.—*Nostradamus, astròleg tenebrós* (l'astrouló soulombrous). Miquel de Nostra Dama, o *Nostradamus*, nat a Sant Remy en 1503, mort a Salon en 1565. Exercí la medicina, amb gran èxit, en temps dels darrers Valois. Es dedicà també a les matemàtiques i a l'astrologia, i publicà, en 1557, amb el nom de *Centúries*, les famoses pofecies qui han popularitzat son nom. Carles IX el prengué per metge i el rebli d'honors.

4.—P. 118.—*El Clot de les Fades* (Trau di Fado). Mr. Jules Canonge el descriu així: "Al fons d'una gorja a la qual es dóna, molt encertadament, el nom d'*Infern*, he davallat a la Cova de les Fades; mes, en lloc de les gracioses fantasmes de què la meva imaginació l'havia poblada, no hi he trobat més que voltes sota les quals és necessari arrossegar-se, penyals acaramullats,

rates penades i profunditats tenebroses. He dit que era propi el nom d'*Infern* aplicat a aquesta cova; i, en efecte, enlloc he vist mai un conjunt de roques més estranyament disposat: roques qui es redrecen, s'enfonsen i es perllonguen sobre el buit, formant coronises gegantines, jardins aeris que sostenen vegetacions escabellades; roques qui s'obren pel mateix estil de la penya del Pireneu que mig partí la maça de Roland." (*Histoire de la Ville des Baux*.) En comparar la descripció de l'*Infern* del Dant amb aquest paisatge trastornat, ciclopi i fantàstic, un es convenç que el poeta florentí, que viatjà per aquelles encontrades i passà per Arles, visità també la vila de Baus, s'assegué vora els precipicis de la *vall de l'Infern*, i, admirat d'aquella desolació grandiosa, va concebre, en mig d'aquest cataclisme de pedres, la configuració i el caràcter ombrós de son *Inferno*. Tot contribueix a corroborar aquesta idea: el nom mateix d'aquella gorja, la forma d'amfiteatre que presenta (qui és la donada per Dant a l'*Infern*) i les grans roques qui en formen les grades,

"In su l'estremità d'un'alta ripa
Che facevan gran pietre rotte in cerchio".

Fins el nom de *balzo*, amb què el poeta designa els espadats de son terrible embut, és el mateix nom de *baus* italianitzat.

5. — P. 128.—*Vers quan la Vella, enfurismada, llança a Febrer sa gran perxada* (Eiça quand la Vièio encagnado mando à Febré sa reguignado). Els pagesos del Migdia han observat que els tres darrers dies de febrer i els tres primers de març porten quasi sempre un augment de fred, i heu's aquí com llur imaginació poètica explica aquest fet: Això era una vella qui guardava ses ovelles. Era a la darrerria del febrer, qui, aquell any, no era estat gaire rigorós. La vella, creient-se ja escàpola de l'hivern, es volgué riure del Febrer, i li digué així:

"—Adéu, Febrer, qui amb ta gelada
no m'has fet ni pell ni pelada!"

La verba de la vella irrità de tal manera el Febrer, que ja va

ésser partit a cercar el Març, i li diu: “—Març, m’hauries de fer un servei.” “—Dos si cal”, li respon el bon company.

“—Deixa’m tres jorns, i, tres que n’he, pell i pelada li faré!”

Amb això es girà un temps desmès, la gelada matà l’herba del camp, les ovelles de la vella es moriren totes, i la vella, diuen els pagesos, *reguignavo* (pernejava) de la mateixa ràbia. De llavors ençà aquell període tempestuós porta el nom de *reguignado de la Vièio* (pernada de la Vella). (V. les notes del Cant VII.)

6. — P. 129. — *Varigola* (Varigoulo). Pregona caverna del Leberon, del costat de Muns (Valclusa).

7. — P. 129. — *Fanfarigola* (Fanfarigoulo). Vall de la Crau.

8. — P. 131. — *El pas de la Sambuca* (lou pas de la Sambuco). Precipici temut dels viatgers en les muntanyes de la Sambuca, a l’orient d’Aix.

9. — P. 135. — *Palmella* (paumoulo) (*hordeum distichum*, Lin.). Varietat d’ordi.

—A Mallorca hi ha l’expressió *blau com la paumella*. — N. de la T.)

10. — P. 136. — *Corda* (Cordo). “A l’orient d’Arles s’elevan dos collets qui primitivament en degueren formar només un, però que avui són separats per una llacuna. A la cima nua, rocosa i planenca del més baix, els celtas practicaren una excavació coberta de penyals gegantins. Els sarrains, segons es diu, acamparen damunt aquest collet, i, en remembrança de Córdova, li donaren el nom de *Corda*, que encara porta avui en dia. Tradicions meravelloses l’animen i poetitzen, com la de la *Colobrafada* (Melusina provençal), i principalment la de la Cabra d’or, qui mostra els tresors amagats, però torna incurablement tristos, entre les riqueses, els qui no mereixen posseir-les. L’altre collet, qui és més gros, porta el nom quasi romà de *Mont Major*.” (Jules Canonge. *Illustration*, 29 maig 1852.) Sobre aquest collet hi ha les ruïnes gegantesques de la famosa abadia de Mont Major. Quant a la Cova de Corda, porta també el nom de *Trau di Fado*, com la Cova de Baus; i és creença popular que ambdues excavacions es comuniquen.

CANT VII

1. — P. 140. — *Rosseta així com la tortada. Tortada* (tourti-hado). És un gató de pasta fina amb sucre, ous i anís.

2.—P. 142.—*Això és bé l'ou de polla blanca!* (Acò's l'iòu de la poulo blanco). Expressió proverbial qui significa una cosa rara i de gran preu. Els bruixots anaven amb una gallina blanca a fer llurs evocacions nocturnes vora els creuers dels camins, repetint tres voltes l'expressió: “—*Pèr la vertu de ma poulo blanco!*” Juvenal, parlant d'un home venturós, l'anomena *gallinæ filius alba*.

—A Mallorca, per significar la mereixera d'un o altre, diuen que és *fill de la polla rossa*. La superstició popular atribueix també gran virtut a la gallina blanca: el poble pretén curar el mal de ventre de les bèsties amb la sola acció de fer-los passar, per sota, una gallina blanca. — (N. de la T.)

3. — P. 149. — ... *les de la Vaca hores marcenques* (... li jour negre de la Vaco), vulgarment *li Vaqueiriéu*. Són els tres darrers jorns de març i els quatre primers d'abril, període ben temut dels pagesos. S'ha vist ja, en les notes del Cant VI, ço que els provençals entenen per la *Vièio*. Heu's aquí la continuació de la faula: Quan la Vella hagué perdut sa guarda d'ovelles, comprà una guarda de vaques; i, arribada a la darrerria del març sense cap soscaire, ella tornà a dir:

“—Escapada de Març i de Marcells,
he salvades les vaques i vedells.”

El Març, picat de la verba, se'n va a cercar l'Abril i li diu:

“—Abril, tres dies tinc: deixa-me'n quatre:
les vaques de la Vella farem batre!”

L'Abril hi consentí. Una tardana i terrible gelada ho cremà tot, i la pobra Vella tornà a perdre sa guarda.

4. — P. 153. — *Calenda* (Calendo), Nadal. És la principal festa dels provençals. Heu's aquí una descripció qui primitivament formava part del poema i que l'autor suprimí per evitar llargàries:

... ..

“Ah! Nadal, Nadal! On és ta dolça pau? ¿On són les cares rialleres dels infantons i les donzelles? ¿On és la mà aspra i tremolosa del bon vellet qui beneeix la taula? Dejorn encara, el missatge pareller deixa la llaurada, i criades i pastors se'n van diligents. Reposant el cos dels durs treballs, se'n va cadascú a casa seva, a menjar l'api amb la seva gent, i a posar, tots plegats, el tió de Nadal al foc. Sobre la taula de poll, arriba, tret del forn, el pa de Nadal, tot enflocat i adornat amb ramells d'ullastre. Ja s'encenen tres candeles, noves, sagrades i clares, i dins tres blanques escudelles grilla el blat novell, primícia de la segada. Una gran perera salvatge queia ja de vella. L'hereu de la casa arriba i la talla pel peu, a grans cops de destrall li lleva les branques, i, carregant-se al coll la soca, va a depositar-la amb respecte als peus de l'avi, prop de la taula de Nadal. El venerable vell no vol renunciar de cap manera les antigues usances; i, trossant els davants de son ample capell, se'n va de pressa a cercar la botella. S'ha posat sa llarga camisola de cadís blanc, son cinturó, ses calces nupcials i ses polaines de couro. Mentrestant, la família, a l'entorn, es remou gojosa. “—¿Que hi calam foc, mainada?...” “—Sí!, au!” responen tots. “—Alegria! — exclama el vell. — Alegria, alegria! Que Nostre Senyor ens ompli d'alegria!... I, si un altre any no som més, bon Déu!... que no siam menys!” I, omplint el got de vi blanc, davant la tropa riallera, n'escampa per tres voltes sobre la soca del fruiter. El més jove la pren per un cap, el vell per l'altre, i germans i germanes pel mig. I per tres vegades li fan voltar el foc, i per tres vegades li fan voltar la casa. I, en sa joia, el bon avi aixeca en l'aire el got de vidre: “—O foc! — diu; — foc sagrat!... Que tinguem sempre bon temps!... que ens donin anyells les ovelles, i porcells les truges, i vedells les vaques!... que mes filles i mes nores infantin totes bé! Tió beneït, encén el foc!” I a l'acte, prenent el tió amb llurs mans brunes, el tiren tot sencer dins la vasta

llar. Veurieu llavors els rossos tortells d'oli, i els caragols amb allioli, inundar aquell festí, juntament amb el vi cuit, els torrons d'ametlla i el fruit de la vinya. Veurieu lluir amb virtut fatídica les tres candeles; veurieu esperitons eixir del foc encès; veurieu el ble del llum tombant vers aquell qui l'any següent ja no hi serà, i quedar blanques les estovalles sota un carbó ardent, i els gats restar muts!..."

5. — P. 157. — *El Sant Piló* (lou Sant-Pieloun). Nom del peñyal on es troba la cova de Santa Magdalena.

6. — P. 159. — *Bravada* (Bravado). Descàrregues de mosqueteria que es feien, altre temps, al moment d'encendre el foc de Sant Joan; i, per extensió, cerimònies preliminars i salt d'aquest foc.

CANT VIII

1. — P. 167. — *Magalona* (Magalouno). Segons un antic romanç de cavalleria tan popular com el d'*Els quatre fills d'Aymon*, el comte Pere de Provença, després de robar Magalona, filla del rei de Nàpols, fugí amb ella a través valls i muntanyes. Un dia que Magalona s'havia adormit vora la mar, una au de presa li robà una joia de sàndal que duia al coll. Son amador entrà en una barca per seguir l'ocell sobre la mar; mes sobrevingué un temporal desfet, i emportà Pere fins a Egipte, on el soldà l'acollí i el va omplir d'honors. La bella Magalona es despertà, i plorant es posà a cercar son amador. Després de moltes aventures, es trobaren ambdós a Provença, on Magalona, tornada abadesa, havia fundat un hospital entorn del qual, segons la fabulosa crònica, s'aixecà després la ciutat de Magalona.

2. — P. 169. — *El pic de Santa Victòria* (Santo Vitòri). És troba situat a l'orient d'Aix. Son nom deriva de la victòria assolida per Màrius, sobre els teutons, a Pourrières, en aquell veïnatge.

3. — P. 171. — *Sant Gent, ermità del Bausset* (Sant Gent, ermito dóu Bausset). Jove llaurador de Monteux qui al comen-

çament del segle XI es retirà en la gorja del Bausset (prop de Valclusa) per fer-hi vida d'ermità. Son ermitatge, i la font miraculosa que ell féu brollar tocant la roca amb sos dits, són l'objecte d'un pelegrinatge molt freqüent.

CANT IX

1. — P. 183. — ...*assaonant el dur codony*. Vol dir, en sentit figurat, madurant la pena, el pes feixuc que tenen sobre el cor.

2. — P. 186. — ...*d'Altèn preada remembrança*. Joan Altèn, aventurer armeni, en 1774 introduí el cultiu de la granza. En 1850 li fou elevada una estàtua sobre la roca d'Avinyó.

3. — P. 186. — ... *veu pels gorets, plens d'auriols* (auriolo) (*centaurea solstitialis*, Lin.). Planta espinosa que abunda pels rostolls després de la segada.

—La T. sospita que l'*auriolo* provençal sigui ço que a Mallorca s'anomena *riola*, planta espinosa qui sol donar males hores als segadors. Hi ha una corranda popular que diu:

“Tots es cards i ses riols
voldria porer taiar
sols que tengués bon segar
s'estimat dins Ses Sitjoles.”

4. — P. 190. — *Gult o Agult*. Vilatge del departament de Valclusa qui ha donat son nom a una de les cases més il·lustres de Provença.

5. — P. 191. — ...*tarasconenc i tarascaire*. *Tarascaire* és el nom qui es dona als joves encarregats de dirigir les festes de la Tarasca. — (N. de la trad. cast. B. i F., 1882.)

6. — P. 192. — *La Tarasca*. Monstre qui, segons la tradició, assolava els voltants del Rose, i qui fou vençut per Santa Marta. Els tarasconencs celebren cada any llur deslliurança traient i arrossegant pels carrers un simulacre d'aquell monstre. De vegades es mesclen en la festa els jocs de la pica i de la bandera, mencionats en el poema, qui consisteixen a fer-les voltejar graciosament.

ment llançant-les en l'aire i emparant-les al vol amb gran destresa.

— ... *la vella bruixa, la Tarasca!* Paraules d'una famosa cançó popular atribuïda al rei René, que es canta a Tarascó per les festes de la Tarasca.

7.— P. 192.— *Condamina* (Coundamino) (*Campus domini*). És un barri de Tarascó. El nom de *Coundamino* es troba en diferents viles del Migdia de França.

8.— P. 197.— *La Moreta*. Nom de mula.

CANT X

1.— P. 201.— *Vença* (Venço). Petita població del departament de Var, envers Antibes, antic bisbat.

2.— P. 201.— *Durençola*. Nom dels canals qui deriven de la Durença.

3.— P. 201.— *Valensola*. Petita població dels Baixos Alps.

4.— P. 203.— *Tamarell*, en provençal *tamarisso* (*tamarix gallica*, Lin.). *Salsora*, en provençal *soudo* (*salsola soda*, Lin.). *Salicorn*, en provençal *engano* (*salicornia fruticosa*, Lin.). Vegetals comuns en la Camarga.

—A Mallorca es diu *salsora* una planta palúdica qui abunda molt per les immediacions de l'Albufera d'Alcúdia. Que sia la *salsola soda* de Linneu, *soudo* en provençal, no puc assegurar-ho, per més que no em sembli massa arriscat el creure que la *salsora* mallorquina és la mateixa *salsola* llatina, ja que la substitució de la *l* per la *r* pot haver estat feta inconscientment pel poble, a través del temps, per facilitar la pronunciació.—(N. de la T.)

5.— P. 203.— *Cavaller de cama roja*, en provençal *cambet*. Nom qui designa diferents aus de cama llarga, principalment el petit cavaller de cama roja (*tringa gambetta*, Lin.) i el gros cavaller de cama roja (*scolopax calidrix*, Lin.).

6.— P. 204.— *Aladern*, en provençal *daladèr*, del llatí *alaternus* (*phyllirea latifolia*, Lin.).

7.— P. 205.— *Èsser fantàstic* (o *Esperit fantàstic*). Follet o esperitó l'acció del qual es manifestà per trapelleries. (Per a més detalls d'aquesta creença popular, vegi's el Cant VI, estrofes 42 i següents.)

8. — P. 210. — ... *i un poc d'herba els basta per a reblanir!* — Les serves i les nesples, qui generalment es cullen dures, es deixen madurar i reblanir damunt palla o herba seca.

CANT XI

1. — P. 237. — *La Uveuna*. Petita riera qui neix a la Santa-Bauma (Var), passa per Aubagne i desemboca a Marsella, a l'extrem del passeig del *Prado*. Una pietosa i poètica llegenda atribueix son origen a les llàgrimes de Santa Magdalena.

2. — P. 237. — *Sambuca* (sambuco). Muntanya a l'orient d'Aix.

3. — P. 237. — *Esterell*. Muntanya i boscatge del departament de Var.

4. — P. 238. — ... *de nostra predicança hauran el bell record, gravat en pedra muntanyenca*. S'ha vist, a la nota del Cant I sobre les Santes Maries, que la barca dels Sants desterrats abordà a l'extremitat de l'illa de Camarga. Aquests primers apòstols de les Gàl·lies remuntaren el Rose fins a Arles, i d'allà es dispersaren pel Migdia. També es diu que Josep d'Arimatea arribà fins a Anglaterra. Aquesta és la tradició arlesiana. La tradició dels habitants de Baus reprèn, llavors, i continua l'odissea de les Santes. Segons aquesta tradició, elles gravaren miraculosament llurs imatges sobre una roca. A llevant del penyal dels Baus es veu encara aquest misteriós i antic monument. És un enorme bloc separat qui destaca sobre el vessant del precipici. És tallat en forma d'agulla, i en sa cara oriental hi ha esculpides tres figures grandioses, objecte de la veneració dels pobles veïns.

CANT XII

1. — P. 234. — *Argens*. Riera del departament de Var.

2. — P. 244. — *Els santins*. Habitants de la vila de les Santes Maries.

3. — P. 255. — *Maiana* (Maiano). Vilatge del districte d'Arles i pàtria de l'autor.

4. — P. 255. — *Almoïna florida* (óumorno flourido). Almoïna que el pobre qui l'ha rebuda dóna a un altre pobre. Poètica locució qui significa, per extensió, benefici poc freqüent.

GLOSSARI

D'ALGUNS MOTS PROPIS DE LA PAGESIA DE MALLORCA ESCAMPATS DINS AQUEST LLIBRE

A

ANTIPARES. — Calces o polaines de couro.

APRÉS. — Lloc on es tanquen les ovelles per munyir-les.

ATIONAR (el foc). — És acostar els tions uns als altres, retirant la cendra, i deixar-los en disposició que cremin millor. També es diu *atiar*.

B

BASSIVA. — L'ovella quan no cria. Així, *l'esquadró de la bassiva* és igual que dir *de les bassives*.

BIORSA (o biorxa). — A la biorxa: de caire, de través, torçat, esbiaixat.

BRAGUER. — Així s'anomena, a Mallorca, el sistema o conjunt de mamelles de les vaques, cabres i ovelles.

BRUSCA. — Llenya menuda i ramosa: estepes, romanins, etc. També, a Mallorca, *brusca* és nom de la pluja.

C

CALCIDA. — Planta espinosa.

CALDERA. — Sopa de peix que mengen els pescadors.

CAMETA. — Peça de l'arada.

CAP-REC. — Ampla sèquia qui serveix per a conduir les aigües pluvials als aljubs, cisternes i altres dipòsits.

COSCOLL. — Alzina borda.

CRESTALLS (del solc). — Les dues crestes o carenes de terra que la rella deixa a cada banda de la solcatera.

E

ESPIGÓ. — Peça de l'arada.

ESPLET. — Les ovelles de cria.

F

FERRADA. — Vas de terra cuita, de forma cilíndrica, on es muny la llet de les ovelles.

Cal no confondre la *ferrada* de munyir amb la *ferrada* (en provençal *ferrado*), operació pastoral de què es parla en el Cant IV, consistent a marcar el bestiar amb un ferre roent. (V. les Notes de l'autor al Cant IV.)

LI

LLOBADA. — L'espai de terra tancat per la corba que ha de fer necessàriament el solc en trobar-se la rella amb una soca d'arbre qui li impedeix seguir tot dret.

M

MALLOLS. — Els ceps o sarments d'una vinya el primer any de plantats.

MANOLLS. — Igual que *manades*.

MANTÍ. — Peça de l'arada.

MATRAQUES. — Instrument compost d'unes rodes de fusta, que hi sol haver als campanars de les esglésies i que pel Divendres Sant substitueix les campanes.

- MESA. — El tros del sementer on s'ha *mes* a llaurar cada pareller.
Així es diu: *la mesa del pareller major, del pareller segon*, etc.
- MESSES. — Els blats qui són a punt de segar.
- MISSATGES. — A Mallorca s'anomenen així els treballadors del camp llogats per tot un any en un mas o possessió, ja sien llauradors, guardians de bestiar, garriguers, etc.
- MORELLA. — Herba que es fa vora els safareigs i llocs humits, bona per a fer net el vidre o la terra cuita envernissada.

P

- PARELLER. — Missatge llaurador qui governa un coble o parell de bèsties.
- PARFANT. — És igual que malfeiner, peresós, qui fuig de fam i de feina.
- PASSA-XOT. — El xot o moltó qui, amb un picarol al coll, va davant els altres per conduir-los.
- POLSEGADA. — La pols i pallús de l'era.
- POLLAGRAL. — Anguila de grans dimensions.
- PORRASSERA (també *porrassa*). — La planta qui fa l'albó, la flor del qual és blanca, i, vista de lluny, lleugerament rosada.

Q

- QUARTERADA. — Antiga mesura agrària de Mallorca, equivalent, poc més o menys, a dos terços de l'hectàrea.

R

- RECORD. — Anyell tardà, o sia nat quan els primerencs ja són grossos.
- REMÈS. — Result, decidit.
- RENCLINOSA. — Derivat de *renclí*, floc de cabells desordenat.
- RISCLA. — Cèrcol de fusta. (V. les Notes de l'autor al Cant II.)

T

TALERA. — Peça de l'arada.

TUÏSSA. — Anyella qui ha complit un any.

X

XÀVEGUES. — Grans malles de corda qui serveixen per a tragar la palla.

MAGALÍ

MELODIA PROVENÇAL POPULAR

Allegretto

- O Ma - ga - li, ma ben a - ma - da! Guai - ti ton.

cap al ñ nes - cró! Ès - col - ta un poc a - ques - ta al -

ba - da de tam - bo . ins, to - ta dol çò. Lluu dels es

cels la mu - ni - ó; l'au - ra és ca - lla - da... Mes els es

sels s'es - blai - ma - ran quan et veu - ran!

Í N D E X

A LAMARTINE (endreça).	
CANT I. — El Mas dels Lladons	I
CANT II. — La collita	25
CANT III. — La tria dels ametllons de seda	45
CANT IV. — Els pretendents.	67
CANT V. — El combat	87
CANT VI. — La bruina	111
CANT VII. — Els vells	137
CANT VIII. — La Crau	161
CANT IX. — L'aplec dels treballadors	181
CANT X. — La Camarga	199
CANT XI. — Les Santes	219
CANT XII. — La mort	241
NOTES	261
GLOSSARI d'alguns mots propis de Mallorca	279
Música de <i>Magalí</i> .	

267

La impressió d'aquest llibre
fou acabada a l'estampa
"Atenes A. G.", a
Barcelona, el dia
15 d'abril de
1924

Author M. Stral, Frédéric

Title Mireia [tr. Salvá].
trad catalana de Salva.

DATE

Jan. 15, '31

200014

L. Prov.
M6787mi
.Cs

NAME OF BORROWER

Rouis Allen

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU

